

Scan

**การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตทางเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกสหกรณ์ในเขตจัดนิคมสหกรณ์ดงมูล
จังหวัดขอนแก่น**

นายพรฤทธิ์ ห่วงรัก

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
แขนงวิชาสหกรณ์ สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2550

**Comparative Study on Traditional Agricultural Production and Modern
Agricultural Production base on Sufficiency Economy of Members of
Dongmool Land - Settlement Cooperative, Khonkaen Province**

Mr. Pornrith Huangrak

**An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Business Administration in Cooperatives
School of Agricultural Extension and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University**

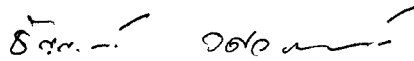
2007

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับ
แบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกในเขต
จัดนิคมสหกรณ์คงมูล จังหวัดขอนแก่น
ชื่อและนามสกุล นายพรฤทธิ์ ห่วงรัก
แขนงวิชา สหกรณ์
สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์โอภาวดี เข้มทอง

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ ได้ให้ความเห็นชอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ
ฉบับนี้แล้ว

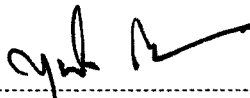

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์โอภาวดี เข้มทอง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ชัยฉัตรชัย วศวรรณวัฒน์)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ อนุมัติให้รับการศึกษา
ค้นคว้าอิสระฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
แขนงวิชาสหกรณ์ สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สีสังข์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์

วันที่ 5 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒551

ชื่อการศึกษาอิสระ การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกสหกรณ์ในเขตจตุรนิคมสหกรณ์คงมูล จังหวัดขอนแก่น

ผู้ศึกษา นายพรฤทธิ์ ห่วงรัก ปริญญา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สหกรณ์)

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ โอภาวดี เข้มทอง ปีการศึกษา 2550

บทคัดย่อ

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตเพื่อการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อต้องการทราบว่าการผลิตแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิธีการผลิตที่ให้ผลตอบแทนคุ้มค่าต่อการลงทุนเมื่อได้นำไปปฏิบัติแล้วจะทำให้สมาชิกมีการประกอบอาชีพตลอดปี มีรายได้มั่นคงถาวร แก้ไขปัญหาเรื่องหนี้สิน ที่จะได้นำวิธีการไปปรับปรุงหรือประยุกต์ใช้เพื่อการส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรในโอกาสต่อไป

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทั่วไปของสมาชิกที่ได้เข้าร่วมโครงการศึกษาเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) เปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) ความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) กิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ ผู้ศึกษาในฐานะผู้แนะนำ ส่งเสริมจะให้การศึกษาดูแบบ แนะนำแก้ไขปัญหาระหว่างการผลิตให้กับประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ สมาชิกสหกรณ์ที่ได้รับการสนับสนุนให้ชุดสระน้ำเพื่อการเกษตรประจำไร่นา ระหว่างปี 2535 - 2543 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้คอมพิวเตอร์

ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จบการศึกษามัธยมศึกษา และมีมัธยมศึกษา มีอายุเฉลี่ย 45.20 ปี มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.07 คน มีแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 4.10 คน มีรายได้จากการขายผลผลิตเฉลี่ยปีละ 28,833.33 บาท ใช้พื้นที่ทำการเกษตร ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 1 ไร่ มีน้ำใช้เพื่อการเกษตรเพียงพอตลอดปี ร้อยละ 23.33 มีน้ำใช้ไม่เพียงพอตลอดปี ร้อยละ 76.67 มีประสบการณ์ทำการเกษตร จำนวนกิจกรรมในแปลงหลากหลายมีการปลูกไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก กิจกรรม ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตคือ สระน้ำเพื่อการเกษตรขนาดเล็ก คนละ 1 สระ สมาชิกสหกรณ์มีความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเห็นว่ากิจกรรมที่มีความจำเป็นที่ทำให้โครงการประสบผลสำเร็จ มี 10 กิจกรรม ที่สมาชิกเห็นด้วยอย่างยิ่ง และมี 2 กิจกรรม ที่สมาชิกมีความเห็นด้วย จากการวิเคราะห์ พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของสมาชิกสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ การเป็นคนหัวไวใจสู้ สนใจดำเนินโครงการ พร้อมรับความรู้ และเชื่อฟังผู้แนะนำส่งเสริม และทุกฝ่ายต้องหาความรู้ ประสบการณ์ และมีความคิดในการพัฒนาการผลิตทางการเกษตรตลอดเวลา

คำสำคัญ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นิคมสหกรณ์คงมูล จังหวัดขอนแก่น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะท่านศาสตราจารย์ โอภาวดี เข้มทอง อาจารย์ที่ปรึกษาได้ดูแลและเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ท่านติดตามให้คำแนะนำในการทำการศึกษานี้อย่างใกล้ชิด และท่านรองศาสตราจารย์ ธีรยุทธธรรม วิศวกรณวัฒน์ ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ส่งเสริม หอมกลิ่น ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่ดีมีประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้ผู้ศึกษามีความรู้ที่ลึกซึ้งซึ่งในความกรุณาของท่านดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง

ศึกษาได้รับการสนับสนุน อำนวยความสะดวกในการทำการศึกษานี้และรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี จากท่านสภกกรมจังหวัดขอนแก่น ท่านพิชัย วงศ์ชัยศรีและเพื่อนร่วมคณะวิจัย ตลอดจนคณาจารย์จากวิทยาลัยเกษตรกรรมนครราชสีมา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาการทางด้าน การเกษตร และเกษตรกรทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาในครั้งนี้ และเพื่อการศึกษา พัฒนาในการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามคำสอนของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อ ให้เป็นการพัฒนาประเทศสืบต่อไป

นอกจากนี้ผู้ศึกษาขอขอบคุณ อาจารย์นวลละออง ห่วงรัก ที่ช่วยเรื่องการเรียนรู้การสอนในรูปแบบต่าง ๆ ตรวจสอบข้อมูล และบุตร ธิดา ที่เป็นกำลังใจตลอดมา นับเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง และที่สำคัญที่สุดอีกคณะหนึ่ง คือคณะกรรมการพิจารณาเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่ได้กรุณาพิจารณาอนุมัติให้เงินกู้เพื่อการศึกษาในครั้งนี้

คุณค่าอันพึงมีจากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอขอบแต่บิดา มารดา ครู อาจารย์ ผู้มีพระคุณทุกท่าน หากมีข้อบกพร่องใด ๆ ผู้ศึกษาขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ท้ายที่สุดนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงผลงานทางวิชาการจากหนังสือ/วิทยานิพนธ์จำนวนหลายเล่ม จึงขอขอบพระคุณท่านผู้เป็นเจ้าของสิ่งพิมพ์ดังกล่าวแล้วทุกท่านตามที่ระบุนามไว้ในบรรณานุกรม และครูคนแรกทางการเกษตรคือคุณปู่ คุณตา คุณพ่อที่ได้สอนและให้เรียนรู้ที่เป็นการสั่งสมมาจนถึงปัจจุบัน

พรฤทธิ ห่วงรัก

เมษายน 2551

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตการวิจัย.....	2
กรอบแนวคิด.....	3
คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่.....	25
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10.....	38
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการผลิต.....	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	42
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	55
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	55
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	56
การสร้างและทดสอบเครื่องมือ.....	58
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	59
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์.....	61
การเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	65
ความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	69
ระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	73
กิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ.....	76
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	78
สรุปผลการวิจัย.....	79
อภิปรายผล.....	79
ข้อเสนอแนะ.....	82
บรรณานุกรม.....	84
ภาคผนวก.....	79
แบบสัมภาษณ์.....	88
ประวัติผู้ศึกษา.....	100

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ข้อควรทำและไม่ควร.....	34
ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากร.....	56
ตารางที่ 4.1 สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์.....	62
ตารางที่ 4.2 การเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	66
ตารางที่ 4.3 ความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	70
ตารางที่ 4.4 การแปลผลความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	72
ตารางที่ 4.5 ระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ.....	74
ตารางที่ 4.6 การแปลผลการดำเนินการระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	75
ตารางที่ 4.7 กิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ.....	76

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ภาพที่ 2.1 รูปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	25
ภาพที่ 2.2 การแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ 30-30-30-10	28
ภาพที่ 2.3 ตัวอย่างการแบ่งอัตราส่วนพื้นที่	32
ภาพที่ 2.4 ตัวอย่างแปลงของเกษตรกรที่ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่	38

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นิคมสหกรณ์ดงมูล สำนักงานสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการจัดที่ดินให้กับเกษตรกรในรูปแบบ การเช่าที่ดิน มีพื้นที่ในการจัดสรรทั้งหมด 103,959 ไร่ พื้นที่จังหวัดขอนแก่นในเขตอำเภอกระนวน จำนวน 5 ตำบล และในอำเภอน้ำพองกับอำเภอเขาสวนกว้างเป็นบางส่วน ทางราชการได้กำหนดให้เช่าที่ดิน ระยะเวลา 30 ปี ค่าเช่าไร่ละ 20 บาท ปัจจุบันอยู่ในระหว่างพิจารณาของคณะรัฐมนตรีว่าจะให้หน่วยงานใดรับผิดชอบในการจัดที่ดิน ในเขตจัดนิคมสหกรณ์ดงมูล สำนักงานสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น มีสหกรณ์ที่อยู่ในการแนะนำ ส่งเสริมหลายสหกรณ์ ได้แก่

1. สหกรณ์การเช่าที่ดินดงมูลหนึ่ง จำกัด
2. สหกรณ์การเช่าที่ดินดงมูลสอง จำกัด
3. สหกรณ์โคนมกระนวนสามัคคี จำกัด
4. สหกรณ์กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางขอนแก่น จำกัด

การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ได้แก่ ปลูกข้าว ไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง ทำสวนยาง ผลิตพืชและเลี้ยงสัตว์ ตามโครงการนิคมสหกรณ์อีสานพัฒนา ทางราชการได้สนับสนุนให้สมาชิก ขุดสระน้ำประจำไร่นาขนาดเล็ก ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2535 - 2543 ประมาณ 1,200 สระ เมื่อขุดสระน้ำเสร็จแล้ว ได้มีการส่งเสริมให้เลี้ยงปลาและผลิตพืชเพื่อให้เป็นอาชีพเสริมมีรายได้ที่แน่นอน สมาชิกที่ดำเนินการตามโครงการได้รับผลดีบ้าง มีบางรายประสบปัญหาในการดำเนินงาน ไม่มีตลาดที่จะจำหน่ายผลผลิตที่ผลิตได้ ผลที่ได้รับทำให้สมาชิกมีหนี้ค้างชำระกับสหกรณ์ สมาชิกเหล่านั้นได้มาปรึกษา แล้วได้ขอให้ช่วยเหลือหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้สิน โดยขอให้ช่วยแนะนำส่งเสริมในการผลิตทางการเกษตรให้ใหม่ จึงได้สำรวจเพื่อวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ที่ต้องนำมาแก้ไข เพื่อให้การดำเนินการผลิตทางการเกษตรมีการพัฒนาที่ดีขึ้นและการดำเนินงานนั้นต้องการแนวทางให้การศึกษาอบรมที่ดี โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาถือปฏิบัติ ประกอบกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้มีการขับเคลื่อนการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 และเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลที่จะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรทั่วไป ได้ดำเนินการผลิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้

ทฤษฎีใหม่เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน และเมื่อได้พิจารณาแล้วเห็นว่า การดำเนินงานตามทฤษฎีใหม่ต้องใช้เงินค่าใช้จ่ายสูงมาก ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานมาก จึงได้พิจารณาเห็นว่าควรจะดำเนินงานเพียงเพื่อเป็นการนำร่องก่อน เมื่อเป็นผลสำเร็จดีแล้วจึงจะได้ขยายโครงการให้ใหญ่ขึ้น มีตลาดที่แน่นอน ผลผลิตที่ผลิตได้เป็นที่ต้องการของตลาด ทำให้การผลิตนั้นไม่ต้องเสี่ยงกับปัญหาต่าง ๆ จะทำให้เสียค่าใช้จ่ายน้อย มีรายได้สูง มีรายได้ที่มั่นคง ถาวร มีงานทำตลอดทั้งปี

จึงได้ดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบการทำการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริมการทำการเกษตรเพื่อให้เป็นรากฐานของชีวิต รากฐานของความมั่นคงของแผ่นดิน เป็นการสร้างความมั่นคงที่เปรียบเสมือนเสาเข็ม และเป็นการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง ยั่งยืน และถาวรสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสมาชิกที่ได้เข้าร่วม โครงการศึกษาเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 เพื่อศึกษาระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.5 เพื่อศึกษากิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ

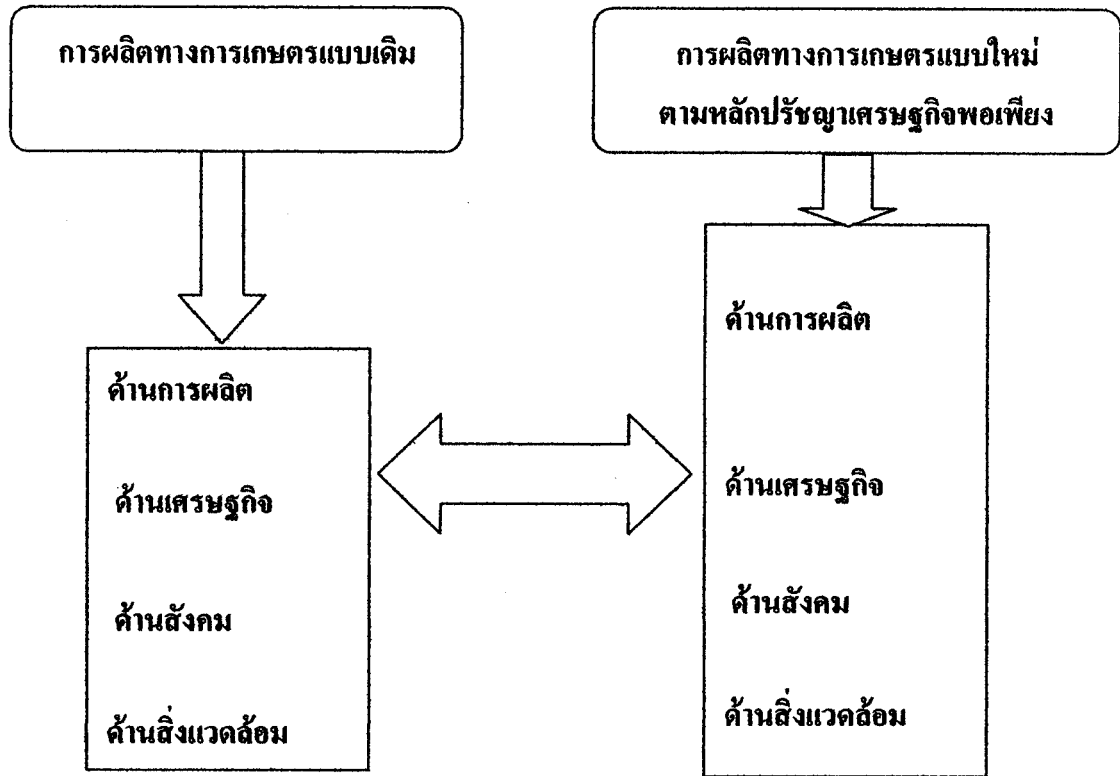
3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

3.2 ขอบเขตประชากร

3.3 ขอบเขตด้านเวลา

4. กรอบแนวคิดการศึกษา

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการศึกษา

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **สมาชิก** หมายถึงสมาชิกสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการศึกษาเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสมาชิกสหกรณ์ภายในเขตจัดนิคมสหกรณ์คงมูล จังหวัดขอนแก่น ที่ได้คัดเลือกจากสมาชิกสหกรณ์การเข้าที่ดินคงมูลหนึ่งจำกัด จำนวน 15 คน และสมาชิกสหกรณ์การเข้าที่ดินคงมูลสอง จำกัด จำนวน 15 คน รวม 30 คน

5.2 **สระน้ำประจำไร่นาขนาดเล็ก** คือสระน้ำที่ได้รับการสนับสนุนจากทางราชการโดยให้เปล่า ปริมาตรสระ 1,260 ลูกบาศก์เมตร ความลึกประมาณ 3 เมตร มีบริเวณพื้นที่รอบสระประมาณ 2 งาน และคันดินรอบสระอีกประมาณ 2 งาน รวมเป็นพื้นที่ 1 ไร่

5.3 **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** หมายถึง ปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่ การปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐ ในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันโลกในยุคลูกโลกาภิวัตน์ สาระสำคัญประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี และมีเงื่อนไขในด้านความรู้ ต้องมีความรอบรู้ รอบคอบ มีความระมัดระวัง มีเงื่อนไขของคุณธรรม คือความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน เพื่อนำไปสู่ชีวิตเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สมดุล มั่งคั่งและยั่งยืน

5.4 **การผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมเป็นการผลิตพืชตามฤดูกาล** เช่น ปลูกหน้าฝน หรือปลูกหน้าหนาวจะปลูกพริก พริก แฟง พริก มะเขือ บวบ ผักคะน้า ผักกาดขาวปลี ผักกาดเขียวปลี กะหล่ำปลี กะหล่ำดอกฯ มีการใช้ปุ๋ยจากมูลสัตว์ ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และยาฆ่าแมลงที่เป็นสารเคมีชนิดถูกตัวตาย ที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

5.5 **การผลิตการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** เป็นการผลิตทางการเกษตรที่ได้มีการร่วมกันวางแผน ว่าใครจะผลิตจำนวนเท่าไร ผลิตอะไรบ้าง มีการจำกัดการผลิตเพื่อไม่ให้มีผักมากเกินไป โดยจะคิดถึงการใช้บริโภคในครัวเรือนก่อน เหลือบริโภคแล้วจึงจำหน่าย ในฤดูหนาวจะลดการปลูกผักตามฤดูกาล เพิ่มการปลูกถั่วฝักยาวที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง จะใช้สมุนไพรในการไล่และฆ่าแมลงหมักเป็นสารหมัก ใช้ปุ๋ยน้ำหมักเร่ง เพื่อให้เกิดความหวานกรอบ ไม่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ผู้ศึกษาค้นคว้า ได้แนวทางในการพัฒนาความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น และสามารถนำไปส่งเสริมให้การแนะนำสมาชิกสหกรณ์ เกษตรกรทั่วไปที่มีความสนใจให้ประกอบอาชีพที่เป็นรูปธรรมได้

6.2 สหกรณ์การเช่าที่ดินคงมูลหนึ่ง จำกัด และ สหกรณ์การเช่าที่ดินคงมูลสอง จำกัด สามารถนำผลการศึกษาไปปรับใช้ในการขยายโครงการไปสู่สมาชิกให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

6.3 นิคมสหกรณ์คงมูล สำนักงานสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น สามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการให้การศึกษาและส่งเสริมสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดขอนแก่น ในเรื่องการผลิตทางการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

6.4 กรมส่งเสริมสหกรณ์ สามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนปฏิบัติงานด้านการส่งเสริม การผลิตทางการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ที่สรุปเป็นกลุ่ม ๆ ได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่
3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10
4. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการผลิต
5. งานวิจัยและงานที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ ที่ได้ทรงพระกรุณานำแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้น สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานของความมั่นคงของแผ่นดินเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of Economy Sufficiency)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่ และการปฏิบัติของประชาชนในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบรอบ คุณธรรมประกอบการวางแผนการตัดสินใจ และการกระทำ

จากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) เศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในสถานะที่ถดถอยความปลอดภัยในชีวิตต่ำลง ภัยพิบัติ ไข้หวัดใหญ่ ภาวะโลกร้อนกำลังเฟื่องฟูในภาคใต้ที่จะทำให้บ้านเมืองแย่งชิง เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ และทำให้เกิดคนจน 3 ประเภท ได้แก่

1. คนจน เพราะการทำกินไม่พอกินพอใช้ คนจนพวกนี้จะมีสมรรถภาพความสามารถมีน้อย มีที่ดินน้อย ถึงจะใช้ความพยายามพากเพียรที่จะทำกิน ขยัน อุตสาหะอดทนทำ แต่ก็ไม่ทำให้เกิดความเพียงพอ เลี้ยงตัวเองไม่รอด จึงทำให้เป็นคนจน
2. คนจน เพราะผู้อื่นไม่ได้ (คนรวย คนไม่รวย) หรือคนทั้งหลายในระบบทุนนิยมที่เขาเปรียบ โกรง มอมเมา ครอบงำ ถึงจะทำงานเก่ง มีทุนเพียงพอ แต่เมื่อพ่ายแพ้ต่อวิธีการของทุนนิยม ก็จะทำให้เป็นคนจนและเดือดร้อน
3. คนจน แบบทำมาหากินเก่ง น่าจะรวย แต่ไม่รวย และไม่ทำมาหากิน ขึ้นเถียงจี้ร้านค้า เล่นอบายมุข เม้าข่าแป๊ะ ละทะเล คนพวกนี้เลวมากก็จนมาก จึงทำให้เป็นคนจนอีกประเภทหนึ่ง (เกษตรชีวภาพ พฤษภาคม 2550 : 48 – 49)

E.M. Rogers และ G.M. Beal (อ้างโดยปัญญา หิรัญรัมย์ 2548 : 27) บุคคลที่มักส่งเสริมจะต้องพบ จำแนกออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. กลุ่มหัวไวใจสู้ (Innovators) เป็นกลุ่มที่มีการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจดี มีความคิดริเริ่ม ชอบทดลอง ชอบศึกษา กล้าได้ กล้าเสีย พร้อมทั้งยอมรับวิหยาการ หรือเทคโนโลยีใหม่ได้ง่าย มีการตัดสินใจได้รวดเร็ว เป็นผู้มีความพร้อมที่จะเป็นผู้นำ บุคคลในกลุ่มนี้จะมีอยู่ประมาณร้อยละ 2.5
2. กลุ่มขอคู่มือ (Early adopters) เป็นบุคคลเหมือนกลุ่มแรก แต่การยอมรับจะช้ากว่ากลุ่มแรก ชอบดูความสำเร็จของผู้อื่นก่อน แล้วจึงจะยอมรับและปฏิบัติตาม บุคคลในกลุ่มนี้มีอยู่ประมาณร้อยละ 13.0
3. กลุ่มเบิ่งตาลังเล (Early majority) เป็นบุคคลที่มีการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง มีความลังเลต่อสถานการณ์มาก ต้องดูให้เห็นคนอื่นสำเร็จ และมีผู้ทำมาหากินทำให้มีความแน่ใจว่าไม่มีปัญหา แล้วจึงปฏิบัติตาม บุคคลในกลุ่มนี้มีอยู่ประมาณร้อยละ 34.0

4. กลุ่มหันเหหัวคือ (Late majority) มีการศึกษา และเศรษฐกิจต่ำ ไม่เชื่อใครง่าย ๆ ต้องใช้เวลามากในการให้ความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยี มีความกลัว วิตกกังวลต่อความเสี่ยง การสูญเสีย มีสาเหตุมาจากฐานะทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมทำได้ยากลำบาก ต้องมีการพิสูจน์หลายครั้ง จึงจะยอมรับนำไปปฏิบัติตาม บุคคลในกลุ่มนี้มีอยู่ประมาณร้อยละ 34.0

5. กลุ่มไม่เอาไหนเลย (Laggard) เป็นพวกที่ไม่มีการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมาก บางคนมีหนี้สิน มีความเกียจคร้าน งอมืองอเท้า และไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง บุคคลกลุ่มนี้มีอยู่ประมาณร้อยละ 18.0

การส่งเสริมในการประกอบอาชีพ จึงทำได้ยากลำบาก หากจะใช้กลุ่มที่ 1 อย่างเดียว ก็คงจะไม่สำเร็จ กว่ากลุ่มที่ 2 จะเห็นผลคงจะต้องใช้เวลานานขึ้น แล้วจะมีปัญหาเมื่อกลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 4 ตามมา ดังนั้นจะต้องหาแนวทางในการให้การศึกษอบรม เพื่อเป็นการเร่งและพัฒนาให้มีการดำเนินงานให้ทันเวลา เพื่อผลิตทางการเกษตรให้เป็นไปตามชนิด จำนวนที่ตลาดผู้บริโภคต้องการ เชื่อว่าประเทศไทยจะสามารถพ้นวิกฤตการณ์ได้ดีกว่าหลายประเทศ เพราะแผ่นดินนี้ยังมีความเหมาะสมกับความเป็นอยู่ได้ อย่างที่เคยพูดมาหลายปีแล้วว่าภูมิประเทศยังให้คือ “มีความเหมาะสม แต่ความเป็นอยู่ต้องไม่พึ่งพิง ต้องอยู่อย่างประหยัด และต้องไปในทางถูกต้อง”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ณ ศาลาศรีศิลาชัย 4 ธันวาคม 2540

เศรษฐกิจพอเพียงนี้ขออย่าว่าเป็นทั้งเศรษฐกิจหรือความประพฤติที่ทำอะไร เพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผล คือเกิดผลนั้นมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดี ให้ผลที่ออกมาคือสิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำก็จะเป็นการกระทำที่ดี คือแปลว่ามีประสิทธิผล คือแปลว่ามีประโยชน์ คือแปลว่าทำให้มีความสุข

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ณ ศาลาศรีศิลาชัย 4 ธันวาคม 2543

ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบและทำงานตั้งอธิฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอมีพอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองแบบยอด แต่มีความพออยู่ พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ ฉะนั้นถ้าทุกท่าน ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความคิด และมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดี กินดีพอสมควร ขออย่าพอควร พออยู่ พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ ศาลาดุสิดาลัย

4 ธันวาคม 2543

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความจำเป็นที่
จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก ภายใน ที่
จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบครอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ
มาใช้ในการวางแผน การดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ
ของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจในทุกระดับ ที่จำเป็นต้องมีความ
สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมที่จะดำเนินชีวิตด้วย
ความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญา และความรอบครอบ เพื่อให้สมดุล และมีความพร้อมต่อ
การรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และ
วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักในการพิจารณาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีอยู่ 5 ส่วน ดังนี้ (อ้างโดยจังหวัด
ขอนแก่น, 2549 : 11 - 12)

1. **กรอบแนวความคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตน
ในทางที่ควร จะเน้นจากพื้นฐานของวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ที่มีความสามารถนำมา
ประยุกต์ใช้ได้อยู่ตลอดเวลา และการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้น
การรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติตนได้
ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. **คำนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

3.1 **ความพอประมาณ** หมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป
โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 **ความมีเหตุผล** หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความเพียงพอนั้น
จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะ
เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบครอบ

3.3 **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** หมายถึงการเตรียมตัวให้มีความพร้อมรับผลกระทบ
และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ
ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. **เงื่อนไข** การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น
ต้องอาศัยทั้งความรู้ คุณธรรมเป็นพื้นฐาน

4.1 **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วยความรู้ เน้นเกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบครอบ ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาเชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความอดทน และมีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. **แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, มิถุนายน 2547)

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานความพอมี พอกิน พอใช้ของประชากรส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการ และอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอจะปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงตามลำดับต่อไป

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ

พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

เศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย

(อ้างโดยอภิรักษ์ พันธเสน, 2542 : 2 - 20)

คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเซซ ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่สมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานที่ตั้งจิตอธิฐาน ตั้งปณิธานในทางที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรื่องอย่างยอด แต่ว่ามีพอยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาศาลิตาลัย สวนจิตรลดา ฯ พระราชวังดุสิต

วันพุธที่ 4 ธันวาคม 2517

การทำความเข้าใจกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ ไม่ควรนำเนื้อความมาพิจารณา จำเป็นต้องเข้าใจบริบททางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในขณะที่มีพระราชกระแสรับสั่งด้วย เพราะพระราชกระแสรับสั่งจะสะท้อนความห่วงใยที่พระองค์มีต่อสถานการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น พระราชกระแสรับสั่ง จะเป็นการให้สติหรือข้อคิดแก่คณะรัฐบาล ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหาร พลเรือน นักธุรกิจ ตลอดจนพสกนิกรทั่วประเทศ ที่จะนำไปคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรอง เพื่อช่วยกันหาทางปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น

พระบรมราโชวาทในปี 2517 มีความสำคัญต่อบริบททางการเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ปี 2517 ประเทศไทยอยู่ในระยะ “ประชาธิปไตยแบ่งบาน” หลังจากเหตุการณ์มหาวิปโยค 16 ตุลาคม 2516 ที่พระองค์ต้องออกมาหยุดยั้งการปราบปรามฆ่านักศึกษา ผู้บริหารเผด็จการได้เดินทางออกนอกประเทศ มีผู้บริหารรัฐบาลใหม่ พระองค์ทรงมีพระราชกระแสดำรัส “ทุกคนจะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าใครล้มลง เหนือ หรือเป็นลม คนที่อยู่หลังย่อมจะต้องช่วย ต้องอุ้มชู และทำให้ผู้เป็นลมฟื้นกลับสบายอย่างเดิม ขณะเดียวกันถ้าใครถือว่าตนเองอยู่คนเดียวเกิดจะบอกว่าต้องการแสดงกายกรรมนิดหน่อย ยึดแขนยึดขาออกไปแรงเกินไป ก็จะเกิดปะทะกัน และถ้าเกิดการปะทะคนอื่นก็มีสิทธิ์เหมือนกันที่จะปะทะ จึงเกิดเป็นการปะทะแบบเบ็ดเสร็จ”

พระองค์ทรงเห็นว่า แนวทางการพัฒนาที่เป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างเดียวอาจจะก่อให้เกิดปัญหา ต้องเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้น เมื่อมีพื้นฐานของความมั่นคงเพื่อสร้างเศรษฐกิจรวมของประเทศแล้วจึงไปพัฒนาเศรษฐกิจที่สูงขึ้น จึงจะทำให้การพัฒนาประเทศประสบความสำเร็จ

การพัฒนาที่เป็นแบบอย่าง เช่น การปรับปรุงพื้นที่ดินเค็ม ดินเปรี้ยว การใช้หญ้าแฝกเพื่อปรับปรุงดินและกันการพังทลาย การดำเนินโครงการทฤษฎีใหม่ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าเพียงทำได้ 1 ใน 4 ก็พอพระทัยแล้ว พระองค์ทรงเรียกว่าเป็น Self Sufficiency โดยเน้นความเพียงพอ ที่หมายความว่า พอประมาณ ช่อตรง ไม่โลภอย่างมาก และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยสรุปคือ ความพอประมาณ และความมีเหตุผล

คุณสมบัติหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ (อ้างโดยอดิศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2542 : 1 - 8)

1. ความพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล
3. ความซื่อสัตย์ ความรอบรู้ และความระมัดระวัง

เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อบริหารความเสี่ยงต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเสี่ยงในระดับเกษตรกร
  - (1) ความเสี่ยงด้านราคาสินค้า
  - (2) ความเสี่ยงในราคาและการพึ่งพาปัจจัยการผลิตสมัยใหม่จากต่างประเทศ
  - (3) ความเสี่ยงจากธรรมชาติ น้ำ โรคระบาด
  - (4) ความเสี่ยงในด้านแบบแผนการเกษตร
2. การบริหารความเสี่ยงของเกษตรกร
  - (1) การปรับตัวของเกษตรกรเพื่อรับกับความเสี่ยงด้านธรรมชาติ
  - (2) การปรับตัวของเกษตรกรเพื่อรับกับความเสี่ยงด้านราคาปัจจัยการผลิต
  - (3) การปรับตัวของเกษตรกรเพื่อรับความเสี่ยงด้านรายได้
3. การทำงานของตลาดเสรีในชนบท
  - (1) การบริหารความเสี่ยงในชนบท
  - (2) การหลากหลายของตลาด
  - (3) ต้นทุนการทำธุรกรรม (Transaction Cost)
  - (4) โครงสร้างตลาดสินค้าเกษตร
  - (5) ระบบเงินกู้ในชนบท

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่อยู่เหนือเศรษฐศาสตร์ (อ้างโดยอภิชัย จันทเสน ,2542 : 6 - 10)

จากกระแสพระราชดำรัส “เศรษฐกิจพอเพียง” นักเศรษฐศาสตร์มีแนวคิดที่มีพิสัยต่างกันที่หลากหลายดังนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นความคิดที่เหนือแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ที่เศรษฐกิจพอเพียงได้ลดความอยากลงมาสู่ระดับที่พึงตนเองได้อย่างพอเพียง เป็นสิ่งเดียวกับภูมิปัญญาไทย ได้ประยุกต์ศาสนาเข้าในระบบเศรษฐกิจ เป็นเรื่องจิตวิญญาณและภูมิปัญญาของคนในประเทศ ที่เป็นการเน้นทุนทางสังคมที่ต้องรู้จักใช้ให้มีผลสำคัญต่อพื้นฐานและทิศทางการพัฒนาประเทศ เป็นทิศทางที่ใช้หลักพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศโดยเน้นการพึ่งตนเอง ลดความอยากมาสู่ระดับที่พึงตนเองได้ ที่เรียกว่า “พอดี” ที่เป็นการให้ที่พบกับความสุข และจะรู้สึกว่ามีเหลือ คือ เหลือเวลา เหลือความรู้ เหลือปัญญา เหลือความเมตตา เหลือความเอื้อเฟื้อ เหลือทุนเมื่อพบว่าเหลือ ก็จะมีความสามารถในการให้ ที่เป็นการให้ที่พบกับความสุข

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจที่เน้นในการพึ่งตนเอง เป็นเรื่องเศรษฐกิจชุมชน เป็นเรื่องของคนส่วนใหญ่ที่อยู่แบบชุมชน ไม่อยู่แบบปัจเจกชน ความสัมพันธ์ของปัจเจกชนที่ไม่ใช้มิติที่จะมีความสัมพันธ์กับตลาด แต่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชนในมิติอื่น หากมีการวิเคราะห์จากเศรษฐกิจระบบตลาดเพียงอย่างเดียวจะไม่ใช่เป็นการเพียงพอ เพราะในสังคมไทยชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อันเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของไทยมาช้านาน ที่เป็นรากฐานของชีวิตและสังคมของประเทศชาติ จึงต้องทำความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียง ที่ต้องสนใจจากระบบทุนและการศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในบริบทของตะวันตกซึ่งเน้นปัจเจกชน แล้วมาสนใจระบบเศรษฐกิจแบบชุมชน ที่เป็นพื้นฐานระบบเศรษฐกิจของไทยเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของความพอดี ที่เป็นเรื่องของแนวคิด และปรัชญาที่อยู่เหนือวิชาเศรษฐศาสตร์ที่โยงไปถึงพุทธศาสนา ตามที่ E.F. Schumacher เขียนในหนังสือที่ชื่อว่า Small is Beautiful หรือ พุทธเศรษฐศาสตร์ เพราะทางเศรษฐศาสตร์มักจะเน้นให้ได้มากที่สุด เหมือนจะขยายความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด เป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ไม่มี ความพอดี เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่น่าจะมีความหมายเหมือนจุดดุลยภาพ (equilibrium) ในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่จะเป็นการเชื่อม โยงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในแง่ที่ทางเศรษฐศาสตร์ มีปัญหาเรื่องความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อทำให้คนมีเหตุผลในลักษณะที่มีความพอดี และเชื่อว่ามาตรการทางเศรษฐศาสตร์และนโยบายในทางเศรษฐศาสตร์สามารถควบคุมความโลภและกิเลสของคนได้ การโยงเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่สิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่คุ้นเคย เป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญก็คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) ที่น่าจะได้นำไปสู่เป้าหมายของการสร้างเศรษฐกิจเหมือนเศรษฐกิจการเกษตร ที่เน้นความมั่นคงทางอาหาร ถึงแม้จะมีต้นทุนในการผลิตสูง เพื่อรักษาการจ้างงาน และภาคเกษตรของตนเองไว้ เพราะในบางครั้งเมื่อมีเหตุการณ์ไม่ปกติ เช่น สงคราม หรือเกิดภาวะขาดแคลนทั่วโลก ถึงจะมีเงินก็หาซื้ออาหารไม่ได้จึงต้องดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นเพราะเป็นสิ่งสำคัญเพื่อช่วยลดความเสี่ยงหรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว

2. กลุ่มเป็นกลางเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียง จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความพอดี ความเสี่ยง และการพึ่งตนเอง ที่จะขาดส่วนประกอบสิ่งหนึ่งสิ่งใดมิได้ ความพอดีจะหมายถึงดุลยภาพ (equilibrium) ในทางเศรษฐศาสตร์เน้นดุลยภาพที่เป็นพลวัต คือการปรับตัวตลอดเวลาที่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และความเหมาะสมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ในส่วนที่เกี่ยวกับความเสี่ยง ต้องสร้างภูมิคุ้มกันหรือลดความเสี่ยง เพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากการแปรผันมากที่สุด ให้มีลักษณะยั่งยืน (Sustainability) ที่ขึ้นอยู่กับความต้องการ ดังนั้นความพอดีในอีกความหมายหนึ่งก็คือการกระจายไม่ให้เกิดความเสี่ยง ที่เป็นความเสี่ยงที่ไม่สามารถควบคุมได้ การลดความเสี่ยงจึงต้องพยายามใช้การกระจายความเสี่ยงหรือสร้างภูมิคุ้มกัน และวิธีลดความเสี่ยงอีกวิธี

คือ การพึ่งตนเองที่ต้องเพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนต่าง ๆ ในส่วนที่ตัวเองสามารถที่จะควบคุมได้มากที่สุด เพราะการพึ่งตนเองได้มาก ปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของตนเองยิ่งลดลงจะมีผลทำให้ความเสี่ยงลดลงด้วย องค์ประกอบของการพึ่งตนเองประกอบด้วย สติ ความรู้และความเพียรที่เป็นองค์ประกอบในการลดความเสี่ยง และไม่ควรคิดว่าจะไม่พึ่งใคร ควรจะมีการพึ่งพากันในชุมชนที่จะทำให้เป็นการสร้างพลัง และต้องหลีกเลี่ยง การเอาเปรียบ ดังนั้นสิ่งที่กำกับ ความพอดีคือ ความเสี่ยง และสิ่งที่กำกับความเสี่ยงคือ การพึ่งตนเอง

อีกทัศนะหนึ่งเห็นว่า “ความพอเพียง” มีความหมายใกล้เคียงกับความยั่งยืน (Sustainable) มาก เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก สมมติให้ทุกคนมีเหตุผล มีเป้าประสงค์ (Objective) และฟังก์ชันของอรรถประโยชน์ (Utility Function) เมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจได้มีการตั้งคำถามที่เกี่ยวกับเป้าประสงค์ดังกล่าว ก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจคนไทยจำนวนมากมีพฤติกรรมที่ชอบเสี่ยง (Risk Lover) สูง ที่มีสาเหตุมาจากนโยบายรัฐบาลที่ประกันความเสี่ยง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตระหนักในเรื่องนี้ จึงได้ทรงเน้นให้ทุกคนพยายามที่จะลดความเสี่ยง ผู้ตัดสินใจไม่ได้รับผล กระทบกับตนเองหรือมีก็น้อยมาก แต่จะเป็นผลกระทบกับคนจำนวนมาก จึงต้องทำให้ผู้ตัดสินใจ ได้รับผลสะท้อนจากต้นทุนทางสังคมในส่วนที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่เกี่ยวกับความยั่งยืนมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ คุณภาพระบบนิเวศน์ และการกระจายความเสี่ยง ลดการพึ่งพิงรายได้ที่เป็นตัวเงินที่มีต้นทุนในการแลกเปลี่ยน (Transaction Cost) สูงเกินไป ที่ไม่ขัดแย้งกับเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ ที่จะนำเอาต้นทุนในการแลกเปลี่ยนเข้ามาพิจารณา ข้อเสนอของพระองค์นั้นจะมีกลุ่มคนหรือพื้นที่ที่เป็นเป้าหมายแน่นอน ไม่ใช่เป็นข้อเสนอที่นำไปปฏิบัติทั่วประเทศ

อีกทัศนะหนึ่งของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความพยายามที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพโดยรวมที่ดีที่สุด (Optimal Global Efficiency) เพราะถ้าหากพิจารณาเฉพาะเศรษฐกิจในระบบของตลาดแต่เพียงอย่างเดียว และจะเน้นประสิทธิภาพระบบตลาด (Market Efficiency) นั้นก็อาจจะเห็นจุดเน้นได้ แต่ข้อเท็จจริงคือระบบตลาดมีต้นทุนเช่นกัน นั่นคือต้นทุนในการแลกเปลี่ยน และสนามในการแข่งขันอาจจะไม่เหมาะสม หรือไม่ได้ระดับสำหรับทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีอำนาจในการต่อรองต่ำ ที่จะทำให้อัตราต้นทุนในการแลกเปลี่ยนของบุคคลเหล่านี้สูงเกินไป ในส่วนที่ไม่สามารถพึ่งประสิทธิภาพของระบบตลาดได้ หรือไม่สามารถพึ่งเศรษฐกิจระบบตลาด (Trade Economy) ได้ทางเลือกจึงต้องเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง และพึ่งกันเอง

3. เศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก คือเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อจำกัดของรายได้ (Budget Constraint) และแนวทางในการ

ที่จะได้มีการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) ที่ได้มีการกระจายความเสี่ยงอย่างสมดุล เพราะจะต้องคำนึงถึงการแลกเปลี่ยนกับประสิทธิภาพ ถ้าไม่พึงภายนอกมากนัก ก็สามารถลดความเสี่ยงได้มากแต่อาจจะเสียโอกาสที่ได้รับผลประโยชน์ ในแง่ของประสิทธิภาพที่ได้รับเพิ่มขึ้น จากการที่แต่ละฝ่ายเน้นความชำนาญเฉพาะอย่างแล้วนำมาแลกเปลี่ยนกัน หรืออาจจะได้มีการเปรียบเทียบระหว่างการบริโภคกับการลงทุน การที่เกิดมีรายได้แล้วเอาไปบริโภค ความเสี่ยงจะไม่มีแล้วทรัพย์สินก็จะไม่จอกง แต่ถ้าต้องการให้ทรัพย์สินงอกงด้วยการไปลงทุนความเสี่ยงก็ย่อมตามมา นอกจากนั้นการไม่ติดต่อกับชายก็มีได้หมายความว่าไม่มีความเสี่ยงเกิดขึ้น เพราะการค้าขายจะเปิดโอกาสให้ได้มีทางเลือกมากขึ้นและสามารถลดความเสี่ยงได้เช่นกัน ถ้าหากการพึ่งตนเองนั้นมีความหมายในแง่ความสามารถในการควบคุมปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ได้ ถึงแม้จะติดต่อกับชายกับต่างประเทศ หรือจะได้ใช้เทคโนโลยีจากต่างประเทศ จะขึ้นอยู่กับความสามารถควบคุมกลไกการทำงานของตลาด หรือเทคโนโลยีจากต่างประเทศจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุมกลไกของตลาดหรือการใช้เทคโนโลยีได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้น การค้ากับต่างประเทศหรือการใช้เทคโนโลยีจากต่างประเทศ ไม่ได้หมายถึงการสูญเสียการควบคุมโดยอัตโนมัติ หากแต่ขึ้นอยู่กับกฎกติกาที่ตกลงกันได้

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจพอเพียงนั้น เน้นการให้น้ำหนักกับเสถียรภาพ ความค่อยเป็นค่อยไปมากกว่าการเสี่ยง ปัญหาสำคัญคือความสามารถในการประเมินความเสี่ยง ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการบริหารความเสี่ยง ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีข้อมูลมากมาย จะช่วยทำให้เมื่อมีการเสี่ยงแล้วเกิดความผิดพลาดที่ทำให้เกิดความยากมากขึ้น ทั้งนี้เพราะนักเก็งกำไรจะเข้ามาเก็งกำไรจากความผิดพลาดของผู้ที่ชอบเสี่ยงมากเกินไป ระบบดังกล่าวต้องมีความแม่นยำในความคิดเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ดี พระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เน้นการให้น้ำหนักแก่ความเสี่ยงทางด้าน ล่าง (Downside Risk) เนื่องจากทางด้านล่างโดยธรรมชาติมีขีดความสามารถที่จะเผชิญกับความเสียหายต่ำ หรือมี risk margin ต่ำ ระบบดังกล่าวจะช่วยให้กลุ่มที่มีอำนาจต่อรองต่ำมีขีดความสามารถที่จะเผชิญกับความเสียหายต่ำ สามารถรับแรงกระแทก shock resistance ทำให้ระบบมีเสถียรภาพ

อีกทัศนะหนึ่งชี้ให้เห็นว่า เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เน้นให้เปิดทางเลือก คือเลือกที่จะทำอะไรให้ได้ดีที่สุดในภาพรวม ไม่จำเป็นต้องทำเองทั้งหมด ดังนั้นสิ่งที่ป็นข้อตกลงที่ไม่มีข้อยกเว้นในทางเศรษฐศาสตร์คือ ทฤษฎีว่าด้วยการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ถึงแม้ว่าจะยอมรับในทฤษฎีดังกล่าว สิ่งหนึ่งที่จำเป็นต้องมีคือ ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (basic necessity) ที่ต้องเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดความมั่นคงนั้นมีความจำเป็นหรือไม่ที่

จะต้องทำเองทั้งหมด พระองค์ทรงเห็นว่า “เพียงหนึ่งในสี่ก็พอ” ถือว่าเป็นจุดที่ดีที่สุด (optimality) ประเด็นสำคัญคือ “ทำอย่างไรจึงจะทำให้เกิดคุณภาพสูงสุด” ในสภาพการผลิตที่จะช่วยรักษาความมั่นคงในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานเอาไว้ได้

4. ความคิดที่เป็นประโยชน์อื่น ๆ ของเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะต้องคิดในเรื่องการดำเนินวิถีชีวิต และดำเนินการพัฒนาประเทศ ควรจะเป็นไปในทิศทางใดจึงจะเกิดความเป็นปึกแผ่น เพื่อให้ประเทศไทยมีความเป็นอยู่บนพื้นฐานที่ควรได้รับที่จะเป็นไปตามศักยภาพของประชาชนส่วนใหญ่ และทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ซึ่งจะต้องพิจารณาตั้งแต่ ระดับครอบครัว ที่เป็นพื้นฐานของการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนทั้งประเทศ ตั้งแต่ระดับชุมชนที่ครอบครัวอาศัยอยู่ ไปจนถึง ระดับประเทศ เป็นการวิเคราะห์ภาพเศรษฐกิจมหภาค ที่พิจารณาจากภาพเศรษฐกิจในระดับจุลภาค

จะเห็นได้ว่า ความแตกต่างของความหมายเศรษฐกิจพอเพียงตามที่กล่าวมาแล้ว กลุ่มที่ว่าเหนือแนวคิดของวิชาเศรษฐศาสตร์ ที่ได้พิจารณาจาก พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น และที่สอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ได้แก่ การใช้คำจำกัดความคือ ความพอประมาณ และมีเหตุผล เหตุผลที่สำคัญคือการบริหารความเสี่ยง (risk management) เพื่อให้เกิดสถานการณ์ที่ดีที่สุด (optimality)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิด ปรัชญา หรือ วิธีปฏิบัติ

เศรษฐกิจพอเพียงน่าจะเป็นแนวคิด หรือปรัชญา เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่อิงอยู่กับพุทธศาสนา จึงน่าจะเป็นแนวคิดหรือปรัชญา ส่วนเหตุผลหนึ่งเกิดจากรูปธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่อิงอยู่กับทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1 ที่เน้นการกระทำการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยให้สามารถพึ่งตนเองได้ เพราะความคิดดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ให้เข้ากับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกชนิดได้ เพราะในพระราชดำรัสในปี 2540 มีตัวอย่างมากมายที่แสดงถึงบุคคลที่จ่ายเงินเกินตัวและสามารถพึ่งตัวเองได้ในที่สุด รวมทั้งผู้ประกอบการที่ ได้หวังผลกำไรสูง โดยได้เสี่ยงสร้างโรงงานผลิตขนาดใหญ่ ทั้งที่วัตถุดิบในท้องถิ่นมีไม่เพียงพอ หรือผู้ประกอบการผลิตที่มุ่งเน้นกำไร โดยไม่คิดที่จะช่วยให้เกษตรกรที่ผลิตวัตถุดิบป้อนโรงงานให้อยู่ได้ ในลักษณะที่เน้นผลประโยชน์ร่วมกันได้ในระยะยาว จึงต้องประสานขาดแคลนวัตถุดิบ และเลิกกิจการไปในที่สุด ตัวอย่างที่กล่าวเป็นหลักการหรือแนวคิดที่จะนำไปใช้กับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เกือบทุกแขนง และต้องไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม สำหรับการวิเคราะห์ว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แนวคิดหรือปรัชญาเท่านั้น จะเป็นวิธีคิดที่ปฏิบัติจริงมาแล้ว โดยได้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้ริเริ่มโดยการลงมือปฏิบัติ ที่มีได้เริ่มจากการนำความรู้ หรือนำทฤษฎีมาจากภายนอก แต่เริ่มจากที่พระองค์มีความรักพสกนิกร และทรงมีประ

ราชประสงค์ที่จะช่วยให้พสกนิกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการศึกษาที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง ที่ได้มีการทดลองผิดลองถูกมาก่อน ที่จะขอยืนยันจากบันทึกส่วนพระองค์ ขณะที่มิพระชนมายุได้ 18 พรรษา ว่า “เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนในยุโรป ข้าพเจ้าไม่เคยทราบเกี่ยวกับประเทศของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าข้าพเจ้าเกี่ยวกับประเทศของข้าพเจ้าอย่างไร แต่ข้าพเจ้าก็เรียนรู้ที่จะรักประชาชนของข้าพเจ้า เมื่อได้ติดต่อกับเขาและพบว่า เป็นความรักอันมีค่ายิ่ง ข้าพเจ้ารู้หน้าที่ของข้าพเจ้าในโลกนี้ก็คือ ได้อยู่ท่ามกลางประชาชนของข้าพเจ้า” พระองค์ได้ทรงเริ่มจากพื้นฐานความเป็นจริงของสังคมไทย และมีจินตนาการว่าจะทำให้สังคมไทยและคนไทยอยู่รอดได้อย่างไร จึงเน้นการเริ่มต้นจากพื้นฐานผลประโยชน์ของประเทศเป็นสำคัญ ซึ่งเริ่มจากหลักในการคิดที่ว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้คนไทย ครอบครัว และชุมชนเข้มแข็ง ที่เป็นสิ่งตรงข้ามกับแนวคิดการพัฒนาประเทศ ที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการในช่วงแรกของการพัฒนา ก่อนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 ความคิดเหล่านี้ได้มาจากการเชื่อมโยงผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการบุกเบิกเรื่องเกษตรผสมผสานที่ห้วยทราย ที่นักวิชาการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่เห็นด้วยเพราะต้องการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากกว่า นอกจากนั้นยังได้โยงเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้ากับกิจกรรมด้านเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก

จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิด ปรัชญาที่ใช้ในการพัฒนาประเทศที่ได้ผ่านมาแล้ว และเป็นการปฏิบัติที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นความจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ เป็นการเริ่มจากจุดภาค เพื่อจะนำไปสู่ระดับมหภาค และเป็นจุดที่ทุกฝ่ายมีความเห็นร่วมกันว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิด หรือทฤษฎี ที่สามารถพัฒนาประเทศในระดับมหภาค ที่ต้องใช้ความคิดที่ชัดเจนมากและควรที่จะนำไปสู่การกำหนดเป็นนโยบายของประเทศ สามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้จริง ที่ต้องมีการวิจัย และค้นคว้าอย่างจริงจังในอีกระดับหนึ่ง ในฐานะที่ผู้ศึกษาเป็นข้าราชการของกรมส่งเสริมสหกรณ์คนหนึ่ง ที่จะต้องมีหน้าที่ในการพัฒนาประเทศ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาเพื่อการพัฒนาต่อไป

ควรมีการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐศาสตร์แนวใหม่หรือไม่

จากความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความหมายเพื่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อจำกัดของรายได้ (Budget constraint) และได้้นำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อใช้บริหารการเสี่ยง (Risk management) ที่จะผลิตภายใต้ขอบเขตจำกัดของรายได้หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตด้วยตนเอง และลดภาวะการเสี่ยงจากความไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากที่ได้มีการลด การพึ่งพาตลาดและเพิ่มการพึ่งพาตัวเองให้มากขึ้น ไม่จำเป็นที่จะสร้างเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น การที่ได้ลดการพึ่งพาตลาดเป็นการลดทางเลือกของโอกาสลง และอาจมีผลในการเพิ่มความเสถียร

ได้กรณีเห็นว่าต้องพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ เหตุผลคือการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ความยากจนสัมบูรณ์ (Absolute poverty) ลดลง แต่ก็มีผลทำให้ความยากจนสัมพัทธ์ (Relative poverty) เพิ่มมากขึ้น ช่องว่างระหว่างเศรษฐกิจและสังคมระหว่างคนในประเทศเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชุมชนในชนบทเป็นจำนวนมากประสบภาวะความล้มเหลว และมีผลที่เสียดามคือ ทศนะในการพึ่งพา (Attitude of dependency) ให้แก่ชาวชนบทเพิ่มมากขึ้น ช่วงดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงได้มีโอกาสสังเกตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชนบทอย่างใกล้ชิด ทรงเห็นว่าไม่สมควรขยายการผลิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริโภค และทรงเห็นว่าต้องลดความฟุ่มเฟือย เพราะส่วนใหญ่จะฟุ่มเฟือยเกินตัว เกินฐานะการหาได้ เพื่อให้คนไทย ครอบครัว และชุมชนเข้มแข็งการประยุกต์วิชาเศรษฐศาสตร์ให้เข้ากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำจริยธรรมของพุทธศาสนา จุดเน้นของวิชาเศรษฐศาสตร์อยู่ที่จุดมากที่สุด หรือสูงที่สุด (Maximization) เช่นกำไรสูงที่สุด และต่ำสุด (minimization) โดยให้ต้นทุนต่ำที่สุด (Cost minimization) หรืออาจใช้กรณีที่ดีที่สุด (Optimization) โดยเศรษฐกิจพอเพียงเน้นจุดที่ดีที่สุด (Optimization) การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับเศรษฐกิจอื่น ๆ หลังจากปีพ.ศ. 2517 ได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแต่ประชาชนยังไม่เข้าใจ จนกระทั่งได้ทรงนำทฤษฎีใหม่ที่เป็นรูปธรรมในการจัดการน้ำ และการเกษตร มาใช้กับเกษตรกรรายย่อยจนทำให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยตนเอง แต่ผู้บริหารประเทศไม่เข้าใจจึงทำให้ประเทศไทย มีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศทำให้ประเทศไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจในปีพ.ศ. 2540

พฤติกรรมที่ไม่พอประมาณ(อ้างโดยสมชัย จิตสุชน, 2542 : 3 - 15)

“ความพอเพียงนี้ก็แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
วันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2541

ความเสี่ยงในระดับบริโภค ความเป็นจริงของชีวิตคนคือปัจจัยหรือสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ระดับการบริโภคมีความผันผวนและไม่แน่นอน ปัจจัยเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อการบริโภคที่สำคัญคือ ความไม่แน่นอนของรายได้ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า และความเสี่ยงต่อผลตอบแทนในการลงทุน เป็นเรื่องอนาคตไม่มีใครสามารถคาดการณ์ได้จากผลที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 บางคนตกงาน บางคนถูกลดชั่วโมงการทำงาน หรือถูกลดค่าจ้าง ผู้ประกอบการมีรายได้ตกต่ำบางคนต้องเลิกกิจการ ผู้ลงทุนในหุ้น อสังหาริมทรัพย์ หรือตราสารทางการเงินก็ได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนน้อยลงหรือถึงกับขาดทุนก็มาก ที่เป็นผล

ทำให้รายได้ของคนทั้งหมดลดลง แล้วมีความจำเป็นต้องลดการบริโภคที่เป็นเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่เป็นตัวอย่างที่รุนแรงมากของความเสี่ยงและความผันผวนในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในทุก ๆ ระบบเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือสังคมนิยมในระดับเศรษฐกิจมหภาค รายได้ในอนาคตมาจากการลงทุน จะมีรายได้ ถ้าไร เงินปันผลดอกเบี้ยที่มาโดยตรงจากการลงทุน เงินเดือน ค่าจ้างมาจากรายได้จากการลงทุนประกอบกิจการของนายจ้าง แหล่งความเสี่ยงในระดับเศรษฐกิจมหภาคนั้นมาจากความไม่แน่นอนของผลตอบแทนจากการลงทุนเป็นหลัก (ในระดับบุคคล ความเสี่ยงของรายได้ อาจมาจากสาเหตุส่วนตัว เช่นการเปลี่ยนหรือถูกให้ออกจากงาน ความเจ็บป่วยที่มีผลต่อการหารายได้ ในระดับมหภาคความเสี่ยงมีแนวโน้มที่จะหักล้างกันไปเนื่องจากความไม่แน่นอนของบุคคลมีลักษณะสุ่ม) ระดับหรือรูปแบบการลงทุนจะถูกกำหนดด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

1. ผลตอบแทนจากการลงทุนเฉลี่ย ในที่นี้จะหมายถึงผลตอบแทนจากการลงทุนที่ไม่รวมปัจจัยเสี่ยงเข้าไว้

2. ความเสี่ยงในผลตอบแทนจากการลงทุน

3. ทักษะต่อความเสี่ยง (Attitude toward risk) ของผู้บริโภครู้ลงทุน ซึ่งมีทักษะต่อความเสี่ยงเป็นตัววัดว่าผู้บริโภค หรือผู้ลงทุนไม่ชอบความเสี่ยงมากน้อยเพียงใด ถ้าหากผู้ลงทุนไม่ชอบความเสี่ยงค่อนข้างมาก (เรียกว่ามี Risk aversion สูง) แบบแผนการลงทุนของผู้ลงทุนคนนั้นก็จะต้องไปในทางอนุรักษ์นิยม คือลงทุนในโครงการที่ให้ผลตอบแทนไม่สูงแต่มีความเสี่ยงต่ำ ในขณะที่ผู้กล้าเสี่ยงมากกว่า (มี Risk aversion ต่ำ) จึงเลือกการลงทุนในโครงการที่ให้ผลตอบแทนสูงที่ควบคู่ไปกับความเสี่ยงสูง

“ความพอเพียง รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก” ความไร้เหตุผลในการบริโภคที่หมายถึงการใช้จ่ายเกินตัว หรือเกินความสามารถในการหารายได้ของตนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต การไร้เหตุผลในการบริหารความเสี่ยง จะหมายถึงการลงทุนเกินตัวซึ่งมีสาเหตุมาจากการไม่ใช้ข้อมูลที่ถูกต้อง ใช้ข้อมูลน้อยเกินไปหรือใช้อย่างฉาบฉวยขาดการวิเคราะห์ที่รอบครอบ

ความมีเหตุผลในการบริหารความเสี่ยง ต้องการองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. การประเมินความเสี่ยงที่ถูกต้อง ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงที่ถูกต้อง โดยรวม ทั้งข้อมูลความเสี่ยงในระบบเศรษฐกิจรวม(Aggregate risk)และข้อมูลของความเสี่ยงเฉพาะกิจกรรม (Specific risk) หรือความเสี่ยงในกิจการลงทุนที่ทำอยู่หรือกำลังจะทำ
2. การวางแผนการลงทุนที่เหมาะสมภายใต้โครงสร้างความเสี่ยง (Risk structure) ที่เป็นอยู่ เพื่อให้ระดับและความไม่แน่นอนของการบริโภคในอนาคตอยู่ในลักษณะที่จะได้ก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดของผู้บริโภค (ผู้ลงทุน)

ข้อควรระวังในสังคมและเศรษฐกิจไทย จะมีพฤติกรรมแห่ตามกันไป (Herding behavior)เมื่อเห็นว่ากิจกรรมหรือโครงการได้รับความสำเร็จ ที่ไม่ต้องอยู่บนการวิเคราะห์ถึงปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Fundamental factors) และปัจจัยเสี่ยงที่ตีพอ ไม่ได้วิเคราะห์ถึงศักยภาพการรองรับของอุปสงค์ในธุรกิจที่ลงทุน มีการแย่งกันลงทุน ที่เป็นเสมือนพฤติกรรมการเก็งกำไร (Speculation) ที่รู้ว่าการลงทุนไม่มีศักยภาพ แต่มีความหวังว่าคนไม่ใช่คนสุดท้าย ในกระบวนการเก็งกำไรที่จะต้องรับผลขาดทุนอย่างมหาศาล เป็นการตั้งความหวังที่เลื่อนลอย เป็นการประเมินค่าความน่าจะเป็นที่ไร้เหตุผลรองรับ และจะเป็นการประเมินค่าความน่าจะเป็นแบบเข้าข้างตัวเอง

ต้องไม่ขาดความรู้ ความรอบครอบหรือความระมัดระวังในระดับบุคคล องค์กรธุรกิจ และภาครัฐ ต้องพิจารณาว่าระหว่างการขาดเหตุผลของภาคเอกชน การขาดความรู้ รอบคอบของภาครัฐ นโยบายจัดการความเสี่ยงของรัฐช่วยทำให้เอกชนมีเหตุผลที่เพียงพอ และทำให้เอกชนมีความรอบรู้ และรอบคอบจะช่วยบรรเทาผลเสียของนโยบายภาครัฐลงได้ **ทักษะของกรมส่งเสริมสหกรณ์ในเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้กำหนดความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ว่า หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถคุ้มตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตนเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังทุ่มเทสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจในขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้**
หลักการพึ่งตนเอง

หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองโดยหลัก 5 ประการ ได้แก่

1. ด้านจิตใจ ทำคนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์ สุจริต เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2. ด้านสังคม แต่ละชุมชน ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งการเพิ่มพูนค่าโดยยึดหลักการของความยั่งยืน และเป็นประโยชน์สูงสุด

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ สังคมไทย และควรพัฒนาภูมิปัญญาของเราเอง

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งเน้นที่การเพิ่มรายได้ และไม่มุ่งเน้นการที่จะลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดในหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ และสามารถอยู่ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (อ้างโดยณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ์) กล่าวว่า สิ่งที่น่าส่งเสริม หรือนักพัฒนาต้องเข้าใจในการที่จะสอนให้สหกรณ์มีความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ดูแลกิจการของตนเองได้ รับผิดชอบกิจการที่กระทำได้จะต้องสอนให้หาปลาไม่ได้เอาปลาไปให้ การสอนให้หาปลา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์จะต้องรู้เรื่องการหาปลา และต้องรู้วิธีการสอนให้คนหาปลาเป็น นั่นคือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ จะต้องมีทักษะในการกระตุ้นให้สหกรณ์และสมาชิกของสหกรณ์เกิดการตื่นตัวที่จะได้เรียนรู้เพื่อจะได้ลงมือกระทำการด้วยตนเองจนเกิดความรู้และทักษะในเรื่องการบริหารจัดการในงาน ที่จะดูแลกิจการได้ นั่นคือมีความสามารถพึ่งตนเองได้ จากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยปีพ.ศ. 2540 ปราชญ์ทั้งหลายในสังคมไทยได้ใช้ความพยายามค้นหาคำตอบว่า ทำไมประเทศไทยจึงเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ และทำอย่างไรจึงจะไม่ให้เกิดขึ้นอีก จากการศึกษาพบว่า วิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้เกิดจากการพัฒนาประเทศที่ใช้เงินเป็นตัวตั้ง ให้ความสำคัญกับธุรกิจเอกชน ละเลยเศรษฐกิจชุมชน รัฐให้ความสำคัญกับการส่งเสริมธุรกิจการลงทุนขนาดใหญ่ การบริหารงานขาดความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ไม่มีความโปร่งใสพอธุรกิจขนาดใหญ่ล้ม เช่น ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ สถาบันการเงินก็ล้มตาม เป็นปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่ถูกกลามไปทั่วทำให้คนจนได้รับผลกระทบมากที่สุด ผลที่ได้รับคือความเดือดร้อน ในเมืองคนงานในโรงงานต่าง ๆ ต้องตกงาน ถูกเลิกจ้างงาน แล้วจำเป็นต้องกลับบ้านเกิดที่เป็นชุมชนบทที่เคยจากมา วิกฤตเศรษฐกิจที่ดูเหมือนว่าจะรุนแรงอย่างยิ่งเปรียบเสมือนเสียดวงครั้งที่ 3 ต้องกลายเป็นเมืองขึ้นของ IMF ในปี 2540 - 2542 ที่เป็นช่วงแห่งการระทมทุกข์ของคนไทย “ข้าวยากหมากแพง” หรือเรียกว่า “ยุค IMF” แล้วเศรษฐกิจไทยก็กลับฟื้นคืนได้ก็เป็นการกู้กรุงคืนได้

กลยุทธ์สำคัญที่ทำให้สังคมไทยไม่เลวร้าย คือฐานความเข้มแข็งของชุมชนที่ได้เป็นชุมชนเกษตรที่ผลิตอาหารได้เอง และวัฒนธรรมความเอื้ออาทรของสังคมไทยยังไม่ล่มสลาย ถึงแม้ว่าจะถูกบ่อนเซาะโดยเศรษฐกิจทุนนิยม จึงมีความจำเป็นต้องมีนโยบายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเผชิญปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่ถือว่าเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของชาติ สถาบันชุมชนในชนบทยังเป็นสิ่งที่ให้ความอบอุ่นกับพวกแรงงานที่ตกงาน เมื่อได้ไปรับความอบอุ่น เอื้ออาทร พุ่มพัก หล่อเลี้ยงจนสามารถลุกขึ้นมายืนหยัดทำมาหาเลี้ยงชีพต่อไปอีกได้ รัฐบาลต่อ ๆ มาได้ให้ความสำคัญในการฟื้นฟูความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยได้มีนโยบายสนับสนุนเศรษฐกิจในชุมชนเพื่อให้ “คนรากหญ้า” ได้รับประโยชน์มากที่สุด และเป็นທີ່ประจักษ์แล้วว่า “เศรษฐกิจของชุมชนคือฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ”

สหกรณ์มีส่วนเกื้อหนุนเศรษฐกิจชุมชนมาก โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนของสังคม หรือกลุ่มสมาชิกของสหกรณ์ เพื่อการตัดสินใจในเรื่องส่วนรวมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง จากการให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจโครงการ กิจกรรม เป็นของชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการแล้ว จะทำให้เขามีความรู้สึกว่าพวกเขาเป็นเจ้าของเรื่องที่จะต้องมีส่วนร่วมกันปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ คือผลสำเร็จที่ทำได้จริง จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการได้เป็นเจ้าของงานหรือโครงการพัฒนา ทำให้มีความตระหนักในการร่วมพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้กิจกรรมการพัฒนาประสบความสำเร็จ ในการที่จะพัฒนาสหกรณ์ให้ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องพิจารณาว่าจะทำอย่างไรให้สมาชิกตระหนักในเรื่องความเป็นเจ้าของสหกรณ์ สามารถที่จะลุกขึ้นมาบริหารจัดการ ดูแลสหกรณ์ สร้างกิจกรรม สร้างธุรกิจที่สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อทำให้เกิดความเอื้อประโยชน์กับสมาชิกอย่างแท้จริง สหกรณ์จะต้องมีช่องทาง และพื้นที่เพื่อให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเพื่อให้ได้เรียนรู้ และซึมซับกิจกรรมของสหกรณ์จนเกิดความรัก ความภักดี และเอาใจใส่ต่อสหกรณ์ ที่ทำให้เป็นผลสำเร็จสุดท้ายคือเกิดความรู้ (Knowledge) และทักษะที่มีความมั่นคง และถาวร (Resilient Sustainable Skill)

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิก คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ รวมทั้งสมาชิกสมทบที่เป็นผู้รับผลประโยชน์ (Stakeholders) มีส่วนร่วมพัฒนาอย่างแท้จริง กำหนดทิศทางเป้าหมายและโครงการพัฒนาสหกรณ์ร่วมกันอย่างแท้จริง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ จะต้องมีการพัฒนาในความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่ไม่ใช่ทำตามแต่นโยบายของกรมส่งเสริมสหกรณ์ สหกรณ์จะเป็นอย่างไรไม่ได้คิด ต้องเป็น Coacher ที่ดี และดีที่สุดให้ได้ เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์

(Vision) ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ “กรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นผู้นำในการพัฒนาสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรให้สามารถพึ่งตนเอง และเป็นที่ยิ่งของมวลสมาชิกได้” ที่ไม่ควรเปรียบเสมือนภาพฝันหรือเป้าหมายในระยะยาวที่เป็นไปได้และทำทลาย ที่ผู้นำองค์กรคาดการณ์ไว้ เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กรที่จะดำเนินไปสู่ผลสำเร็จขององค์กรที่นานเกินไปได้ และไม่เป็นการสร้างวิมานในอากาศ (Hallucination on The Air) ที่ไม่มีโอกาสเป็นไปได้

ดังนั้น ถ้าเราจะทำงานส่งเสริมสหกรณ์แบบมีส่วนร่วม จะต้องเริ่มตั้งแต่

1. ปรับวิธีคิด “ปรับกระบวนทัศน์” โดยให้ความสำคัญกับการร่วมคิด ร่วมทำ กับสหกรณ์ และให้คุณค่าความคิดของสหกรณ์ ความคิดของชาวบ้านที่เท่าเทียมกัน พึงระลึกเสมอว่า การพัฒนาสหกรณ์จะต้องให้เจ้าของสหกรณ์ เป็นตัวแสดงหลัก และเราช่วยหนุนเสริมตามที่เขาต้องการ ผลของความสำเร็จเป็นผลจากการทำงานร่วมกัน

2. ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย คือกรอบการปฏิบัติที่จะต้องนำไปสู่การพัฒนาให้สหกรณ์มีความเข้มแข็ง ถ้ากรอบกว้างหลังจะเป็นสิ่งลู่ครั้งถ่วงความเจริญก้าวหน้าของสหกรณ์ ต้องปรับเปลี่ยนอาจจะทำนอกกรอบบ้างแต่ต้องไม่ทำให้สหกรณ์เกิดความเสียหายมากนัก

3. ต้องทำความรู้จักกับพื้นที่ (สภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ผู้นำทุนทางสังคมต่าง ๆ) และที่สำคัญที่สุดคือ ต้องรู้จักสหกรณ์ให้ดีพอ เพื่อให้มีกระบวนการศึกษาร่วมกันไม่เพียงเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์เท่านั้น สมาชิก คณะกรรมการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่หรือพนักงานสหกรณ์ต้องรู้จักตนเองให้ดีพอ

4. วางแผนงานร่วมกัน ทำอย่างค่อเนื่องไม่ว่าจะล้มเหลวหรือสำเร็จ ความค่อเนื่องจะเป็นสิ่งที่สร้างให้เกิดการเรียนรู้ และรู้วิธีการทำให้ประสบความสำเร็จ เป็นความรู้ที่เกิดจากการทำจริง ที่ชาวบ้านต้องเรียนรู้บนการกระทำจริง (Action learning)

5. การสรุปผล หรือสรุปบทเรียนและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น แล้วนำไปทำใหม่ให้ดีกว่าเดิมเพื่อทำให้ “ข้าราชการของกรมส่งเสริมสหกรณ์เข้าไปนั่งในใจของสหกรณ์” เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุข ช่วยแก้ไขปัญหามาตามความเหมาะสม ข้าราชการก็จะเป็นที่รักของสหกรณ์ จะมีประโยชน์ มีความสำคัญในการส่งเสริมสหกรณ์ แล้วจะได้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เป็นนักวิจัย (Researcher) เป็นนักจัดการความรู้ (Knowledge Manager) เป็นหน่วยงานที่ก้าวหน้า และสิ่งที่จำเป็นและที่สำคัญอีกประการ คือ “การบูรณาการการเรียนรู้” (Learning Integrated) เพื่อให้การกระทำทุกอย่างที่กล่าวมาแล้วได้รับประโยชน์มากที่สุดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นการสอนให้ทุกคน ทุกครอบครัว ทุกองค์กร อยู่ในโลกปัจจุบันอย่างมีสติ มีปัญญา รู้เท่าทันโลก ขยันขันแข็ง เอาการเอางาน และ รับผิดชอบ ทำทุกภารกิจอย่างพอดี พอประมาณ สมเหตุสมผล

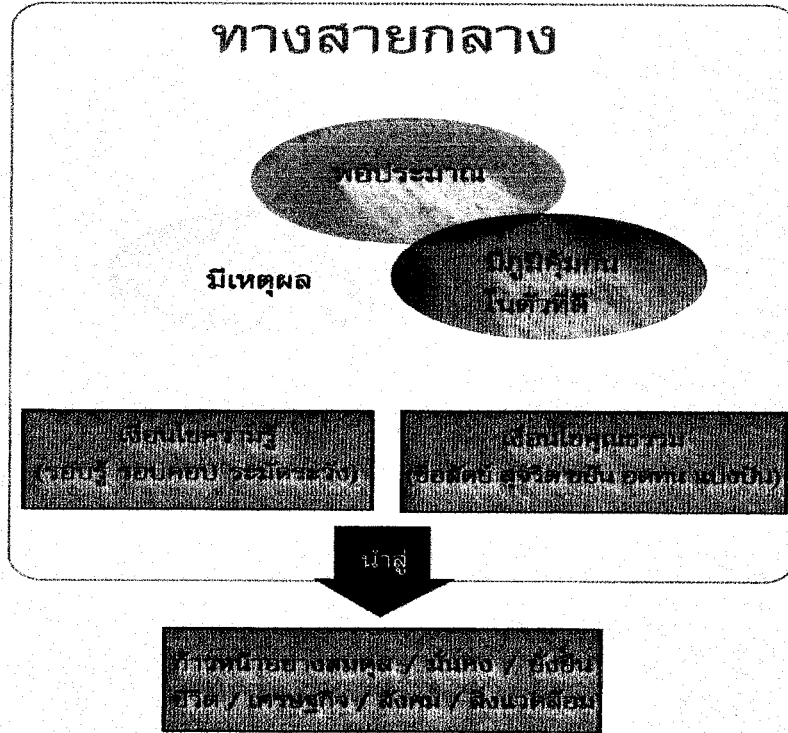
ไม่โลภมากเกินพอดี กล้าเผชิญกับโลกปัจจุบันที่ใช้สติ ปัญญา เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง ให้ครอบครัว ให้องค์กร เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของกระแสทุนโลก ไม่ว่าจะมาในรูปแบบใด เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นหลักชัยของทุกคน ทุกครอบครัว ทุกองค์กร ทุกสถาบัน ทุกชุมชน ทุกสังคม สามารถน้อมนำมาปฏิบัติได้ ด้วยการ รู้จักทวนกระแสกิเลส อันเป็นต้นธารแห่งความโลภของคนที่ไม่รู้จักเพียงพอที่ไม่มีที่สิ้นสุด จึงขอนำเรื่องของคนเล็กจนแต่ไม่รวย แบ่งได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

1. คนเล็กจน เพราะมีความสามารถ ขยัน หมั่นเพียร ประกอบอาชีพพอกินพอใช้ เลิกหนีจากความจน
2. คนเล็กจน เพราะมีความฉลาด มีภูมิปัญญา ไม่คดหลุมอบายมุข ไม่คดเป็นเหยื่อของนักมอมเมา นักหลอก นักโกง นักขูดรีด จึงทำให้พอกินพอใช้ เลิกหนีจากความจน
3. คนเล็กจน เพราะมีสมรรถนะมากกว่า 1 และ 2 มีความเก่งกาจ ความสามารถ พอตัวขยันหมั่นเพียรในการทำมาหากิน เหลือกินเหลือใช้ สามารถในการที่จะเอาตัวรอดได้แม้จะอยู่ในท่ามกลางกลไกแห่งสังคมทุนนิยม เป็นคนมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต เป็นคนดีของสังคม ส่วนที่เกินเผื่อแผ่แก่ส่วนรวม เป็นผู้ให้ส่วนเกินของตนแก่สังคมโดยตรงตลอดเวลา ที่เป็นเศรษฐกิจที่ดีมีคุณค่า จึงทำให้พอกินพอใช้ เลิกหนีจากความจน (เกษตรชีวภาพ มิถุนายน 2550 : 48 – 49)

การแปลงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่กิจกรรมการปฏิบัติ (อ้างโดยจังหวัดขอนแก่น, 2549 : 31)

1. การพัฒนาต้องเกิดจากภายในจึงจะมั่นคง
2. การพัฒนาต้องเป็นลำดับขั้นตอน
3. เน้นเรื่องความสามารถพึ่งตนเองเป็นมาตรฐานขั้นต้น
4. ศึกษาทดลองโดยหาวิธีที่เหมาะสม โดยเริ่มจากขนาดเล็กก่อน
5. การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กันไป
6. การพัฒนาที่ดีต้องไม่ก่อให้เกิดสภาวะต่อสภาพแวดล้อม
7. การพัฒนาจะได้ผลดีต้องเป็นตามลักษณะภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์ของท้องถิ่น
8. การพัฒนาจะได้ผลดีต้องอาศัยหลักวิชาและวิธีการที่เหมาะสม
9. การพัฒนาจะได้ผลดีต้องทำการเป็นแบบรูปโครงการ
10. การพัฒนาที่ได้ผลดีต้องมีการประสานงานและบูรณาการ
11. โครงการพัฒนาจะดำเนินได้ดีต้องมีสำนักงานรับผิดชอบ
12. การพัฒนาจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยัน อดทนอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 2.1 สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

2. แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่

ความหมายของเกษตรทฤษฎีใหม่

ชลัยรัตน์ เพชรรัตน์ (2545: 4) ได้ให้ความหมายของเกษตรทฤษฎีใหม่ หมายถึง การจัด ระบบของกิจกรรมในไร่นา โดยการแบ่งพื้นที่การเกษตรออกเป็น สระน้ำ: ทำนา: ทำไร่และทำสวน: ที่อยู่อาศัยในอัตราส่วน 30:30:30:10 หรือใกล้เคียง ซึ่งก่อให้เกิด การผสมผสาน และเกื้อกูลในการผลิต โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นา เช่น ดิน น้ำ แสงแดด อย่างเหมาะสมเพื่อ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และ เกิดผลที่สูงสุดเพื่อการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

บุญมา ป้านประดิษฐ์ (ม.ป.ป.: 6) ให้ความหมาย การเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็น ระบบเกษตรที่เน้นการจัดการทรัพยากรน้ำในไร่นา เพื่อสร้างผลผลิตอาหารที่เพียงพอ และเพื่อ การผลิตที่มีความหลากหลายสำหรับเป็นแหล่งรายได้ ที่มั่นคงแก่ครัวเรือนเกษตรกร ตลอดจน เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนและขาดแคลนทรัพยากรให้บรรเทาจนกระทั่งพัฒนาถึงขั้นที่

เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นแนวการบริหารงานพัฒนาการเกษตรแนวใหม่ที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริขึ้น ได้พระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทยเพื่อแก้ไข ปัญหาการเกษตรกรรมที่ไม่ได้ผล ในเขตพื้นที่แห้งแล้งขาดแคลนน้ำในการเกษตร โดยเฉพาะพื้นที่ ทำนาในเขตเขตน้าฝนซึ่งองค์กรภาครัฐ และเอกชนได้ยึดถือเป็นหลักการในการพัฒนาต่อ ๆ มา การเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ เป็น แนวคิดหรือทฤษฎีที่เน้นการจัดการทรัพยากรน้ำ (water resource management) เพื่อใช้สนับสนุนในการผลิตการเกษตร เพื่อให้มีการผลิตที่เป็นไปเพื่อ ความมั่นคงทางด้านอาหาร (food security) ใช้เลี้ยงตัวเองได้ภายในครัวเรือนก่อน แล้วจึงจะเพิ่ม ความมั่นคงทางด้านรายได้ (income security) จากกิจกรรมอื่นตามมา ซึ่งนับว่าทฤษฎีใหม่ ขั้นตอนที่ 1 ที่เน้นการพอกพูนของเกษตรกร เมื่อเกษตรกรได้เริ่มเข้าใจหลักการ และวิธี ปฏิบัติในฟาร์มของครัวเรือนตัวเองแล้ว ก็จะสามารถก้าวสู่ทฤษฎีใหม่ในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งเสนอให้ เกษตรกรรวมพลังกัน ในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อการผลิต การตลาด สวัสดิการ หรือการศึกษา และเมื่อสามารถรวมพลังของเกษตรกรได้แล้ว ก็สามารถรวมกับองค์กรภายนอก ได้แก่ ธนาคาร และบริษัทต่าง ๆ เพื่อขยายกิจการซึ่งถือเป็นการก้าวสู่ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ 3 ในที่สุด

สิน พันธุ์พินิจ (2543: 6) ได้ให้ความหมายของเกษตรทฤษฎีใหม่ว่า หมายถึง ระบบเกษตร ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต้องมีน้ำสำหรับบริโภคตลอด ปี แบ่งสัดส่วนของพื้นที่ทั้งหมดออกเป็น ร้อยละ 30 - 30 - 30 - 10 โดยใช้พื้นที่ร้อยละ 30 ส่วน แรกสำหรับขุดสระน้ำ ร้อยละ 30 ส่วนที่ 2 เป็นพื้นที่ทำนาข้าว ร้อยละ 30 ส่วนที่ 3 เป็นพื้นที่ปลูก พืชสวน พืชไร่ พื้นที่อีกร้อยละ 10 ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักสวนครัวและไม้ดอกไม้ ประดับ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2542: 10) ได้กล่าวถึงหลักการของการเกษตรทฤษฎี ใหม่ ว่า “ทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีแห่งการใช้น้ำ และการบริหารงานเพื่อพัฒนาการเกษตรตามแนว ใหม่” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำริขึ้น และพระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทย เพื่อใช้แก้ไขปัญหาการเกษตรกรรมไม่ได้ผลในเขตพื้นที่แห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำในการเกษตร โดยเฉพาะที่ทำนาในเขตน้าฝน

www.script.go.th กล่าวถึงหลักการสำคัญของ “ทฤษฎีใหม่” ให้เกษตรกรมีความ พอเพียง โดยเลี้ยงตัวเองได้ (self sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ ต้องมีความ สามัคคี ในท้องถิ่น มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปีโดยถือว่าครอบครัวหนึ่ง ทำนา 5 ไร่ จะมี ข้าวพอกินตลอดปี

สรุป เกษตรทฤษฎีใหม่ หมายถึง การจัดระบบกิจกรรมไร่นา ออกเป็น 4 ส่วน คือ พื้นที่สระน้ำ พื้นที่นา พื้นที่ปลูกพืชไร่พืชสวน ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ ในอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10

หรือใกล้เคียง ซึ่งจะก่อให้เกิดการผสมผสานและเกื้อกูลในการผลิต โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นา อย่างเหมาะสมเกิดประโยชน์สูงสุด

หลักสำคัญของ “เกษตรทฤษฎีใหม่”

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ม.ป.ป.: 3) กล่าวว่า หลักสำคัญ “เกษตรทฤษฎีใหม่” คือ

1. มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้ (self sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัด และมีความสามัคคีในท้องถิ่น

2. มีอาหารเพียงพอแก่การบริโภคตลอดปี มีสิ่งแวดล้อมดี สุขภาพดี มีรายได้เพียงพอที่มีที่อยู่อาศัยและสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตเพียงพอมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มีความสามัคคีในชุมชน

3. มีการผลิตข้าวบริโภคเพียงพอตลอดปี คนไทยบริโภคข้าวเฉลี่ยคนละ 200 กิโลกรัมต่อปี (ข้าวเปลือก) หากมีสมาชิก 6 คน จะบริโภคข้าวไม่ต่ำกว่า 1,200 กิโลกรัม หากทำนาปีพื้นที่ 5 ไร่ จะได้ผลผลิตเฉลี่ย 325 กิโลกรัมต่อไร่ รวม 1,625 กิโลกรัม (ผลผลิตเฉลี่ยทั่วประเทศปี 2535-2536)

4. ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ ทำนา 5 ไร่ พืชสวนและพืชไร่ 5 ไร่ จะต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตร

อำพล เสนาณรงค์ (2541) กล่าวว่า การปฏิบัติตามทฤษฎีนี้คือ แบ่งแปลง 15 ไร่ ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 5 : 5 : 3 : 2 หรือ ร้อยละ 33.3 : 33.3 : 20 : 3.3 ซึ่งต่อมาได้ปรับปรุงเป็นอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เพื่อให้ตัวเลขลงตัวและจำง่าย

พื้นที่ 30 % ใช้ปลูกข้าวในฤดูฝน เป็นอาหารประจำวันของครอบครัวเพื่อที่จะให้เพียงพอบริโภคตลอดปี ในฤดูแล้งถ้ามีน้ำเพียงพออาจปลูกพืชราคาดี เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน และเพื่อจำหน่าย

พื้นที่ 30 % ใช้ปลูกพืชอื่นคั้น พืชไร่ และพืชสมุนไพร

พื้นที่ 30 % ขุดสระเก็บกักน้ำเพื่อเสริมน้ำฝนในฤดูฝน ใช้ปลูกพืชในฤดูแล้งตลอดจนเลี้ยงสัตว์น้ำและ อุปโภค บริโภค

พื้นที่ 10 % ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ถนน คันดินและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ

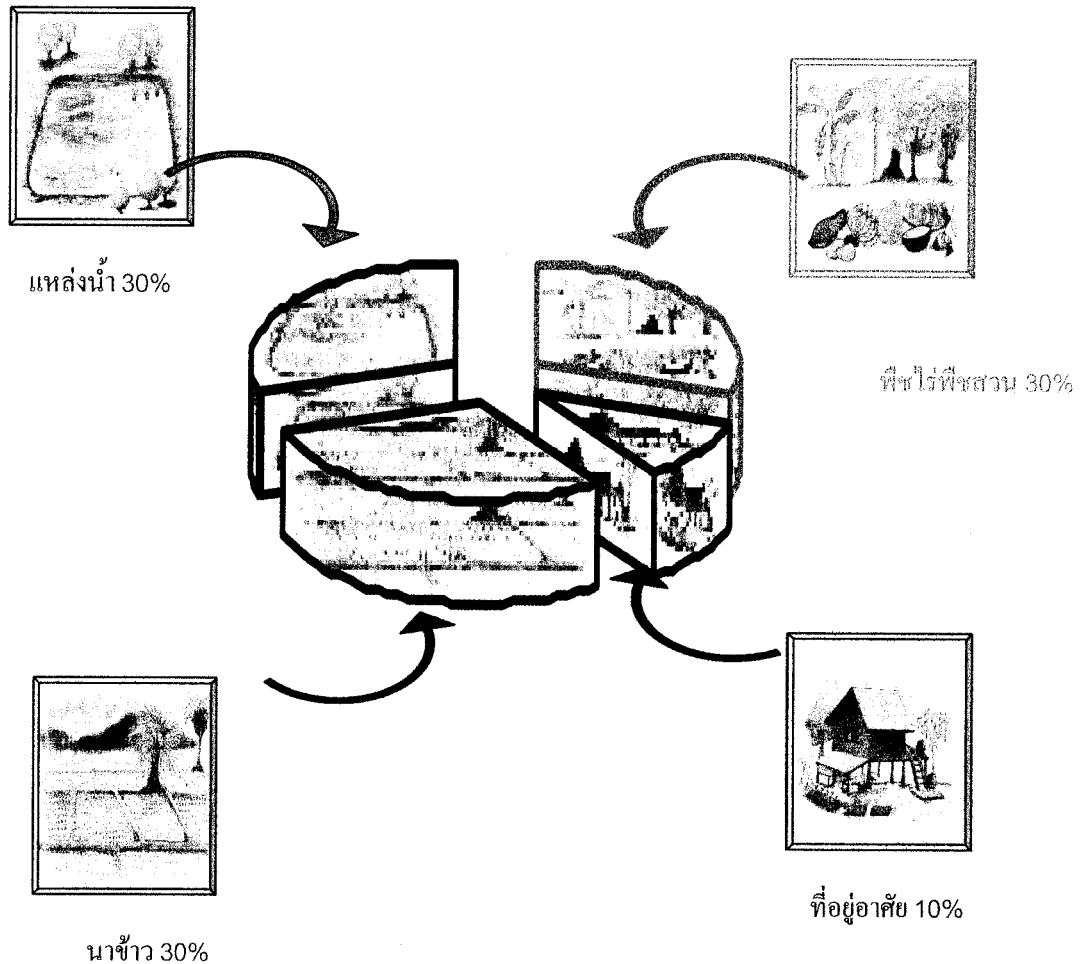
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชกระแสรับสั่งในพระวโรกาสต่างๆ กัน สรุปได้ ดังนี้

ทฤษฎีใหม่ มี 3 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การผลิตเป็นการผลิตที่พึ่งตนเองได้ด้วยวิธีง่าย ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังให้พอมีพอกิน ไม่อดอยาก (15 มีนาคม 2537)

ขั้นที่ 2 เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงใจในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา เพื่อให้พอมีพอกิน มีใช้ ช่วยชุมชนและสังคมดีขึ้นไปพร้อม ๆ กัน ไม่รวยคนเดียว (12 กุมภาพันธ์ 2538)

ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงาน ตั้งและบริการโรงสี ตั้งและบริการร้านสหกรณ์ ช่วยกันลงทุน ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ซึ่งไม่ใช่ทำอาชีพเกษตรอย่างเดียว (13 กุมภาพันธ์ 2538)

ภาพที่ 2.2 การแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ 30 - 30 - 30 - 10

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2546) หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ ค้นคืนวันที่ 29 กรกฎาคม 2546

จาก <http://www.doae.go.th/library/html/detail/work/work2.htm>

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2541 : 1-5) กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานแนวเกษตรกรรม ซึ่งต่อมาทรงใช้ชื่อว่า “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้ทรง คิดและคำนวณตามหลักวิชา ถึงวิธีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดย กำหนดสิ่งที่เกษตรกรหรือชาวนา ควรปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นแก่เกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นประจำ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม เป็นหนี้สินและยากจน แต่การปฏิบัติให้บังเกิดผล จะต้องมีส่วนสมมติฐาน (Hypothesis) เบื้องต้นของเกษตรกร เช่น มีพื้นที่น้อย ประมาณ 15 ไร่ (น้อยกว่าอัตราการใช้ที่ดินเฉลี่ยประมาณ 25 ไร่) อยู่ในเขตเกษตรใช้น้ำฝน ฝนตกไม่ชุกนัก (ภาค กลาง อีสานและเหนือ) ที่ดินมีสภาพดี สามารถขุดบ่อกักเก็บน้ำได้ ฐานะค่อนข้างยากจน (เทียบกับคนอื่น) มีสมาชิกอยู่ในครอบครัวปานกลาง (ประมาณ 5 - 6 คน) ในระยะแรกจะมีความ เพียงพอตามอัตรภาพ พอเลี้ยงตัวเองได้ ไม่รวยแต่ไม่อดอยาก ไม่มีอาชีพหรือแหล่งรายได้อื่น ที่ ดีกว่าบริเวณใกล้เคียง ต้องประหยัดและมีความสามัคคีกันกับเพื่อนบ้าน

สรุป หลักการและแนวทางสำคัญของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีดังนี้

- 1) เป็นระบบการผลิตแบบพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองในระดับที่ ประหยัดก่อน ทั้งนี้ ชุมชนต้องมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำนองเดียวกับ "การลงแขก" แบบดั้งเดิม เพื่อลดค่าใช้จ่าย
- 2) ข้าวเป็นปัจจัยหลักที่ทุกครัวเรือนจะต้องบริโภค ดังนั้นจึงประมาณว่าครอบครัว หนึ่งทำนา 5 ไร่ จะทำให้มีข้าวพอกินตลอดปีโดยไม่ต้องซื้อหาในราคาแพง เพื่อยึดหลัก พึ่งตนเองได้อย่างมีอิสระภาพ
- 3) มีน้ำใช้เพื่อการเพาะปลูกสำรองไว้ใช้ในฤดูแล้ง หรือระยะที่ฝนทิ้งช่วงอย่างพอเพียง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกันที่ดินส่วนหนึ่งไว้เพื่อขุดสระน้ำ โดยมีหลักว่าต้องมีน้ำเพียงพอใช้ตลอดเวลา ที่จะทำการเพาะปลูกได้ตลอดปี ทั้งนี้ ได้พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางว่า ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อการเพาะปลูก 1 ไร่ โดยประมาณ ฉะนั้น เมื่อทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่หรือไม้ผลอีก 5 ไร่ จะต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี
- 4) การจัดแบ่งแปลงที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง คำนวณและคิดจากอัตราการใช้ที่ดินถาวรเฉลี่ยครัวเรือนละ 15 ไร่ อย่างไรก็ตามหากเกษตรกรมีพื้นที่ ใช้อัตราน้อยกว่าหรือมากกว่านี้ ก็สามารถใช้อัตราส่วน 30:30:30:10 ไปเป็นเกณฑ์ปรับใช้ได้

ความสำคัญของการเกษตรทฤษฎีใหม่

วัลลพ พรหมทอง (2543: 12) กล่าวว่าเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความสำคัญ และมีความ จำเป็นต่อประเทศไทยยิ่ง ความสำคัญของการเกษตรทฤษฎีใหม่ สรุปได้ดังนี้

1) เกษตรทฤษฎีใหม่ สามารถลดและแก้ปัญหาภัยแล้งได้ เพราะหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ การขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่มีฝน สำหรับเก็บไว้ใช้เพื่อการเกษตรในเวลาที่ยากแล้ง ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรในเขตน้ำฝนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ มีน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรในเวลาที่ยากแล้งน้ำ นับว่าเกษตรทฤษฎีใหม่นี้สามารถแก้ปัญหาหรือลดปัญหาความแห้งแล้งที่เกษตรกรประสบอยู่โดยทั่วไปในปัจจุบันได้ในระดับหนึ่ง

2) เกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้การใช้พื้นที่การเกษตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่จัดสรรพื้นที่ปลูกพืชอย่างเหมาะสม ทำให้พื้นที่ทุกส่วนได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ สามารถใช้พื้นที่ได้ตลอดปี

3) เกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้เกษตรกรมีอาหารไว้บริโภคอย่างเพียงพอ การแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวน ๆ สามารถทำให้เกษตรกรมีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอตลอดปี

4) เกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีการจัดให้มีแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร มีการจัดสรรพื้นที่สำหรับปลูกพืชหลายชนิดอย่างเหมาะสม และหมุนเวียนได้ตลอดปี สิ่งที่มาคือเกษตรกรมีรายได้จากผลผลิตการเกษตรหลายชนิด และมีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี

5) เกษตรทฤษฎีใหม่สามารถทำให้เกษตรกรมีงานทำตลอดทั้งปี โดยปกติเกษตรกรที่อยู่นอกเขตชลประทาน จะประกอบอาชีพหรือปลูกพืชปีละครั้งแต่เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว ทำให้มีงานทำทั้งปี และยังแก้ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานของประชากรในระดับชุมชนและระดับประเทศได้

6) เกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้ปัญหาสังคมลดลงเมื่อเกษตรกรมีงาน มีรายได้พอต่อการดำรงชีพก็ไม่ต้องไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการตามเมืองหลวง

7) สามารถลดการสูญเสียเงินตราให้กับต่างประเทศได้ ลักษณะของเกษตรทฤษฎีใหม่ เน้นการใช้แรงงานภายในครอบครัว ทำให้ไม่ต้องพึ่งเครื่องจักรและอุปกรณ์ภายนอกหรือต่างประเทศมากนัก

8) เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงยิ่งขึ้น หากเกษตรกรไทยได้ปฏิบัติหรือทำเกษตรตามทฤษฎีใหม่ และยึดหลักการเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นเวลานานแล้วประเทศชาติคงจะไม่ต้องประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจเช่นปัจจุบัน

9) เกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน เมื่อนำทฤษฎีนี้ไปปฏิบัติอย่างจริงจังรวมทั้งยึดหลักการพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเคร่งครัด ก็มั่นใจได้ว่า

ประชากรจะมีแต่ความสมบูรณ์พูนสุข ไม่มีปัญหาการว่างงาน และขาดแคลนอาหารบริโภค ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมก็จะลดน้อยลง

สรุป ความสำคัญของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ มาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจพอเพียง เน้นให้เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกบ้าน ทำนา ทำสวน ปลูกพืชผักและขุดสระน้ำ เพื่อที่จะสามารถลดและแก้ปัญหาภัยแล้ง มีการใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ มีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ มีรายได้เพิ่มขึ้นมีงานทำตลอดปี ลดปัญหาสังคม ลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ ระบบเศรษฐกิจมั่นคงแล้วจะเกิดการพัฒนายั่งยืนตลอดไป

กิจกรรมเชิงระบบของการเกษตรทฤษฎีใหม่

บุญมา ป้านประคิษฐ์ (ม.ป.ป.:9) กล่าวว่า กิจกรรมเชิงระบบของการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีดังนี้

1) กิจกรรมในด้านแหล่งน้ำ ได้แก่ การใช้น้ำเพื่อการเกษตร อุปโภคและบริโภคในครัวเรือน ตลอดจนเลี้ยงปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ ในฤดูแล้งน้ำในบริเวณสระน้ำ ร่องสวนและอุทล่องธรรมชาติอาจแห้ง หรือมีน้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ดังนั้น ควรมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่รองรับไว้เติมน้ำในฤดูแล้งแก่สระน้ำในไร่นา เช่น น้ำจากเขื่อน สระน้ำขนาดใหญ่ เหมือน ฝ่ายทดน้ำ ห้วย หนอง คลอง บึงตามธรรมชาติ เป็นต้น

2) กิจกรรมด้านอาหาร ได้แก่ การผลิตพืชผัก เพื่อใช้เป็นอาหารสำหรับการบริโภคของครัวเรือนและสัตว์เลี้ยง เช่น ข้าว พืชไร่ (ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ทานตะวัน งา ละหุ่ง) พืชผักสวนครัว ไม้ผล ไม้ยืนต้นบางชนิด ได้แก่ มะพร้าว ถั่วฝักยาว มะละกอ ฝรั่ง สัตว์น้ำ ได้แก่ กบ ปลา กุ้ง หอย การเลี้ยงสัตว์ปีก และสัตว์ใหญ่ เป็นต้น

3) กิจกรรมด้านรายได้ ได้แก่ กิจกรรมในมิติด้านเศรษฐกิจที่พิจารณารายได้ที่เกิดขึ้นจากระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ อาทิเช่น

(1) รายได้รายวัน ได้แก่กิจกรรมพืชผัก (ผักบุ้ง ผักกระเฉด ตะไคร้ ขิง ข่า กระเพรา เป็นต้น) กิจกรรมด้านสัตว์ ได้แก่ สัตว์ปีก ให้ผลผลิตเป็นไข่ เช่น ไข่ เป็ด นกกระทา และการเลี้ยงโคนม

(2) รายได้รายสัปดาห์ ได้แก่ ไม้ดอกไม้ประดับ ผักบางชนิด เช่น ชะอม กระถิน และผักกินใบ

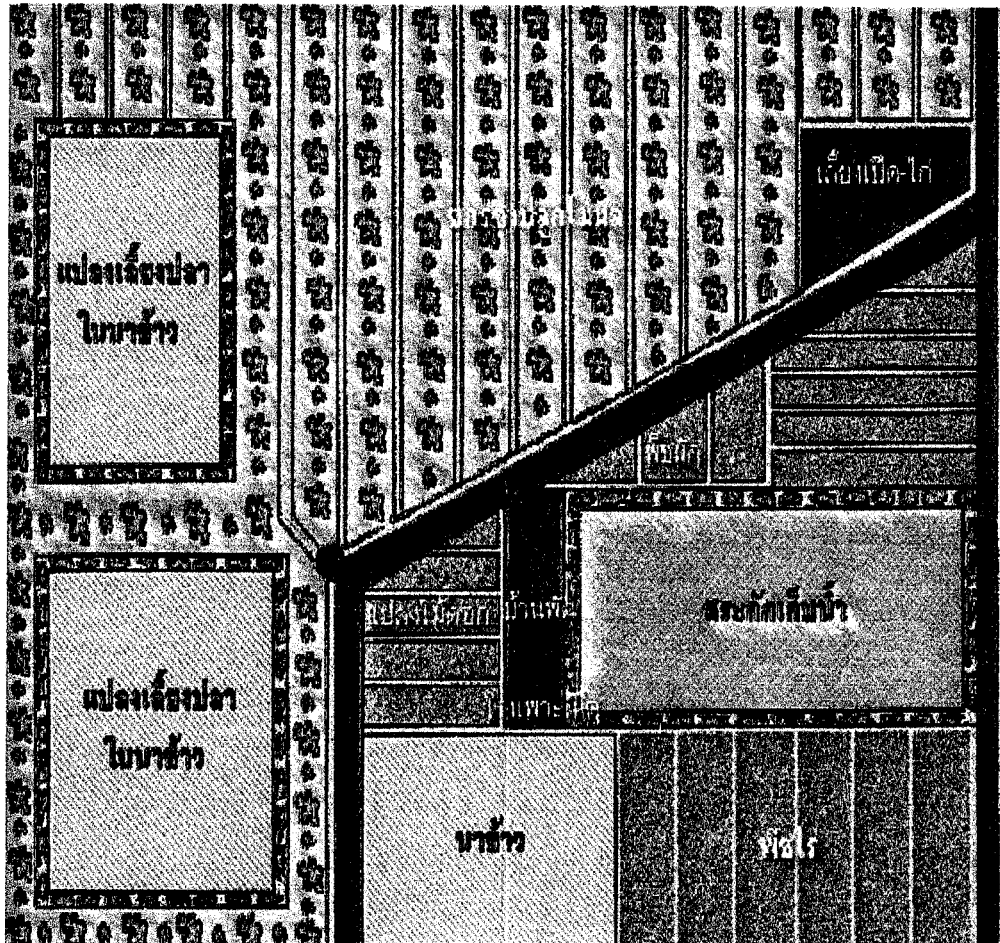
(3) รายได้รายเดือน หรือตามฤดูกาลผลิต 2-4 เดือน ได้แก่ การทำนา การทำไร่ การปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงสัตว์ปีกเพื่อผลิตเนื้อ การเลี้ยงสุกรแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกสุกร การเลี้ยงโคนม สุกรขุน และการเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลา กบ เป็นต้น

(4) รายได้รายปี ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมไม้ผลไม้ยืนต้น พืชไร่อายุยาว เช่น อ้อย มันสำปะหลัง สับปะรด การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น โคเนื้อ โคขุน สุกร เป็นต้น

4) กิจกรรมพื้นที่บริเวณบ้าน ได้แก่ กิจกรรมในพื้นที่บ้าน จะมีทั้งการปลูกพืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผลไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์และการเพาะเห็ด กิจกรรมต่าง ๆ ภายในบริเวณบ้าน

สรุป กิจกรรมเชิงระบบของการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีหลายด้านที่สำคัญ คือ กิจกรรมด้านแหล่งน้ำ ควรจะมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ไว้เติมสระน้ำในฤดูแล้ง กิจกรรมด้านอาหาร มีการผลิตอาหารสำหรับบริโภค กิจกรรมด้านรายได้ มีรายได้จากกิจกรรมในลักษณะรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนและรายปี สำหรับกิจกรรมพื้นที่บริเวณบ้านพัก มักปลูกพืชผักสวนครัวและอื่น ๆ

ภาพที่ 2.3 ตัวอย่างการแบ่งอัตราส่วนพื้นที่

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2546) หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ ค้นคืนวันที่ 29 กรกฎาคม 2546

จาก <http://www.doae.go.th/library/html/detail/work/work2.htm>

ข้อสำคัญที่ควรพิจารณา

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) (2541) ได้เสนอข้อที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ไว้ดังนี้

1. การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่ มีปัจจัยประกอบหลายประการ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น ฉะนั้นเกษตรกรควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของทางราชการด้วยความเข้าใจ

2. การขุดสระน้ำ ต้องสามารถเก็บกักเก็บน้ำได้ เพราะสภาพดินในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน เช่น ดินร่วน ดินทรายซึ่งเป็นดินที่ไม่สามารถอุ้มน้ำได้ หรือเป็นดินเปรี้ยว ดินเค็ม ซึ่งอาจจะ เป็นดินไม่เหมาะกับพืชที่ปลูก ฉะนั้น จะต้องพิจารณาให้ดี และควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดิน หรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน

3. ขนาดของพื้นที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงคำนวณและคำนึงจากอัตรา การถือครอง ที่ดิน ถัวเฉลี่ยครัวเรือนละ 15 ไร่ แต่ให้พึงเข้าใจว่าอัตราส่วนเฉลี่ยขนาดพื้นที่นี้มีไข หลักที่ตายตัว หากพื้นที่การถือครองของเกษตรกรมีน้อยกว่า หรือมากกว่านี้ ก็สามารถนำ อัตราส่วนนี้ (30 : 30 : 30 : 10) ไปปรับใช้ได้

4. การปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าว ซึ่งเป็นพืชหลัก ไม้ผล พืชผัก พืชไร่ และ พืชสมุนไพร อีกทั้งยังมีการเลี้ยงปลา หรือสัตว์อื่น ๆ ซึ่งเกษตรกรสามารถนำมาบริโภคได้ตลอด ทั้งปี เป็นการลดค่าใช้จ่าย ในส่วนของอาหารสำหรับครัวเรือนได้ และส่วนที่เหลือสามารถ จำหน่ายได้เป็นรายได้ให้แก่ครอบครัวได้อีก

5. ความร่วมมือร่วมใจของชุมชน จะเป็นกำลังสำคัญเพื่อการปฏิบัติตามหลักทฤษฎี ใหม่ให้สำเร็จ เช่น การลงแรงช่วยเหลือกัน หรือที่เรียกว่า “การลงแขก” นอกจากจะทำให้เกิด ความรักความสามัคคีในชุมชนแล้ว ยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานได้อีกด้วย

6. ในระหว่างการขุดสระน้ำ จะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดิน ดีควรนำไปกองไว้ต่างหากเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชต่าง ๆ ในภายหลังโดยนำมาเกลี่ย คลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี ซึ่งอาจนำมาถมทำขอบสระน้ำหรือยกร่องสำหรับปลูก ไม้ผล สำนักงาน กปร. (2541) ได้เสนอข้อที่ควรพิจารณา เกี่ยวกับการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มเติม ในประเด็นที่ควรทำและไม่ควรทำไว้ ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ข้อควรทำและไม่ควรทำ

ข้อควรทำ	ข้อไม่ควรทำ
1. ปรับอัตราส่วนที่กำหนดไว้ให้เหมาะสมกับพื้นที่และสภาพแวดล้อม (30:30:30:10) 2. ต้องปลูกข้าวให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนตลอดทั้งปี	1. อย่าคิดว่าถ้ามีพื้นที่เกษตรน้อยกว่าหรือมากกว่า 15 ไร่ จะทำทฤษฎีใหม่ไม่ได้ 2. ไม่ควรเสียดายที่ดินส่วนหนึ่งที่ต้องนำมาขุดเป็นสระน้ำหรือถ้ามีสระน้ำอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องขุดสระใหม่ เพียงแต่ปรับปรุงให้สามารถเก็บกักน้ำได้
3. ควรศึกษาสภาพดินก่อนดำเนินการขุดสระว่าจะสามารถเก็บกักน้ำได้หรือไม่ โดยปรึกษากับเจ้าหน้าที่	3. อย่าทำลายหน้าดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ในขณะที่ขุดสระน้ำ
4. ควรนำหน้าดินจากการขุดสระน้ำ ไปถมไว้ในบริเวณที่จะทำการเพาะปลูก	4. ไม่ควรปลูกพืชหรือไม้ยืนต้นที่ต้องการน้ำมาก บริเวณคันขอบสระน้ำ
5. ควรปลูกผักสวนครัว พืชสมุนไพร บริเวณที่ว่างรอบบ้าน เพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารในครัวเรือน	5. ไม่ควรปลูกพืชเพียงชนิดเดียว
6. ควรเลี้ยงสัตว์ที่เกื้อกูลต่อกันและกัน เช่น ไก่ เป็ด หรือหมู บริเวณขอบสระน้ำ หรือบริเวณบ้าน	6. หากดำเนินการด้านการเกษตรกรรมอื่นใดได้ผลอยู่แล้ว ไม่ควรปรับเปลี่ยนมาทำทฤษฎีใหม่ เพราะไม่จำเป็น
7. ควรเลี้ยงปลาในสระน้ำ เพื่อการบริโภคอาหาร โปรตีน และขายเป็นรายได้เสริมของครอบครัว	7. หากสภาพภูมิประเทศไม่เหมาะสม ทำทฤษฎีใหม่ไม่ได้ ก็ต้องหาหนทางอื่นที่เหมาะสมต่อไป
8. ควรปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายรอบคันขอบสระน้ำ	8. อย่าทอดทิ้งและเกียจคร้าน
9. ควรมีความสามัคคีในท้องถิ่น โดยช่วยกันทำแบบ “ลงแขก” จะทำให้ประสบผลสำเร็จ	
10. ควรปรึกษาเจ้าหน้าที่จากกรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมชลประทาน กรมส่งเสริมการเกษตร ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2541:6) ทฤษฎีใหม่ เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

การพัฒนาคุณภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร (อ้าง โดยชนิกา เจริญวงศ์, 2542 : 8 - 23)

ความเสี่ยงเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับเกษตรกร การบริหารความเสี่ยงจึงเป็นกุญแจที่สำคัญปัญหารายได้และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไม่ได้เกิดจากความเสี่ยงอย่างเดียว ยังมีอีกหลายอย่างที่รับรู้และเข้าใจคิดว่าคนมีความเสี่ยงที่ได้หาทางปรับตัวเพื่อรับกับความเสี่ยงแล้ว ความเสี่ยงเป็นเพียงปัจจัยเสริมที่เข้ามาเติมเกษตรกรที่มีทุนน้อย ทำให้พื้นตัวได้ลำบากเมื่อเจอผลกระทบที่รุนแรง แต่เกษตรกรทุกระดับมีวิธีเลือกในการปรับตัวที่ทำให้สามารถรับมือกับความเสี่ยงของตนได้ในแง่ “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มองไกลไปกว่าประเด็นในเรื่องความเสี่ยง ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สองและสามเสนอให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มและสหกรณ์ ซึ่งนอกจากจะร่วมมือกันผลิตและการตลาดแล้ว ยังเน้นความร่วมมือทางด้านการเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนาด้วย และให้สหกรณ์ติดต่อกับหน่วยงานราชการ มูลนิธิ ธนาคาร และบริษัทเอกชนเพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดใหม่ ๆ และลดต้นทุนการครองชีพและการผลิตของเกษตรกรลงด้วย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและชาวชนบทในระยะยาวจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน เช่น การศึกษา ที่จำเป็นต้องอาศัยบทบาทของภาครัฐทั้งในด้านการจัดสรรและการกระจายทรัพยากรด้านนี้ไปสู่ชนบท เพื่อให้การศึกษาในพื้นที่ที่ห่างไกลได้มีการศึกษาที่มีคุณภาพดีสำหรับชาวชนบท ตลอดจนการศึกษาขั้นสูงในระดับภูมิภาคด้วยการจัดสรรและกระจายทรัพยากร ของรัฐเพื่อให้เกิดความทัดเทียมทางด้าน โอกาสในการศึกษาของประชาชนในชนบท ที่จะเป็นวิธีที่ได้ผลที่สุดในระยะยาวในการช่วยยกระดับผลิตภาพ และคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และประชาชนในชนบท การทำการเกษตรตามกระบวนการของระบบตลาดเสรีที่ทำในพื้นที่ห่างไกลที่เป็นเกษตรกรรายย่อยมีความเสี่ยงเปรียบและมีปัญหามาก กระบวนการค้าเสรีไม่เอื้อประโยชน์ต่อเกษตรกรเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ เพราะไม่สามารถบริหารความเสี่ยงได้ มีต้นทุนในการทำธุรกรรมสูง หรือเผชิญกับโครงสร้างตลาดสินค้าเกษตรที่ไม่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ ทำให้ราคาผลผลิตต่ำกว่าที่ควรจะเป็นนอกจากกระบวนการค้าเสรีไม่อำนวยความสะดวกประกอบอาชีพเกษตรกรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่ห่างไกลแล้วยังได้รับแนวทางการพัฒนาและมาตรการของรัฐบาลที่ผ่านมายังมีส่วนทำให้ภาคเกษตรกรรมโดยรวมตกอยู่ในสภาพที่เสี่ยงเปรียบ และไม่สามารถพัฒนาได้อย่างจริงจัง นโยบายในการพัฒนานั้นยังได้ให้ประโยชน์กับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมากกว่าภาคการเกษตร มาตรการของรัฐบาลได้ทำให้ประโยชน์บางส่วนที่ควรตกอยู่กับภาคการเกษตร ถูกถ่ายโอนสู่ผู้บริโภคในตัวเมืองทฤษฎีใหม่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้กับเกษตรกร ที่ทำให้เกิดความพอมือพอกินขึ้น และแนวคิดทางทฤษฎีใหม่จะไม่ขัดกับกระบวนการค้าเสรี จะทำ

หน้าที่เสริมให้กระบวนการพัฒนาประเทศมีความหลากหลายยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าจะแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทไม่ได้ทั้งหมด การนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติในพื้นที่ ๆ ที่เหมาะสมที่จะช่วยลดปัญหาทั้งหลายลงไปได้บ้าง อย่างไรก็ตามรัฐบาลควรมีบทบาทและมีการแทรกแซงอย่างเหมาะสม **อุปสรรคของการดำเนินงานในการนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ**

1. ด้านงบประมาณ เนื่องจากงบประมาณของแต่ละกระทรวงไม่พร้อมกัน และอาจมีปริมาณเงินจำกัด ทำให้งานไม่เป็นไปตามระยะเวลาและแผนงานที่กำหนด

2. การสร้างความเข้าใจแก่บุคคล ทั้งตัวเกษตรกรเองและผู้อื่นตลอดจนหน่วยงานภายนอกให้เข้าถึงหลักการ แนวความคิด สาระสำคัญของทฤษฎีใหม่ ที่มีความจำเป็นต่อประชาสัมพันธ์ให้ดีเพียงพอ ในปัจจุบันมีข่าวสารข้อมูลมากขึ้นแต่ยังมีความเข้าใจที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะในตัวเกษตรกร ที่ไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์หลักของทฤษฎีที่แท้จริง

3. การที่เกษตรกรมีที่พักอาศัยในผืนนา และผืนนาที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่คนละที่กัน อาจทำให้เป็นอุปสรรคในการทำการเกษตร

4. เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปัจจุบันโดยเฉลี่ยเป็นเกษตรกรที่มีฐานะดี (มีที่นาเฉลี่ย 33 ไร่) การผลิตตามทฤษฎีใหม่นั้นอาจเน้นที่การค้ามิใช่เพื่อบริโภคเพียงพอเป็นอันดับแรก อย่างไรก็ตามหากสามารถทำให้เกษตรกรเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ว่าควรผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนก่อน แล้วจึงนำส่วนเกินออกขายภายนอกได้แล้ว การทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่จึงจะไม่ผิดหลักการแต่ประการใด

5. เกษตรกรบางรายมีแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอในการทำกิจกรรมตามโครงการ หรือ อาจมีอายุมาก ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่จะทำการเกษตรในระยะยาวตามลักษณะเกษตรยั่งยืน

6. การที่เกษตรกรไม่เข้าใจทฤษฎีใหม่อย่างเพียงพอ ทำให้มีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เมื่อได้รับปัจจัยการผลิตโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ก็ทอดทิ้งโดยเปล่าประโยชน์ ไม่นำไปเพาะปลูก กรณีนี้จะทำให้ประเทศขาดเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์

ปัจจัยที่ทำให้ “ทฤษฎีใหม่” ประสบผลสำเร็จในเชิงปฏิบัติ

1. คัดเลือกเกษตรกร กลุ่มเป้าหมาย ควรจะพิจารณาตามความจำเป็นและความพร้อมของเกษตรกรเองโดยดูที่ความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจจริง มีที่ดินเป็นของตนเอง มีทุนที่จะใช้ใน การดำเนินงานบ้างพอสมควร

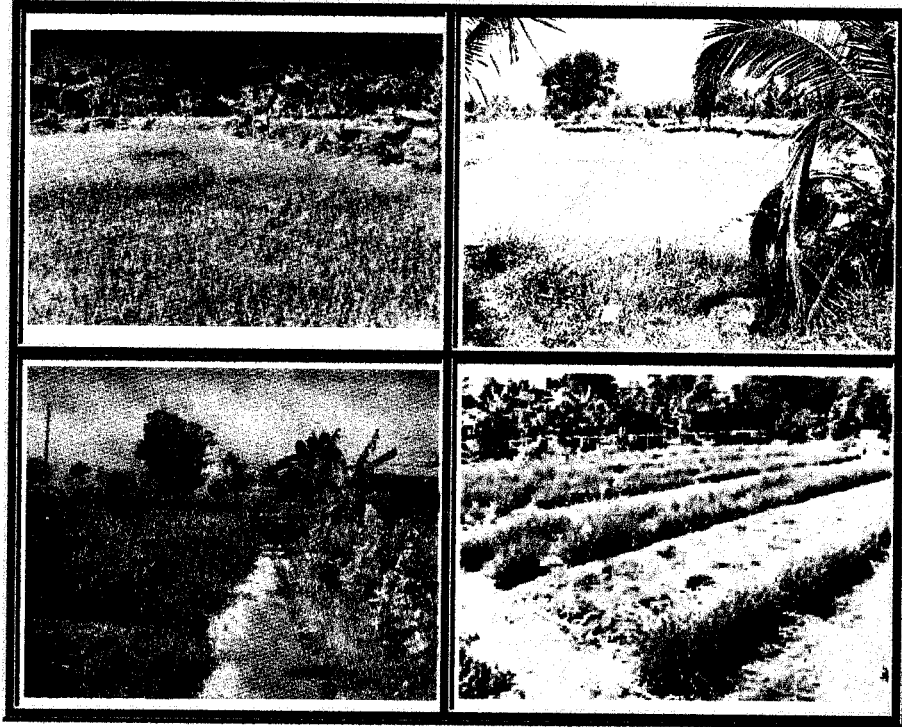
2. เกษตรกรควรมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตรพอสมควร เต็มใจและพร้อมรับวิทยาการใหม่ ๆ ต้องมีความสามารถที่ถ่ายทอดวิธี การดำเนินงานให้กับผู้อื่นได้ด้วยแล้ว ยังเป็นการดีที่จะช่วยให้เกษตรกรทฤษฎีใหม่ขยายผลได้ตามวัตถุประสงค์ ทั้งด้านความเหมาะสมและระยะเวลาที่วางแผนไว้

3. ทฤษฎีใหม่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน ประสานงานกับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และเกษตรกรเอง ในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ การดำเนินงานตามขั้นตอนและการตลาดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

4. การจัดสรรพื้นที่ ควรพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานะอากาศ และภูมิประเทศของแต่ละพื้นที่

5. การดำเนินการโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม สนับสนุนให้ประชาชนรวมกลุ่ม ดำเนินการร่วมกันและก่อให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มก่อน แล้วจึงขยายออกไปนอกกลุ่มต่อไป ภายหลังจากทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความสำคัญและมีบทบาทต่อภาคการเกษตร ซึ่งจะได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจเติบโตของประเทศแบบยั่งยืน จึงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลายประการที่จะทำให้การเกษตรวิธีนี้ประสบผลสำเร็จแล้วก้าวไปอย่างมั่นคงไม่ล้มเลิกกลางคัน มีการขยายผลที่เหมาะสมในทุก ๆ ด้าน ไม่ขยายผลรวดเร็วเกินไปในขณะที่ผู้มีส่วนร่วมยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ที่แท้จริง ทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรได้รับการตอบสนองทั้งในด้านส่วนตัวและสังคมในระดับที่สูง ได้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีน้ำเพียงพอ มีรายได้เพิ่มขึ้น ครอบครัวย่อเยอ มีความสามัคคีในระดับชุมชนและระดับสถาบัน เป็นการส่งผลเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สภาพพื้นที่เคยแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำ กลับกลายเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์มากขึ้น เป็นการรักษาสมดุลให้กับดินและธรรมชาติ สิ่งที่ยังควรระวัง คือ การนำทฤษฎีใหม่ไปใช้ในโครงการต่าง ๆ ควรเน้นให้แน่ชัดว่า โครงการนั้น ๆ มีการพัฒนาการเกษตรในแนวทฤษฎีใหม่อย่างแท้จริงเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในสาระที่แท้จริงของทฤษฎีใหม่ เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระชนมพรรษาครบ 80 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม 2550 พสกนิกรชาวไทยรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ ในฐานะที่ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา ทรงห่วงใยประชาราษฎร์โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ทรงให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีระยะยาวได้ ทรงมุ่งหวังให้เกษตรกร มีความเจริญก้าวหน้าอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีสภาพชีวิตที่มีความสุข ไม่เคร่งเครียดที่เป็นไปตามลักษณะชีวิตแบบ “เศรษฐกิจพอเพียง” ไม่เร่งรัดที่จะให้เกิดความเจริญโดยรวดเร็ว การพัฒนาในลักษณะนี้ ทำให้รากฐานของประเทศในส่วนล่างแข็งแรง มั่นคง ซึ่งจะส่งผลต่อฐานส่วนบนที่มั่นคง ไม่สั่นคลอนได้โดยง่าย เป็นแนวทางที่นำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศแบบยั่งยืนต่อไป แนวคิดทางการเกษตร “ตามทฤษฎีใหม่” นับเป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมีเหตุผลตามหลักเศรษฐศาสตร์ มีความเหมาะสมกับชนบทห่างไกล โดยเฉพาะอาจจะได้ประยุต์เหตุผลในทฤษฎีใหม่กับเกษตรเชิงพาณิชย์ได้ จึงนับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ และโชคดียิ่งของปวงชนชาวไทยที่มีพระมหากษัตริย์ที่ทรง ห่วงใยราษฎร

(การสัมมนาวิชาการประจำปี 2542 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง 18-19 ธันวาคม 2542)

ภาพที่ 2.4 ตัวอย่างแปลงของเกษตรกรที่ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2546) *หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่* ค้นคืนวันที่ 29 กรกฎาคม 2546
จาก <http://www.doae.go.th/library/html/detail/work/work2.htm>

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 หลักการ

3.1 ยังคงยึดถือ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ยึดกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลาง”

3.2 เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ได้ชี้นำทิศทาง การปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในระยะ 10 - 15 ปี พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ที่มีความสำคัญสูงต่อการเสริมสร้างรากฐานการพัฒนาประเทศให้เกิดผลทางปฏิบัติในระยะ 5 ปี ของแผนตลอดทั้งมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นแผนที่แสดงทิศทาง การปฏิบัติงานภาครัฐในระยะ 4 ปี

3.3 เป็นแผน ที่มุ่งให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการพัฒนาตามบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วน อันเป็นการระดมทรัพยากรทั้งจากภาครัฐและนอกภาครัฐ และระดมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เป็นเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนการพัฒนายุทธศาสตร์ของแผนสู่การปฏิบัติ รวมตลอดทั้งร่วมติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง

วิสัยทัศน์และการเสริมสร้างทุนประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1. วิสัยทัศน์ประเทศไทย ได้มุ่งพัฒนาประเทศไทยสู่ “สังคมที่มีความสุขแบบยั่งยืน(Green and Happiness Society)” โดยคนไทยมีความรู้คู่คุณธรรม รู้เท่าทันโลก เป็นคนดี มีวินัยและรับผิดชอบต่อสังคม มีความภูมิใจสามารถสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ชุมชนสถาบัน สังคมมีความเข้มแข็ง อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเกื้อกูลภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ มีระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพจึงสามารถพึ่งตนเองและแข่งขันได้ รวมทั้งมีการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่ดีโปร่งใส เป็นธรรม ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม อันเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่สมดุลและสร้างความสุขอย่างยั่งยืน โดยมีพันธกิจในการพัฒนาประเทศดังนี้

- (1) พัฒนาคุณภาพคนในชาติให้มีความรอบรู้คู่คุณธรรม และสร้างสังคมฐานความรู้ของคนให้เป็นภูมิคุ้มกัน ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง
- (2) สร้างเสริมความเท่าเทียมกันและความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม
- (3) ปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้แข็งแกร่ง มั่นคง แข่งขันได้และเป็นธรรม
- (4) ดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและรักษาคุณภาพ

สิ่งแวดล้อม

- (5) พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลในทุกระดับ

2. การเสริมสร้างทุนประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวและหันกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยึดหลัก “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” อยู่บนพื้นฐานของ “คุณภาพเชิงพลวัต” โดยใช้ความรอบรู้ คุณธรรมและความเพียรในกระบวนการพัฒนาที่อยู่บนหลัก ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและความมีภูมิคุ้มกันที่ดี และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ

- (1) การเสริมสร้างทุนทางสังคม
- (2) การเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ
- (3) การเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (4) การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนา การดำเนินงานในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

(1) การพัฒนาคุณภาพคน และสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยเตรียมเด็กและเยาวชนทั้งทางด้านทักษะชีวิต และความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน พัฒนาสมรรถนะทักษะแรงงานให้รองรับการแข่งขันของประเทศ เร่งสร้างกำลังคนที่มีความรู้เป็นเลิศ ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ พัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีการบริหารจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการบริโภคที่ปลอดภัย มีพัฒนาการด้านสุขภาพที่เหมาะสมตามช่วงวัย สนับสนุนให้คนไทยลด ละ เลิกพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงทางสุขภาพ ส่งเสริมการใช้สมุนไพร ภูมิปัญญาของไทย วัฒนธรรมไทย ในการเสริมสร้างสุขภาพที่ดี รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมทั้งในระดับครอบครัว และชุมชนเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

(2) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ โดยส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชน ในรูปแบบที่หลากหลาย มีการจัดการองค์ความรู้แบบเป็นขั้น ตอน และครบวงจร มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ได้มีการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมท้องถิ่น มาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ ให้มีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนากลไกขับเคลื่อนคุณภาพของการพัฒนาในชุมชน โดยใช้แผนพัฒนาชุมชนเป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงแผนและนโยบายทุกระดับ

1) การปรับ โครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน

2) การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการให้มีลักษณะกระจายอำนาจ ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วม สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึง และการจัดการทรัพยากร ส่งเสริมภูมิปัญญาและชุมชนท้องถิ่น ให้ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและมีประสิทธิภาพ มีจิตสำนึกเชิงอนุรักษ์ และให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการดูแลรักษาฐานทรัพยากรอย่างจริงจัง

3) การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการผลิต

การจัดการด้านการผลิต หมายถึง การดำเนินกิจกรรมการผลิตต่าง ๆ ในกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการของสหกรณ์ โดยการแปลงปัจจัยการผลิตให้เป็นผลผลิตและบริการ และได้แบ่งยุควิวัฒนาการผลิตได้ 4 ยุค ดังนี้ (อ้างโดยโอภาวดี เข้มทอง 2551 : 4-12 - 4-13)

4.1 ยุคการผลิตเชิงวิทยาศาสตร์ Frederic W Taylor ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของการจัดการผลิตเชิงวิทยาศาสตร์โดยคิดโมเดลของการทำการผลิตโดยแรงงานที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดโดยหารูปแบบที่จะเคลื่อนไหวน้อยที่สุด (motion study)

4.2 ยุคการผลิตโดยใช้จิตวิทยาแรงงานสัมพันธ์ Elton Mayo เป็นเจ้าทฤษฎีที่ใช้จิตวิทยาและแรงงานสัมพันธ์ในการดึงดูดใจและกระตุ้นให้มีผลผลิต

4.3 ยุคการผลิตโดยใช้ตัวแบบทางคณิตศาสตร์ช่วยในการตัดสินใจ โดยใช้กับการผลิตที่มีปริมาณมาก มีการคิดค้นตัวแบบคณิตศาสตร์มาช่วยในการตัดสินใจในการผลิต เช่น ใช้โปรแกรมเชิงเส้นในการจัดสรรทรัพยากรการผลิตในฟาร์ม หรือใช้ตัวแบบการสั่งซื้อและการควบคุมสต็อกที่ประหยัด และโปรแกรมควบคุมเชิงคุณภาพเชิงสถิติ

4.4 ยุคการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการผลิต เช่น การเลี้ยงสัตว์ในฟาร์มปิด การเพาะปลูกด้วยระบบชลประทานน้ำหยดที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์การผลิตในทุกยุคล้วนมีเป้าหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมการผลิตมีประสิทธิภาพ แรงงาน/สมาชิก/พนักงานมีความพึงพอใจในการทำงาน และสามารถผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่เป็นเป้าหมาย/สังคม/ตลาดได้ถูกต้อง และจะทำให้กิจการ/สหกรณ์เกิดผลในการประกอบการที่ดี ดังนั้น การที่จะดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

- (1) การออกแบบผลิตภัณฑ์และระบบการผลิต
- (2) การวางแผนการผลิตและควบคุมการผลิต
- (3) การควบคุมคุณภาพ
- (4) การเพิ่มผลผลิต
- (5) ตัวแบบเชิงปริมาณต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิต

การแก้ไขปัญหาในด้านการผลิตและการตลาดเป็นเรื่องที่สำคัญของสหกรณ์ สหกรณ์ส่วนใหญ่มักไม่ได้มีการศึกษาเรื่องการตลาดก่อนที่จะทำการผลิต หรือการขายการผลิต จะได้ผลิตตามความชำนาญที่มีประสบการณ์มาจากบรรพบุรุษ จากเพื่อนบ้าน จากนักส่งเสริมจึงต้องมีการดำเนินกิจกรรมศึกษาความต้องการของตลาดก่อนที่จะทำการผลิต หรือขายการผลิต ส่วนแบ่ง

การตลาดความเหมาะสมของส่วนแบ่งการตลาดที่ประกอบไปด้วย Product Price Place และ Promotion ไปพร้อมกัน เพื่อที่จะทำให้โครงการหรือกิจกรรมได้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (ประมวลสาระชุดวิชาการศึกษาค้นคว้าอิสระ หน่วยที่ 4 2551 : 4 - 8)

5. งานวิจัยและงานที่เกี่ยวข้อง

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แนวทางการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน
กษัตริย์เกษตร..... นักพัฒนาผู้ยิ่งใหญ่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในโลกที่ได้ทรงตรากตราพระราชกายเพื่อพสกนิกร ด้วยการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ เพื่อความผาสุกของอาณาประชาราษฎร์ ทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของราษฎรเสมือนหนึ่งเป็นความทุกข์ของพระองค์ ทรงใช้พระอัจฉริยภาพในด้านต่าง ๆ ได้พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในการพัฒนาชาติและประโยชน์สุขของทุกคน พระราชดำริเริ่มแรกอันเป็นโครงการช่วยเหลือประชาชน เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอเทศจากปีนัง ซึ่งได้รับจากผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การประมงขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติเข้าไปเลี้ยงในสระน้ำพระที่นั่งอัมพรสถาน และต่อมาเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2496 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศนำไปเลี้ยง เพื่อให้แพร่ขยายพันธุ์แก่ราษฎรหมู่บ้านต่าง ๆ ได้มีอาหารโปรตีนรับประทานเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ โครงการพระราชดำรินับได้ว่าเป็นโครงการพัฒนาชนบท โครงการแรกเกิดในปี พ.ศ. 2495 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทาน โปรดเกล้า ฯ พระราชทานรถลูโคเซอร์ให้แก่ตำรวจตระเวนชายแดนค่ายนเรศวรไปสร้างถนนเข้าบ้านห้วยมงคล ตำบลเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ราษฎรสามารถสัญจรไปมา และนำผลผลิตทางการเกษตรออกไปจำหน่ายยังชุมชนภายนอกได้สะดวก ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 ได้พระราชทานพระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่า อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในเรื่องการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคซึ่งเป็นโครงการพระราชดำริทางด้านชลประทานแห่งแรก นับตั้งแต่นั้นมา จึงได้มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อพัฒนาประเทศชาติ เพื่อเป็นการขจัดปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้เกิดขึ้นเกือบ 3,000 โครงการ จึงเห็นว่าสมควรที่จะเกิดทุนให้พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาผู้ยิ่งใหญ่ในโลกปัจจุบัน เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 จึงขอนำโครงการพระราชดำริด้าน

การเกษตรและอื่น ๆ ที่สำคัญที่ควรรู้ในศูนย์ศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 แห่งทั่วประเทศ ที่เป็นต้นแบบที่น้อมนำแนวทางตามพระราชดำริไปปฏิบัติตามจนทำให้ประสบความสำเร็จและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ร่วมกับสำนักงบประมาณ และศูนย์ศึกษา พัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้จัดโครงการเฉลิมพระเกียรติ คือ โครงการ “80 พรรษา ปวงประชาสุขสันต์” เพื่อจะได้เป็นการเฉลิมพระเกียรติในประวัติศาสตร์สามารถ พระอัจฉริยภาพ และพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้ทรงพระราชทานโครงการต่าง ๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน ทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำ การอนุรักษ์ป่าไม้ การพัฒนาที่ดินการเกษตร การส่งเสริมอาชีพ เกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงศูนย์การศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเป็นการเผยแพร่พระเกียรติคุณให้สาธารณชนได้รับทราบ และมีส่วนร่วมในการน้อมนำการพัฒนาตามแนวพระราชดำริไปปรับใช้ในการดำเนินวิถีชีวิตให้บังเกิดความมั่นคง และยั่งยืนต่อไป

เรื่องที่ต้องรับทราบเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนา ฯ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแต่ละแห่งล้วนมีลักษณะ “ปัญหาที่เฉพาะและแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชวินิจฉัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาของแต่ละแห่งไว้อย่างชัดเจน สรุปได้ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปัญหาเกิดจากการตัดป่าแล้วปลูกพืชไร่ เช่นข้าวโพดและมันสำปะหลัง จึงทำให้ดินจืดและกลายเป็นทราย ในฤดูแล้งจะมีการชะล้างเนื่องจากลมพัด และในฤดูฝนจะถูกน้ำกัดเซาะ

2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ จังหวัดนราธิวาส เนื่องจากเป็นสภาพทุรกันดารที่ดินนั้นประกอบด้วยพืชที่ทับถมกันมาเป็นเวลานานผสมกับน้ำทะเลมีผลทำให้ดินมีธาตุกำมะถันเมื่อสัมผัสกับอากาศกลายเป็นอ็อกไซด์ และเมื่อผสมกับน้ำกลายเป็นกรดกำมะถัน (Sulfuric Acid)

3. ศูนย์ศึกษาและพัฒนาอ่าวกึ่งกระเบนฯ จังหวัดจันทบุรี ปัญหาเกิดจากดินเค็มเพราะน้ำทะเลขึ้นถึง

4. ศูนย์ศึกษาพัฒนาภูพานฯ จังหวัดสกลนคร สาเหตุจากการตัดไม้ทำลายป่าทำให้ขาดน้ำในหน้าแล้ง ฤดูฝนน้ำไหลแรงชะล้างหน้าดิน ดินผิวบางลงและเกิดเกลือในดิน

5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่ สาเหตุจากการทำลายป่า ในฤดูฝนจะมีการชะล้างเนื่องจากน้ำกัดเซาะจนเหลือแต่หินกรวด

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จังหวัดเพชรบุรี สาเหตุเกิดจากการตัดไม้และการปลูกพืชไร่ จนดินจืดกลายเป็นทราย เมื่อถูกลมและน้ำชะล้างไปหมด จึงเหลือแต่ดินดานที่แข็งไม่เป็นประโยชน์

การแก้ไขปัญหาดินเลว โดยการฟื้นด้วยเกษตรทฤษฎีใหม่

“ป้าหาย น้ำแห้ง ดินเลว ก็พัฒนาได้” ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อัน

เนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นศูนย์การศึกษาพัฒนาฯ แห่งแรก ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2522 ที่เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ที่ถือเป็นตัวอย่างการพัฒนาตามแนวเกษตรยั่งยืน (Sustainable Agriculture) มีพื้นที่ดำเนินการ 1,895 ไร่ เป็นพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ 1,240 ไร่ และพื้นที่ส่วนพระองค์เขาหินซ้อนฯ 655 ไร่ ได้ดำเนินการพัฒนา ทางด้านการเกษตรอย่างสมบูรณ์แบบ โดยเน้นการปรับปรุง และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติของดินและน้ำให้มีความสมบูรณ์ เนื่องจากสภาพพื้นที่แห่งนี้ได้มีการตัดไม้แล้วปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดและมันสำปะหลังที่ทำให้ดินจืด และเสื่อมคุณภาพจนกลายเป็นดินทราย ในฤดูแล้งจะมีการชะล้างเนื่องจากลมพัด (Wind erosion) ในฤดูฝนจะมีการชะล้างเนื่องจากน้ำกัดเซาะ (Water erosion) จึง ทำให้น้ำดินถูกทำลายไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้

ตลอดการดำเนินงานที่ผ่านมาศูนย์ฯ ได้ปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐาน เพื่อให้สามารถนำมาใช้ประกอบการเกษตรได้อย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ ได้จัดสร้างแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ทำให้สภาพป่าและไม้ยืนต้นในบริเวณโครงการและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นการปรับสภาพแวดล้อมและเพิ่มความชุ่มชื้นในดินให้มากขึ้น ได้สร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำขึ้นเพื่อ ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน พระองค์ทรงได้พระราชทานพระราชดำริให้ใช้หญ้าแฝกในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และได้ปรับปรุงบำรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ขึ้น ได้ศึกษาเทคโนโลยีพัฒนาการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์โดยเน้นวิธีการผสมผสานที่เป็นการศึกษาสมดุลธรรมชาติ และประหยัดเพื่อเป็นตัวอย่างให้เกษตรกรเข้าศึกษาหาความรู้ นำไปปรับใช้กับพื้นที่ของตนเองได้ ตลอดจนใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรม ศึกษางานของผู้สนใจทั่วไป จากนั้นได้ขยายผลออกสู่หมู่บ้านบริเวณรอบศูนย์ฯ เพื่อให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น(จากนิตยสารไม่ลองไม่รู้ ธันวาคม 2550 : 13 – 17)

ตามรอยพระยุคลบาท

เดือนธันวาคมก็นับว่าเป็นเดือนที่สำคัญของคนไทย แต่สำหรับเดือนธันวาคมในปี พ.ศ. 2550 และ 2551 เป็นปีที่มีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงครองราชย์ครบ 60 ปี และเป็นปีที่ทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา เมื่อเดือนธันวาคมได้เวียนมาถึง อีกวาระหนึ่ง ถ้าได้สังเกตจะเห็นว่ายิ่งนานวันความรู้สึกรักผูกพันและจงรักภักดีในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เพิ่มพูนขึ้นตามกาลเวลา ซึ่งปัจจุบันพระองค์ทรงได้เป็น “พ่อแห่งแผ่นดิน” ที่ประชาชนส่วนใหญ่ได้พิจารณาแล้วพระองค์ท่านทรงมีความเหน็ดเหนื่อยกว่าบุคคลที่เป็นชาวไทย

ทั้งหมด หลังจากได้ทรงครองราชย์ 9 มิถุนายน 2489 ในระยะเวลา 8 ทศวรรษแห่งการปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการพัฒนา ยังเป็นความมหัศจรรย์ที่คนไทยได้รับรู้ ในพระราชอัจฉริยภาพอันหลากหลาย จนไม่น่าเชื่อว่า “ความพิเศษ” ทั้งหลายเหล่านี้รวมอยู่ในบุคคลเดียวกัน และในบรรดาพระอัจฉริยภาพที่สามารถรวบรวมได้ จากพระราชกรณียกิจเหล่านี้ได้แก่

1. ด้านการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์ พระองค์ท่านทรงได้มีพระลักษณะนิสัยส่วนพระองค์รักการประดิษฐ์ และออกแบบมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ เมื่อทรงได้มีพระราชภารกิจที่ต้องทรงห่วงใยทุกข์สุขของประชาชน งานประดิษฐ์ฝีพระหัตถ์ก็ทรงได้เน้นถึงประโยชน์มากขึ้น อาทิสิ่งประดิษฐ์เพื่อพัฒนาคุณภาพแหล่งน้ำ เช่น กังหันชัยพัฒนา ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่ง และในด้าน การออกแบบผลิตภัณฑ์ มีจุดเด่นในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ได้จึงเป็นเครื่องมือที่สามารถบำบัดน้ำเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นประโยชน์ในการฟื้นฟู และรักษาสิ่งที่เป็นภัย ทำให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินับตั้งแต่ที่ได้มีการริเริ่มโครงการ ตลอดจนเมื่อได้พระราชทานคำแนะนำแก่ผู้เกี่ยวข้อง ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานที่ผ่านมาล้วนเป็นไปตามหลักวิชาการที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และความรู้สึกนึกคิดของประชาชนชาวไทย พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในโลก ที่ได้มีผลงานในการประดิษฐ์ที่ได้รับการจดทะเบียนสิทธิบัตร / อนุสิทธิบัตร ในพระปรมาภิไธยถึง 8 ฉบับ เช่น กังหันน้ำชัยพัฒนา เป็นเครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย เครื่องกลเติมอากาศแบบอัดอากาศและดูดน้ำ การตัดแปลงอากาศเพื่อให้เกิดฝน (ฝนหลวง) การใช้น้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซล (ไบโอดีเซล) โครงการแก่งลิงดิน จนทำให้คณะรัฐมนตรีได้พร้อมใจกันถวายพระราชสมัญญานามแก่พระองค์ท่านว่า “ บิดาแห่งนักประดิษฐ์ไทย ” ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ของทุกปี “ วันนักประดิษฐ์ไทย ” และจะได้รับการยอมรับให้เป็น “ วันนักประดิษฐ์โลก ”

2. ด้านมโนทัศน์ศิลป์ ทรงมีพระราชกรณียกิจที่สะท้อนให้เห็นถึงพระราชจริยวัตรอันงดงาม เรียบง่ายและพอเพียง เช่น การออกแบบตกแต่งภายในพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร พระองค์ทรงมีพระราชดำริให้ตกแต่งภายในอย่างเรียบง่าย ประหยัด แต่มีความสง่างาม และสมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแบบนิเทศศิลป์ที่ทรงได้ออกแบบด้วยพระองค์เอง ได้แก่

1. ตราสัญลักษณ์มูลนิธิชัยพัฒนา
2. การประดิษฐ์ตัวอักษรด้วยคอมพิวเตอร์
3. การออกแบบบัตรส่งความสุขปีใหม่ (ส.ค.ส)
4. ตราสินค้า “สุวรรณชาติ” และการออกแบบตราสัญลักษณ์

5. งานออกแบบนิเทศศิลป์ที่มีพระราชดำริและพระราชวินิจฉัย
6. ตราสัญลักษณ์เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พุทธศักราช

2539

7. ตราสัญลักษณ์เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี พุทธศักราช

2549

8. ตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมายุครบ 80 พรรษา 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2550

9. การออกแบบตัวอักษรคำว่า “โซลูน่า 1.5 นิ้ว”

3. ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์

งานออกแบบผลิตภัณฑ์ส่วนพระองค์ผลิตภัณฑ์ตามแนวพระราชดำริ

1. หุ่นจำลอง
2. เรือใบส่วนพระองค์ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ที่จะประกอบด้วยเรือใบสากล ประเภท เอ็นเทอร์ไพรส์ ประเภทโอเค ประเภทม็อด 3 แบบ ได้แก่ เรือใบมด เรือใบซูเปอร์มด เรือใบไมโครมด และประเภทเรือไม้ก

3. หุ่นยนต์คุ้มมคพระราชทาน

4. ด้านจิตรกรรมและวรรณศิลป์

ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องมหานก ที่เป็นผลงานศิลปะที่แสดงพระปรีชาสามารถทั้งด้านวรรณศิลป์และทัศนศิลป์ เป็นงานสร้างสรรค์ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของศิลปกรรมในรัชสมัยรัชการที่ 9 ได้มีการประสานลักษณะของศิลปะไทย ประเพณี เนื้อหาของเรื่องโบราณ ร่วมกับการแสดงออกด้วยเทคนิควิธีร่วมสมัย ในภาพจิตรกรรมชุดพระมหานก เป็นภาพจิตรกรรมที่ทรงพระมหากรุณาธิคุณมอบหมายให้ศิลปินไทย จำนวน 8 คน ที่ได้เขียนระหว่าง พ.ศ. 2536 - 2539 โดยมีพระราชดำริ และได้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยอย่างละเอียดทุกขั้นตอน คณะศิลปินจึงได้แบ่งกันวาดภาพจำนวน 36 ภาพ ถ่ายทอดความงามจากบทพระราชนิพนธ์ให้เป็นภาพจิตรกรรมที่งดงาม

5. ด้านผังเมืองและสิ่งแวดล้อม

ทรงได้มีพระราชดำริและบรมราชวินิจฉัยในการวางแผนการก่อสร้างเส้นทางคมนาคม ที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบ ได้แก่

1. ถนนสุทธาวาสี แล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2536
2. ถนนหยคน้ำ แล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2537
3. โครงการขยายสะพานผ่านฟ้าลีลาศ แล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2537

4. โครงการก่อสร้างสะพานคู่ขนานสะพานม้ฆวานรังสรรค์ แล้วเสร็จเมื่อ

พ.ศ. 2537

5. โครงการสะพานคู่ขนานบรมราชชนนี ปี พ.ศ. 2539 - 2541

6. โครงการสะพานพระราม 8 ปี พ.ศ. 2541 - 2544

6. ด้านการบริหารทรัพยากรธรรมชาติ

เป็นสิ่งที่ได้ทรงสนพระทัยมากเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน ทฤษฎีตลอดจนแนวพระราชดำริต่าง ๆ เป็นที่รู้จักกัน ได้รับการยกย่องอย่างกว้างขวางอยู่บนพื้นฐานของการบริหารจัดการอย่างแบบยลทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีใหม่ ที่เป็นการบริหารจัดการที่ดิน ทฤษฎีแก้มลิงเพื่อป้องกันน้ำท่วม ทฤษฎีแก้มลิงเพื่อการแก้ไขปรับปรุงดินเปรี้ยว ทฤษฎีป้องกันการเสื่อมโทรม และการพังทลายของดินโดยใช้หญ้าแฝก รวมถึงการบริหารจัดการในระบบชลประทานตั้งแต่ฝายขนาดเล็ก อ่างเก็บน้ำไปจนถึงเขื่อนขนาดใหญ่ พระองค์ทรงได้รับการยกย่องจากนักวิชาการทั้งหลายว่ามีความเชี่ยวชาญชำนาญอย่างยิ่งในเรื่องดิน น้ำ แผนที่ ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน ได้ทรงใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ทรงได้ศึกษาข้อมูลและปัจจัยแวดล้อม อย่างละเอียดคั่งที่ได้ทรงพระราชทานแนวทางในการพัฒนาไว้อย่างชัดเจนว่า “ต้องคำนึงถึงภูมิสังคม”

พระราชอัจฉริยภาพพิเศษที่คนไทยควรตระหนักและยกย่องความยิ่งใหญ่ของพระองค์ท่านที่เป็นที่ประจักษ์แก่นานาประเทศทั่วโลก สำหรับข้าราชการกรมส่งเสริมสหกรณ์แต่ละคนถึงแม้ไม่อาจตามรอยพระยุคลบาทได้ครบถ้วน แต่การยึดเอาแนวทางในการทรงงานของพระองค์ท่าน ก็จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ดังนี้

1. ทำงานอย่างจริงจังและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ โดยการใฝ่หาและสะสมความรู้อยู่เสมอ
2. มีความอดทน มุ่งมั่นยึดธรรมะและความถูกต้อง
3. มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่ายและประหยัด
4. มุ่งประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก
5. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง
6. มีความตั้งใจจริงและขยันหมั่นเพียร
7. มีความสุจริตและกตัญญู
8. ให้พึ่งตนเอง ส่งเสริมคนดีและคนเก่ง
9. ทำงานด้วยหัวใจที่รักประชาชน
10. มีความปรารถนาดี และเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

36 แผนที่ชีวิตของพ่อ

1. ขอบคลุมข้าวทุกเม็ด น้ำทุกหยด อาหารทุกอย่าง อย่างจริงใจ
2. อย่าสวดมนต์เพื่อขอสิ่งใดนอกจากปัญญา และความกล้าหาญ
3. เพื่อนใหม่คือของขวัญที่ให้กับตัวเอง ส่วนเพื่อนเก่า / มิตรคือ อัญมณีที่นับว่า
จะเพิ่มคุณค่า

4. อ่านหนังสือธรรมะปีละเล่ม
5. ปฏิบัติต่อคนอื่น เช่นเดียวกับที่ต้องการให้คนอื่นปฏิบัติต่อเรา
6. พูดคำว่าขอบคุณให้มาก ๆ
7. รักษาความลับให้เป็น
8. ประเมินคุณค่าการให้อภัยให้สูง
9. ฟังให้มากแล้วจะได้คู่สนทนาที่ดี
10. ยอมรับความผิดพลาดของตัวเอง หากมีใครตำหนิและรู้แก้ไขว่าเป็นจริง
11. หากล้มลงจงอย่ากลัวกับการลุกขึ้นมาใหม่
12. เมื่อเผชิญหน้ากับงานหนัก คิดเสมอว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะล้มเหลว
13. อย่าถกเถียงธุรกิจภายในลิฟท์
14. ใช้บัตรเครดิทเพื่อความสะดวก อย่าใช้เพื่อก่อหนี้
15. อย่าหยิ่งหากจะกล่าวหา ขอโทษ
16. อย่าอายหากจะบอกใครว่าไม่รู้
17. ระยะทางนับพันกิโลเมตร แน่นอนมันไม่ราบรื่นตลอดทาง
18. เมื่อไม่มีใครเกิดมาแล้ววิ่งได้ จึงควรทำสิ่งต่าง ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป
19. การประหยัดเป็นบ่อเกิดแห่งความร่ำรวย เป็นต้นทางแห่งความไม่ประมาท
20. คนไม่รักเงิน คือคนไม่รักชีวิต ไม่รักอนาคต
21. ขามทะเลาะกัน ผู้ที่เสียก่อน คือ ผู้ที่ได้รับการสั่งสอนอบรมที่ดี
22. ชีวิตนี้ฉันไม่เคยได้ทำงานเลยสักวัน ทุกวันเป็นวันหยุดหมด
23. จงอย่าใช้จุดแข็ง เอาชนะจุดอ่อน
24. เป็นหน้าที่ของเราที่จะพูดให้คนอื่นเข้าใจ ไม่ใช่หน้าที่คนอื่นที่จะทำความเข้าใจในส่วนที่เราพูด

25. เหรียญเดียวมี 2 หน้า ความสำเร็จกับความล้มเหลว
26. อย่าตามใจตัวเอง เรื่องยุ่ง ๆ เกิดขึ้น ล้วนตามใจตัวเองทั้งสิ้น
27. ฟันร่วงเพราะมันแข็ง ส่วนลิ้นยังอยู่เพราะมันอ่อน

28. อย่าดึงต้นกล้าให้โตไว ๆ (อย่าใจร้อน)
29. ระลึกถึงความตายวันละ 3 ครั้ง ชีวิตจะมีความสุข มีอภัย มีให้
30. ถ้าคิดกระคุมเม็ดแรกผิด กระคุมเม็ดต่อ ๆ ไปก็ผิดหมด
31. ทุกชิ้นงานจะต้องกำหนดวันเวลาแล้วเสร็จ
32. จงเป็นน้ำครึ่งแก้วตลอดชีวิต เพื่อเรียนรู้เพิ่มเติมได้ตลอด
33. ดาวและเดือนที่อยู่สูง อยากได้ต้องปีนบันไดสูง
34. มนุษย์ทุกคนมีชิ้นงานมากมายในชีวิต จงทำชิ้นงานที่สำคัญที่สุดก่อนเสมอ
35. หนังสือเป็นศูนย์รวมปัญญาของโลก จงอ่านหนังสือเดือนละเล่ม
36. ระเบียบวินัย คือคุณสมบัติที่สำคัญในการดำเนินชีวิต

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นา

อำพล ห่อนาค และคณะ ได้ประเมินผลการเกษตรจากโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นาของเกษตรกรในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก ตามโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นา ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ได้ให้งบประมาณอุดหนุนน้ำขนาดความจุ 1,260 ลูกบาศก์เมตรได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ถึงพ.ศ. 2539 ได้มีการปลูกพืชผัก พืชไร่อายุสั้น การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงสัตว์ ได้ทั้งฤดูแล้งและฤดูฝน มีรายได้เฉลี่ยปีละ 4,578, 2,555, และ 2,790.- บาท ต่อครัวเรือน การศึกษาได้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 4 ครัวเรือนได้ที่เน้นจากการใช้น้ำของสระในไร่นาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ (แก่นเกษตรกร, 2542)

ผลการศึกษา

1. ด้านการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์

จากการอุดหนุนน้ำขนาดเล็กประจำไร่นา ทำให้เกษตรกรมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรมากขึ้นแต่มีบางรายที่ขุดสระน้ำไปแล้ว ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี สำหรับสระที่กักเก็บน้ำได้ตลอดทั้งปี จะนำไปผลิตพืชอายุสั้น เช่น ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ข้าวโพด บริโภคผักสดยาสูบ ส่วนพืชผัก ได้แก่ กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี ผักกาดขาวปลี ผักคะน้า ถั่วฝักยาว ผักบุ้งจีน แดงกวา ข้าวโพดฝักอ่อน แดงโม มะเขือเทศ มะเขือชนิดต่างๆ และผักชนิดอื่น ๆ

2. ด้านการประมง ได้แก่การเลี้ยงปลาเพื่อเป็นอาหารเสริมในครอบครัว ได้มีการนำปลาชนิดต่างๆ ไปเลี้ยง สระที่ขุดเป็นสระขนาดเล็กที่มีความลึกมากเกินไป จะมีผลต่อการละลายของออกซิเจน ในเวลากลางคืน ปลาเคิบโตช้า ผลผลิตไม่สูง

3. ด้านเศรษฐกิจ

พบว่าโครงการขุดสระน้ำประจำไร่นาได้ก่อให้เกิดรายได้พอสมควร มีรายได้จากการปลูกพืชอายุสั้น ปลูกพืชผัก การปลูกไม้ผล และไม้ยืนต้น การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา เกษตรกรในภาคเหนือมีรายได้สูงกว่าเกษตรกรในภาคกลาง และภาคตะวันออก ดังปรากฏผลจากการศึกษาของเกษตรกรตามลำดับภาค 4,578.- บาท 2,792.- บาท และ 2,555.- บาท

การใช้ประโยชน์จากสระน้ำขนาดเล็กในไร่นา

กรมพัฒนาที่ดิน (2547) กล่าวว่า ในเรื่องการเพาะปลูกพืช น้ำในสระจะเป็นประโยชน์มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับชนิดของพืชที่ปลูก เกษตรกรต้องมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารน้ำ ถ้าฝนทิ้งช่วงในเวลาทำนาควรจะใช้น้ำเพื่อการเพราะกล้า และมีการศึกษาเกี่ยวกับการใช้น้ำผลิตพืชผัก ดังนี้ คือ กระเทียม กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี คะน้า แดงกวา ถั่วฝักยาว ผักชี พริก ข้าวโพดฝักอ่อน มะเขือเทศ ในการผลิตพืชผักครั้งนี้ได้ใช้วิธีเกษตรอินทรีย์ที่ใช้สารจุลินทรีย์ ที่ผลิตโดยกรมพัฒนาที่ดินแล้ว ได้ผลตอบแทนในพื้นที่ 1 งาน จะให้ผลตอบแทนระหว่าง 2,419.50 - 9,615.63 บาท ผลตอบแทนจากการผลิตพืชผักดังนี้

1. กระเทียม	ให้ผลตอบแทน	เป็นเงิน	6,223.62 บาท
2. กะหล่ำดอก	ให้ผลตอบแทน	เป็นเงิน	8,355.88 บาท
3. กะหล่ำปลี	ให้ผลตอบแทน	เป็นเงิน	4,252.02 บาท
4. คะน้า	ให้ผลตอบแทน	เป็นเงิน	3,606.69 บาท
5. แดงกวา	ให้ผลตอบแทน	เป็นเงิน	2,688.83 บาท
6. ถั่วฝักยาว	ให้ผลตอบแทน	เป็นเงิน	4,174.73 บาท
7. ผักชี	ให้ผลตอบแทน	เป็นเงิน	9,615.63 บาท
8. พริก	ให้ผลตอบแทน	เป็นเงิน	4,419.50 บาท
9. ข้าวโพดฝักอ่อน	ให้ผลตอบแทน	เป็นเงิน	4,878.56 บาท
10. มะเขือเทศ	ให้ผลตอบแทน	เป็นเงิน	8,837.85 บาท

อุศนีย์ รูปทอง (2543) พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดในพื้นที่ขยายผล ต.เขาคินพัฒนา และ ต.ผึ้งรวง อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี มีระดับทัศนคติสูงต่อการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ รายได้จากนอกภาคเกษตรมีผลต่อทัศนคติด้วย และพบว่าจะมีเพียงส่วนน้อยที่ทราบว่าทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง คือการรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ประดิษฐ์ วิชิศุภกร และคณะ (2542) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีใหม่ในมุมมองการประยุกต์ทฤษฎีการเงินยุคใหม่ในสังคมเกษตรกรรม พบว่าหัวใจสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ไม่ได้อยู่ที่การเพิ่ม

ผลตอบแทน อยู่ที่การลดความเสี่ยง โดยการกระจายการลงทุน และการประกันทางสังคมผ่านการร่วมมือกันของชุมชน

มณีวรรณ ฉัตรอุทัย (2542) วิเคราะห์คุณลักษณะเด่นของเกษตรทฤษฎีใหม่ และการเทียบเคียงกับศาสตร์ทางตะวันตก เพื่อทำความเข้าใจถึงสาระ และนัยเชิงปฏิบัติโดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้สะท้อนสาระหลักว่าทฤษฎีใหม่ไม่ใช่เป็นสูตรสำเร็จหรือพิมพ์เขียวต้องเป็นรูปแบบเดียวกันเสมอไป แต่เป็นแนวทางพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการเน้นความสำเร็จเป็นที่ตั้งแต่ประการเดียว เป็นการพัฒนาที่ช่วยให้เกิดความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกรและเป็นการสร้างกระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ชุมชน คำถามสำคัญที่ยังรอคอยคำตอบก็คือวิธีการที่จะแปรแนวคิดทฤษฎีใหม่ไปสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืนเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรอย่างแท้จริง โดยการแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมและถูกต้องเพื่อการเผยแพร่แนวพระราชดำริไปยังชุมชนเกษตรกร โดยไม่เพียงการขยายเชิงปริมาณ หากแต่ให้ความสำคัญหรือ ต้องพิจารณาถึงการสร้างสภาวะเงื่อนไขที่จะนำไปสู่วัฒนธรรมใหม่ในการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างกลไกทางสังคมที่ทำให้เกื้อหนุน ตระหนักในการพึ่งตนเอง สามารถดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมกับอัตภาพ ตลอดจนความคิดที่คิดในการทำใหม่ ๆ ความร่วมมือ และสามัคคี

แดงอ่อน มั่นใจตรง และคณะ(2542) ศึกษาทฤษฎีใหม่ในมุมมองด้านการพัฒนาสังคม พบว่าการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่จะส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่ทำให้สิ่งแวดล้อมดี สุขภาพดีขึ้น มีงานทำตลอดปี การทำงานปลอดภัย ช่วยให้การปฏิบัติที่ประสบแต่ความสำเร็จ เกษตรกรมีการศึกษาค้นคว้า มีรายได้ต่อเนื่องและสูงขึ้น ครอบครัวอบอุ่น และชุมชนเข้มแข็งขึ้น

วิศาล บุปผเวส และคณะ (2542) ศึกษา “ทฤษฎีใหม่” ในมุมมองพัฒนาการเศรษฐกิจ พบว่าแนวความคิด สาระสำคัญของทฤษฎีใหม่ “มีเหตุผลเชิงเศรษฐศาสตร์สนับสนุน ที่มีความสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการเศรษฐกิจที่เพิ่มความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ในระดับจุลภาคที่เน้นวิธีปฏิบัติสำหรับเกษตรกรยากจนมีที่ดินทำกินขนาดเล็กอยู่ในพื้นที่เกษตรน้ำฝน สาระสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ อยู่ที่การจัดสรรพื้นที่ให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างเพียงพอแก่การบริโภคในครัวเรือน ซึ่งเป็นสวัสดิการขั้นต่ำสำหรับเกษตรกรยากจน การลงทุนเพื่อสร้างแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการเกษตร เพื่อเพิ่มประโยชน์ใช้สอยของที่ดิน แรงงาน ผลิตภาพทางการเกษตร การร่วมมือระหว่างเกษตรกร การเพิ่มสวัสดิภาพทางสังคมของกลุ่มเกษตรกรการร่วมมือระหว่างเกษตรกรกับองค์กรอื่นบนพื้นฐานที่ได้รับประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ ยังเห็นความจำเป็นของการ โอนย้ายทรัพยากรจากภาคที่มั่งคั่งกว่าไปเป็นทุนให้แก่เกษตรกร เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของ

เกษตรกร การดำเนินงานตาม “ทฤษฎีใหม่” จะมีผลเพิ่มความเข้มข้นในการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิตที่มี คือที่ดินและแรงงานอย่างเต็มที่ และมีผลขจัดความยากจนของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย และปรับปรุงการกระจายรายได้ให้เสมอภาคขึ้น

วิศาล บุญผะเสถ และคณะ (2542) พบว่าโครงการทดลองปฏิบัติตามแนว “ทฤษฎีใหม่” ยังขาดความชัดเจนในสาระสำคัญของ “ทฤษฎีใหม่” กลุ่มเกษตรกรและพื้นที่เป้าหมาย ประเด็นพิจารณาที่สำคัญ ๆ ที่หวังได้คำตอบหรือเรียนรู้จากโครงการทดลองและยังขาดการบันทึกข้อมูลเพื่อการประเมินติดตามผล จากการสำรวจภาคสนามพบว่า เกษตรกรที่ได้เข้าร่วมโครงการขยายผลการปฏิบัติตาม “ทฤษฎีใหม่” ไม่ค่อยจะเข้าลักษณะกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย เกษตรกรที่เข้าโครงการไม่ค่อยเข้าใจวัตถุประสงค์และเนื้อหาโครงการอย่างถูกต้องและครบถ้วน และยังไม่ค่อยได้ดำเนินการอย่างจริงจังตามแนวคิด “ทฤษฎีใหม่” การเรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทดลองขยายผลการปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่อาจไม่สะท้อนปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และศักยภาพของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายของ “ทฤษฎีใหม่” คณะผู้ศึกษาให้ข้อเสนอแนะว่า ควรศึกษาวิเคราะห์กำหนดพื้นที่และกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายให้ชัดเจน ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความเสี่ยงสูงที่ทำให้ไม่คุ้มค่าในการลงทุน สภาพพื้นที่ คุณลักษณะของเกษตรกร ต้นทุนค่าใช้จ่าย เวลาทำงาน ผลผลิต ปัญหาอุปสรรค ฯลฯ ที่มีความสำคัญต่อการออกแบบโครงการต้องให้เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น มีการศึกษา ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องในโครงการที่ดำเนินการแล้ว มีการกำหนดประเด็นที่ต้องศึกษาคิดตามประเมินผลให้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อความสำเร็จ / ล้มเหลวของโครงการ

วีรวิธ ส่งสาย และคณะ (2541) วิจัยประเมินผลโครงการเกษตรนำฝันทฤษฎีใหม่ที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ปรากฏในภาพรวมว่า คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ดีกว่าประชาชนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ได้พบจุดอ่อนและปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดที่เกิดขึ้น 3 ประเด็น คือ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ความขาดแคลนและความล่าช้าของการดำเนินงาน และกระบวนการจัดการเพื่อพัฒนากลุ่มสมาชิกให้เป็นกลุ่มที่พึ่งตนเองได้ สิ้น พันธุ์พินิจ (2543: 96) ได้ศึกษากลยุทธ์ในการส่งเสริมการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเกษตรกรรายย่อย ภาคตะวันตกของประเทศไทย พบว่า ระบบการเกษตรของเกษตรกรโดยภาพรวมคือ เกษตรกรประกอบอาชีพเกษตรผสมผสานมากกว่าเกษตรทฤษฎีใหม่ ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกษตรกรประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ ความขยัน อดทน มีวินัย มีเงินทุน ถ้าผู้เงินลงทุนต้องเสียดอกเบี้ยค่า ความรู้ด้านการเกษตรและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรรวมทั้งมีการศึกษาดูงานจากฟาร์มที่ประสบผลสำเร็จ

จิระ อสุรินทร์ (2544) ได้ศึกษาการตัดสินใจทำการเกษตรผสมผสานของเกษตรกร ในเขตอาศัยน้ำฝน จังหวัดขอนแก่น พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมากมีดังนี้ ปัจจัยด้านกายภาพ มี 3 เรื่อง คือ การคมนาคมระหว่างแปลงกับที่พักอาศัยมีความสะดวก แหล่งน้ำพอเพียงที่จะใช้ในการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ และระยะทางความใกล้ - ไกลจากที่พักถึงพื้นที่แปลงเกษตรผสมผสาน ปัจจัยด้านชีวภาพ มี 3 เรื่อง คือ พันธุ์พืชที่ปลูกมีความเหมาะสมกับพื้นที่ การได้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด และการได้เลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ ปลาชนิดต่างๆ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ มี 5 เรื่อง คือ ทำให้มีรายได้ตลอดปี ต้องลดรายจ่ายซื้ออาหารภาคการเกษตร พื้นที่ถือครองมีมาก โอกาสการได้รับสนับสนุนเงินทุน และแรงงานในครอบครัวเพียงพอ ปัจจัยทางด้านสังคม มี 5 เรื่อง คือ การได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับสมาชิกกลุ่ม ความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ การมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นกับสมาชิกกลุ่ม ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ต้องการความยอมรับจากสมาชิกในกลุ่ม ปัจจัยในด้านการส่งเสริมและสื่อสารนั้นมี 4 เรื่อง คือ การศึกษาดูงานจากแปลงประสบผลสำเร็จ ความเชื่อมั่นในองค์กรที่มาแนะนำ การติดตามเยี่ยมเยียนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และการได้รับการสนับสนุนพันธุ์พืช

สุชิน ฉิมไทย (2536) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในเขตชลประทาน จังหวัดมหาสารคามแล้ว พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเพื่อทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร 1) ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ ได้แก่ ความสะดวกในการใช้น้ำของเกษตรกร การมีที่พักอาศัยอยู่กับพื้นที่ประกอบเกษตรกรรม หรืออยู่ไม่ไกลเกินไป การปลูกไม้ผลเป็นพืชรอง การมีโอกาสได้เลี้ยงสัตว์ และสัตว์น้ำ 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนพื้นที่ถือครองของเกษตรกรมีมาก และการไม่ประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน 3) ปัจจัยทางการส่งเสริมและสื่อสาร ได้แก่ โอกาสที่ได้รับการเยี่ยมเยียนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงาน และการมีโอกาสที่ได้ไปทัศนศึกษาดูงานเรื่องการเกษตรผสมผสาน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน เส้นทางสู่ความพอเพียง

“หนึ่งไร่ แก่จนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง”

“ทำจริง.....ไม่ค้ออยาก” แนวคิดของเกษตรกรจากจังหวัดจันทบุรี (จอ.ชาติชาย แนวเชื้อ) ที่ได้นำพระราชดำริตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ “หนึ่งไร่ หนึ่งพันบาทต่อวัน” ในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรเพื่อให้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชน เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ “หนึ่งไร่แก่จนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” นี้ ทำหน้าที่เหมือนพิพิธภัณฑ์แห่งการเรียนรู้ โดยแบ่งพื้นที่ 1 ไร่อย่างเหมาะสม เพื่อจัดแสดงกิจกรรมทางการเกษตรแบบผสมผสาน ให้ผู้สนใจได้ศึกษา ทดลอง และเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เข้าชมได้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ ความ

เพื่อกำหนดนำไปสู่การพัฒนาต่อออกความคิด ที่จะต้องคิดใหม่ รู้จักการช่วยเหลือตนเอง และนำ
ภูมิปัญญาของความรู้ที่ได้มาไปสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งมีตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

1. หมูหลุม ที่ทำให้เกิดปุ๋ยอินทรีย์จากการเลี้ยงหมู โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เรือนโรง
ขนาด 3 × 4 เมตร ลึก 80 เซนติเมตร โรยพื้นด้วยแกลบ ปล่อยลูกหมู 5 ตัว เลี้ยงนาน 140 วัน
จะได้มูลสุกรเป็นปุ๋ยอินทรีย์ 8-10 ตัน

2. คนเอาถ่าน นำสั้ควันไม้ที่ได้จากการผลิตถ่าน ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านภายใต้
สภาพอับอากาศ เมื่อผ่านแก๊สที่เกิดจากการเผาไหม้ไม้สดให้สัมผัสอากาศเย็น

3. คนมีน้ำยา โดยการสอนให้ทำน้ำยาเอนกประสงค์ใช้เอง เพื่อจะลดรายจ่ายใน
ครอบครัว เช่น น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า แชมพู สบู่ กริมบำรุงผิว น้ำยาเอนกประสงค์

4. พลังทดแทน ไบโอดีเซล ไบโอแก๊ส ไม้ฟืนใครทำใช้เอง/อาหาร พืชผักสวนครัว
ปลา ไก่ กบ หมู

5. บ้านดิน เป็นบ้านของคนคิดค้น สร้างด้วยจิตวิญญาณที่มีความเชื่อมโยงระหว่าง
คนกับแม่พระธรณี อยู่เย็นสบายเรียบง่าย ให้ความอบอุ่น สุขภาพดี ชีวิตยืนยาว ฯลฯ

ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง

การพึ่งพาอาศัย การรักษาสมดุลทางธรรมชาติ การผสมผสานพืชพันธุ์ เพื่อการ
เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

การปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง คือ

1. ป่าสำหรับไม้ใช้สอย (ใช้สร้างบ้าน) เช่น ต้นตะเคียน ยางนา ไม้สัก ประดู่ ชิงชัน
ตะแบก

2. ป่าสำหรับเป็นไม้ผล (ใช้กิน) เช่น มะม่วง มะขาม มังคุด ลองกอง ทุเรียน
ผักหวาน ผักแว่น ถั่วฝักยาว แค ขี้เหล็ก ฯลฯ

3. ป่าสำหรับเป็นเชื้อเพลิง (ใช้งาน) ไม้ ข่อย สะเดา ไม้ทำฟืน ไม้ทำถ่าน ฯลฯ

ป่า หรือสวนป่าเหล่านี้ นอกจากเป็นการเกื้อกูลและอำนวยประโยชน์ใน 3 อย่างนั้น
แล้ว ป่าไม่ว่าเป็นป่าชนิดใด ก็จะอำนวยประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และคงความชุ่ม
ชื้นไว้ อันเป็นการอำนวยประโยชน์อย่างที่ 4 ซึ่งเป็นผลพลอยได้

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกสหกรณ์ในเขตจัดนิคมสหกรณ์ดงมูล จังหวัดขอนแก่น ครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์ การเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ ความคิดเห็นของสมาชิกที่ได้ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ ระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ กิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ที่ทำให้การดำเนินงานสำเร็จ ที่ได้ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการประกอบอาชีพการเกษตรที่ดี สำหรับผู้ศึกษา และนักส่งเสริมทั่วไปที่สนใจ สามารถจะนำข้อมูลนี้ไปปรับใช้ในการศึกษาเพื่อการพัฒนาการประกอบอาชีพได้พอสมควร และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวิธีการศึกษาดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกสหกรณ์ที่ได้รับการสนับสนุนให้ชุดสระน้ำประจำไร่นา ปริมาตร 1,260 ลูกบาศก์เมตร จากทางราชการโดยวิธีให้เปล่าในระหว่างปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2543 ประมาณ 1,200 สระ และสมาชิกที่ได้เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้เป็นสมาชิกที่ได้เคยเข้าร่วมโครงการมาก่อนแล้ว มีความขยัน มีแนวความคิด มีประสบการณ์ และส่วนใหญ่ หรือทั้งหมดเป็นเกษตรกรกลุ่มหัวไวใจสู้ (Innovaters) โครงการนี้ จึงเป็นการศึกษาเพื่อเป็นการนำร่องก่อน 30 คน ที่จะทำโดยความสมัครใจ เพื่อให้สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ คิดเป็น ทำเป็น คิดใหม่ ทำใหม่ มีความรู้แบบรอบรู้ มีความชำนาญ ไม่ประมาท มีภูมิคุ้มกันตัวที่ดี และไม่เอาเปรียบผู้เข้าร่วมโครงการด้วยกัน ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาจากประชากรทั้งหมด สำหรับผู้ศึกษาในฐานะ ผู้ส่งเสริมได้ใช้การให้การศึกษาแบบการสร้างองค์ความรู้ แบบ "Dialogue" ที่เป็นการให้องค์ความรู้จากประสบการณ์ที่มีอยู่เพื่อนำมา ส่งเสริม จะไม่มีการ

บังคับในการกระทำ หากสมาชิกมีปัญหาต้องตามแก้ไข เพื่อให้การดำเนินงานไม่มีอุปสรรค และ จะไม่เป็นการบังคับให้ทำการทำด้วยความสมัครใจ เพื่อสร้างสมาชิกกลุ่มนี้ให้เป็น “ผู้ดำเนินการนำร่อง” และเป็นแบบอย่างที่ทำให้ผู้ที่จะดำเนินงานตามได้เห็นว่า “กลุ่มนี้คือผู้ที่ ดำเนินงานสำเร็จแล้ว” และจะทำตามแบบอย่างของผู้ที่สำเร็จแล้วเท่านั้น

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากร (สมาชิกสหกรณ์ที่ได้เข้าร่วมในการศึกษา เปรียบเทียบการผลิตทาง การเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิก สหกรณ์ในเขตจัตุมศุม สหกรณ์ดงมูล จังหวัดขอนแก่น)

ตำบล / พื้นที่	จำนวนสมาชิก (ราย)	จำนวนสมาชิกที่ สัมภาษณ์ได้ (ราย)
บ้านฝาง	10	10
คูนสาค	5	5
หนองโก	5	5
หัวนาคำ	5	5
ห้วยยาง	5	5
รวม 5 ตำบล	30	30

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้จะใช้ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีคำถามลักษณะปลายเปิด และปลายปิด ได้แบ่งเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์นี้ออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

2.1 สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา จำนวนสมาชิก ในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้ ลักษณะ/สภาพพื้นที่ทำการเกษตร ลักษณะ / ประเภทของดินในแปลงทำการเกษตร แหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรในไร่นา และมีสระเก็บน้ำเพื่อ การเกษตร

2.2 การเปรียบเทียบการทำการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง มีคำถามเพื่อใช้สอบถามเรื่องการทำเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีคำถาม 12 ข้อ ที่เหมือนกันทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ ได้แก่

2.2.1 ระบบ / วิธีการใช้น้ำเพื่อการเกษตร

2.2.2 ความพอเพียงน้ำจากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

- 2.2.3 การใช้เมล็ดพันธุ์ และการวางแผนการปลูกพืช
- 2.2.4 การใช้เทคนิคในการปลูกพืช
- 2.2.5 การใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง
- 2.2.6 เศษพืชผักนำไปใช้ประโยชน์
- 2.2.7 การทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ
- 2.2.8 ผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน
- 2.2.9 การจำหน่ายสินค้า
- 2.2.10 การจำหน่ายสินค้าแต่ละรอบการผลิต
- 2.2.11 การผลิตพืชแต่ละครั้ง มีการจำกัดจำนวนการผลิตหรือไม่ เพียงใด
- 2.2.12 การคิดร่วมกันในการวางแผนการผลิต การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2.3 ความคิดเห็นของสมาชิกที่ทำการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นลักษณะของคำถามที่ให้เลือกตอบให้ตรงกับความคิดเห็นของสมาชิก มี 4 ด้าน 33 ประเด็น โดยให้แสดงความคิดเห็นว่า แต่ละประเด็นสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการเห็นด้วยเพียงใดตามมาตรฐานค่า 5 ระดับ ของ Likert ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน
เห็นด้วย	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
ไม่มีความเห็น	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน

2.4 ระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจะได้ถามความคิดเห็นของสมาชิก ตามระดับความคิดเห็น 15 ประเด็น ให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นว่า กิจกรรม/การดำเนินการเหมาะสมเพียงใด ให้เลือกตอบตามมาตรฐานค่า 5 ระดับ ด้วยความคิดเห็นของสมาชิกและด้วยความเป็นธรรมชาติ ดังนี้

มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน
มาก	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
น้อย	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน

สำหรับการกำหนดช่วงคะแนนเพื่อใช้ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยดังนี้

<u>ช่วงคะแนน</u>	<u>การแปลความหมาย</u>
4.21 - 5.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.41 - 4.20	เห็นด้วย
2.61 - 3.40	ไม่แน่ใจ
1.81 - 2.60	ไม่เห็นด้วย
1.00 - 1.80	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2.5 กิจกรรมที่สมาชิกเห็นว่ามีความจำเป็นในการทำการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ มีแบบสอบถาม 12 ประเด็น โดยมีช่องให้เลือกตอบตามระดับความคิดเห็นของสมาชิกตามมาตรฐานค่า 5 ระดับ ได้แก่

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน
เห็นด้วย	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
ไม่มีความเห็น	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน

สำหรับการกำหนดช่วงคะแนนเพื่อใช้ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยดังนี้

<u>ช่วงคะแนน</u>	<u>การแปลความหมาย</u>
4.21 - 5.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.41 - 4.20	เห็นด้วย
2.61 - 3.40	ไม่แน่ใจ
1.81 - 2.60	ไม่เห็นด้วย
1.00 - 1.80	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3. การสร้างและทดสอบเครื่องมือ

ผู้ศึกษาได้สร้างเครื่องมือขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

3.1 การสร้างเครื่องมือ

3.1.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าอิสระเพื่อเป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยต่าง ๆ สำหรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา เช่น ศึกษาใน

เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการผลิต งานวิจัยและงานที่เกี่ยวข้องที่จะได้ใช้ในการให้การศึกษาอบรมงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว และเรื่องที่น่าสนใจที่ต้องนำมาใช้ในการดำเนินโครงการ

3.1.2 กำหนดกรอบเนื้อหา และข้อคำถามให้สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษา

3.1.3 นำเครื่องมือที่จัดสร้างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้พิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น จากนั้นนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษา ได้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3.2 การทดสอบเครื่องมือ

3.2.1 การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (content validity) เพื่อจะได้ตรวจสอบว่า แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นนั้น สามารถวัดได้ตรงตามที่ต้องการ และครอบคลุมขอบเขตของเนื้อหาหรือไม่ โดยได้นำแบบสอบถามที่ได้เสนออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ไปทดสอบกับสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการทั้ง 30 คน ในพื้นที่เขตจตุรทิศสงครณคังมุลจังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 ตำบล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์สมาชิกสหกรณ์รายบุคคล จำนวน 30 คน ระหว่างเดือนตุลาคม 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551 และดำเนินการดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่แล้วที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ 30 คน

4.2 เก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

4.3 เก็บข้อมูลจากการสังเกตโดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายที่ทำแบบ ปรนัย และมีแบบบันทึก จะมีเครื่องช่วยสังเกต เช่น กล้องถ่ายรูป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ แล้วนำมาจัดหมวดหมู่ จากนั้นนำไปลงรหัสเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้คอมพิวเตอร์ ใช้สถิติ ดังนี้

5.1 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์ ข้อมูลเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ ความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ ระบบการผลิตการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ กิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาเพื่อทำการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้หาค่า การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ค่าสูงสุดและต่ำสุด (Maximum and Minimum) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analysis Induction) โดยการตีความตามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับของ Likert สร้างข้อสรุปจากข้อมูลและแปลความหมายโดยวิธีนำค่ามาเฉลี่ยกับเกณฑ์ ตามที่ได้กำหนดในแต่ละประเด็นดังจะได้กล่าวในบทที่ 4

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการผลิตทางเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกสหกรณ์ในเขตจัตุมสิมสหกรณ์คังมุล ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 5 ขั้นตอน คังนี้

1. สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์
2. การเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. ระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. กิจกรรมที่เห็นว่ามีคังจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ

1. สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์ จำนวน 30 คน โดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าสูงสุดค่าต่ำสุด ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลคังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์

N = 30		
สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	25	83.33
หญิง	5	16.67
รวม	30	100.00
อายุ		
น้อยกว่า - 40 ปี	6	20.00
41- 49 ปี	17	56.67
50-59	7	23.33
รวม	30	100.00
(ต่ำสุด = 38 สูงสุด = 57 $\bar{X}$ = 45.20 S.D = 2.83)		
ระดับการศึกษา		
จบการศึกษาภาคบังคับ	11	36.67
จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา	11	36.67
จบการศึกษาระดับอนุปริญญา	5	16.66
จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า	3	10.00
รวม	30	100.00
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
น้อยกว่า 4 คน	14	46.67
4 - 5 คน	10	33.33
มากกว่า 5 คน	6	20.00
รวม	30	100.00
(ต่ำสุด = 3 สูงสุด = 7 $\bar{X}$ = 4.07 S.D = 1.48)		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

N = 30		
สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์	จำนวน	ร้อยละ
แรงงานทางภาคการเกษตร (คน)		
น้อยกว่า 3	7	23.33
3 - 4	10	33.33
มากกว่า 4	13	43.34
รวม	30	100.00
(ค่าสุด = 1 สูงสุด = 7 $\bar{X}$ = 4.10 S.D = 1.81)		
พื้นที่ถือครองทั้งหมด (ไร่)		
ต่ำกว่า - 5	5	16.67
6-10	6	20.00
11 - 15	1	3.33
16 - 20	6	20.00
มากกว่า 20	12	40.00
รวม	30	100.00
(ค่าสุด = 3 ไร่ สูงสุด = 75 ไร่ $\bar{X}$ = 19.47 S.D. = 14.81)		
จำนวนเงินที่ได้จากการขายผลผลิต (บาท)		
แบบเดิม (ค.ศ. 2549 - มี.ค. 2550)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000	13	43.33
5,001 - 10,000	17	56.67
10,001 - 15,000	-	-
15,001 - 20,000	-	-
มากกว่า 20,001	-	-
รวม	30	100.00
(รายได้ค่าสุด = 3,450 บาท รายได้สูงสุด = 6,515 บาท $\bar{X}$ = 4,619 S.D. = 903.46)		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

N = 30		
สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์	จำนวน	ร้อยละ
แบบใหม่ (ต.ค. 2550 - มี.ค. 2551)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000	-	-
5,001 - 10,000	-	-
10,001 - 15,000	-	-
15,001 - 20,000	3	10.00
มากกว่า 20,001	27	90.00
รวม	30	100.00
(รายได้ต่ำสุด = 18,000 บาท รายได้สูงสุด = 33,000 บาท $\bar{X}$ = 28,833.33 S.D. = 4,609.46)		
ลักษณะ / สภาพพื้นที่ทำการเกษตร		
เป็นที่ราบ	13	43.33
เป็นที่ลุ่ม	-	-
เป็นที่ดอน	-	-
เป็นที่ลุ่มสลับดอน	17	56.67
รวม	30	100.00
ลักษณะ / ประเภทดินในแปลงทำการเกษตร		
เป็นดินทราย	-	-
เป็นดินเหนียว	-	-
เป็นดินร่วน	-	-
เป็นดินร่วนปนทราย	30	100.00
อื่น ๆ (ระบุ).....	-	-
รวม	30	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

N = 30

สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรในไร่นา		
อาศัยน้ำฝนอย่างเดียว		
มีแหล่งน้ำชลประทาน / สูบน้ำด้วยไฟฟ้า		
มีบ่อน้ำบาดาล / บ่อน้ำตื้น (จำนวน.....บ่อ)		
มีสระเก็บน้ำในไร่นา (จำนวน.....สระ ขนาด.....ไร่ - งาน - ตารางวา)	30	100.00
อื่น ๆ (ระบุ).....		
รวม	30	100.00
มีสระเก็บน้ำเพื่อการเกษตร		
มีสระเก็บน้ำ 1 สระ	21	70.00
มีสระเก็บน้ำตั้งแต่ 2 สระขึ้นไป	9	30.00
รวม	30	100.00
(มีสระเก็บน้ำต่ำสุด 1 สระ มีสระเก็บน้ำสูงสุด 3 สระ)		

2. การเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกสหกรณ์ จำนวน 30 คน โดยการใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 การเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลัก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

N = 30

ประเด็น	การผลิตแบบเก่า		การผลิตแบบใหม่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระบบ / วิธีใช้น้ำเพื่อการเกษตร				
ตักรด	30	100.00	21	70.00
ใช้เครื่องสูบ	-	-	9	30.00
แบบปล่อยตามร่อง ฤ คลอง	-	-	-	-
รวม	30	100.00	30	100.00
ความเพียงพอของน้ำจากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร				
มีน้ำใช้ตลอดปี	6	20.00	7	23.33
มีน้ำใช้แต่ไม่พอเพียงตลอดปี	24	80.00	23	76.67
ไม่มีน้ำใช้	-	-	-	-
รวม	30	100.00	30	100.00
การใช้เมล็ดพันธุ์ และการวางแผนการปลูกพืช				
ต่างคนต่างซื้อ ไม่ได้วางแผนการผลิตร่วมกัน	27	90.00	5	16.67
ร่วมกันซื้อ แบ่งกันเพาะ แบ่งกล้ากันปลูก	3	10.00	25	83.3
มีการวางแผนการผลิตร่วมกัน	-	-	-	-
ไม่ได้ซื้อได้รับการสนับสนุนจากราชการ	-	-	-	-
รวม	30	100.00	30	100.00
การใช้เทคนิคในการปลูกพืช				
มีการคลุมแปลงกล้าและคลุมโคนต้นไม้ที่ปลูก	12	40.00	22	73.33
ไม่มีการคลุมแปลงกล้าและคลุมโคนต้นไม้ที่ปลูก	18	60.00	8	26.67
มีการคลุมแปลงกล้าและคลุมโคนต้นไม้ที่ปลูก	-	-	-	-
บ้างไม่มีบ้าง	-	-	-	-
รวม	30	100.00	30	100.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

N = 30

ประเด็น	การผลิตแบบเก่า		การผลิตแบบใหม่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การใช้ปุ๋ย ยาน้ำแมลง				
มีการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยฮอร์โมน และยาฆ่าแมลงตามชนิดของแมลงที่กักกินพืช	27	90.00	-	-
ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยฮอร์โมน และยาฆ่าแมลงตามชนิดของแมลงที่กักกินพืช				
ใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ ใช้สารสกัดจากพืชเพื่อไล่และฆ่าแมลง ไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ในแปลงปลูกพืช	3	10.00	30	100.00
รวม	30	100.00	30	100.00
การนำเศษพืชผักไปใช้ประโยชน์				
นำไปใส่แปลงพืชผักที่ปลูกใหม่เพื่อให้กลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์	9	30.00	-	-
นำไปเผาทิ้งเพื่อไม่ให้เชื้อโรคเชื้อรา และไข่แมลงที่หลงเหลือในเศษเหลือของพืชผักกลับมาทำลายพืชที่ปลูกใหม่	3	10.00	-	-
นำไปหมักเป็นปุ๋ยน้ำหมัก โดยใช้สารสกัดต่าง ๆ เข้าหมักเพื่อฆ่าเชื้อโรคเชื้อรา และไข่แมลงที่หลงเหลือในเศษพืชผัก	18	60.00	30	100.00
รวม	30	100.00	30	100.00
การทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ				
ได้ทำตลอดและสม่ำเสมอ	6	20.00	30	100.00
ทำบ้างแต่ไม่สม่ำเสมอ	12	40.00	-	-
ไม่ได้ทำเลย	12	40.00	-	-
รวม	30	100.00	30	100.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

N = 30

ประเด็น	การผลิตแบบเก่า		การผลิตแบบใหม่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน				
คุ้มค่า	6	20.00	27	90.00
ไม่คุ้มค่า	12	40.00	-	-
แล้วแต่โอกาสถ้าผักแพงก็จะมี	12	40.00	-	-
รายได้สูง	-	-	-	-
รวม	30	100.00	30	100.00
การนำสินค้าที่ผลิตได้ไปจำหน่าย				
นำไปจำหน่ายเองภายในหมู่บ้าน	27	90.00	-	-
มีรถมารับซื้อถึงไร่นา	3	10.00	30	100.00
รวม	30	100.00	30	100.00
การจำหน่ายสินค้าในรอบการผลิต จำหน่ายได้มากน้อยเพียงใด				
จำหน่ายได้มากและจำหน่ายได้หมด	12	40.00	30	100.00
จำหน่ายได้น้อย จะจำหน่ายได้เฉพาะ	18	60.00	-	-
พืชผักที่สวดยามเท่านั้น				
รวม	30	100.00	30	100.00
การผลิตพืชแต่ละครั้ง มีการจำกัดจำนวนการผลิตพืชหรือไม่เพียงใด				
การผลิตแต่ละครั้งต้องผลิตให้หมดเมล็ด	27	90.00	-	-
พันธุ์ที่ซื้อมาถ้าผลิตไม่หมด เมล็ดพันธุ์ที่เหลืออาจจะไม่งอก และจะให้ผลผลิตไม่ดี				
ปลูกไม่หมด ต้องพิจารณาในเรื่องแรงงาน	3	10.00	30	100.0
ความต้องการพืชผักในขณะที่กำลังผลิตมี				
การคิดวางแผนร่วมกันว่าจะผลิตอะไร				
คนละเท่าไร ใครจะรับผิดชอบเพาะกล้า				
อะไร ในกลุ่มที่ร่วมกันผลิต 5 คน				
รวม	30	100.00	30	100.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

N = 30

ประเด็น	การผลิตแบบเก่า		การผลิตแบบใหม่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การคิดร่วมกันในการวางแผนการผลิต การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีการคิดร่วมกันเพียงใด				
มีการคิดร่วมกัน และเมื่อมีปัญหาจะเชิญผู้มี	18	60.00	30	100.00
ประสบการณ์มาแนะนำเพื่อการแก้ไขปัญหา				
ไม่มีการคิดร่วมกันต่างคนต่างทำ ทุกคนจะ	12	40.00	-	-
ทำแบบอิสระไม่ขึ้นกับกลุ่ม				
รวม	30	100.00	30	100.00

3. ความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกสหกรณ์ จำนวน 30 คน โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลัก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

N = 30

ประเด็น	การผลิตแบบเก่า		การผลิตแบบใหม่	
	μ	σ	μ	σ
การผลิต	3.54	0.83	3.99	0.61
เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ	4.07	1.16	4.47	0.73
ช่วยลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก	2.97	0.84	4.77	0.43
ช่วยลดการระบาดของโรคและแมลง	2.00	0.60	4.50	0.57
ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ	3.00	0.93	4.53	0.63
ขนาดพื้นที่ถือครองเหมาะสม	4.07	1.16	4.47	0.43
สภาพของดินเหมาะสม	3.83	0.88	4.47	0.73
แหล่งน้ำเพียงพอ	2.97	0.84	3.39	1.38
มีระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว	2.97	0.84	2.00	0.60
มีการปลูกไม้ยืนต้นเป็นแถวเพื่อเป็นแนวบังลม	4.50	0.57	4.63	0.61
ใช้พื้นที่เป็นประโยชน์	4.50	0.63	4.50	0.57
โรค แมลง ศัตรูทำลาย	3.00	0.93	1.17	0.38
ใช้ความรู้ความสามารถ	4.57	0.63	4.93	0.25
ด้านเศรษฐกิจ (ผลผลิตและรายได้)	2.94	0.82	4.29	0.54
มีอาหารบริโภคในครัวเรือนตลอดปี	2.97	0.84	4.63	0.61
ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	3.00	0.93	4.57	0.63
ช่วยให้มีรายได้น่ามากขึ้น	3.83	0.88	4.50	0.57
มีรายได้ต่อเนื่องสม่ำเสมอตลอดปี	2.97	0.84	4.93	0.25
ช่วยลดความเสี่ยงเรื่องราคาผลผลิต	4.50	0.63	4.50	0.57
ช่วยเพิ่มแหล่งอาหารในชุมชน	4.63	0.61	4.20	0.81
หาคาดรับซื้อขาย	2.97	0.84	1.17	0.38
ช่วยให้มีรายได้น่ามากขึ้น	3.83	0.88	4.50	0.57
มีรายได้ต่อเนื่องสม่ำเสมอตลอดปี	2.97	0.84	4.93	0.25
ช่วยลดความเสี่ยงเรื่องราคาผลผลิต	4.50	0.63	4.50	0.57
ช่วยเพิ่มแหล่งอาหารในชุมชน	4.63	0.61	4.20	0.81

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

N = 30

ประเด็น	การผลิตแบบเก่า		การผลิตแบบใหม่	
	μ	σ	μ	σ
หาดลากรับซื้อยาก	2.97	0.84	1.17	0.38
เสียค่าใช้จ่ายเพื่อกำจัดศัตรูพืช	3.00	0.93	4.93	0.51
มีการรวมกันขาย	1.17	0.38	4.93	0.51
มีการวางแผนเรื่องราคา	2.97	0.84	4.50	0.57
ด้านสังคม	4.20	0.72	4.59	0.63
มีการใช้แรงงานอย่างสม่ำเสมอตลอดปี	4.08	1.01	4.50	0.57
ช่วยลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน	4.93	0.25	4.93	0.51
มีความสัมพันธ์ในครอบครัวอบอุ่นดีขึ้น	4.08	1.01	4.50	0.57
มีฐานะทางสังคมดีขึ้น (ได้รับยกย่องนับถือ)	2.97	0.84	4.93	0.51
การลักขโมยผลผลิต	4.93	0.51	4.08	1.01
ด้านสิ่งแวดล้อม	3.75	0.80	4.79	0.53
มีการประสานงานระหว่างกลุ่มเพื่อช่วย แก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม	3.00	0.93	4.93	0.51
รักษาสภาพภูมิทัศน์ในแปลงทำการเกษตร	4.93	0.51	4.93	0.51
รักษาสภาพดินไม่ให้เสื่อมโทรมเร็ว	3.00	0.93	4.50	0.57
ช่วยลดภาวะโลกร้อน	4.08	1.01	4.93	0.51
เป็นสังคมที่อยู่อย่างอิสระ ไม่เบียดเบียนซึ่ง กันและกัน	3.00	0.93	4.50	0.57
เป็นสังคมที่เป็นธรรม	4.50	0.51	4.93	0.51
รวม	3.61	0.79	4.42	0.58

ตารางที่ 4.4 การแปลผลความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

N = 30

ประเด็น	การผลิตแบบเก่า	การผลิตแบบใหม่
การผลิต	เห็นด้วย	เห็นด้วย
เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ช่วยลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ช่วยลดการระบาดของโรคและแมลง	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ขนาดพื้นที่ถือครองเหมาะสม	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
สภาพของดินเหมาะสม	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
แหล่งน้ำเพียงพอ	ไม่แน่ใจ	ไม่แน่ใจ
มีระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
มีการปลูกไม้ยืนต้นเป็นแถวเพื่อเป็นแนวบังลม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ใช้พื้นที่เป็นประโยชน์	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
โรค แมลง ศัตรูทำลาย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ใช้ความรู้ความสามารถ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ด้านเศรษฐกิจ (ผลผลิตและรายได้)	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีอาหารบริโภคในครัวเรือนตลอดปี	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ช่วยให้มีรายได้มากขึ้น	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีรายได้ต่อเนื่องสม่ำเสมอตลอดปี	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ช่วยลดความเสี่ยงเรื่องราคาผลผลิต	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ช่วยเพิ่มแหล่งอาหารในชุมชน	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย
หาลาดรับซื้อขาย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
เสียดค่าใช้จ่ายเพื่อกำจัดศัตรูพืช	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีการรวมกันขาย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีการวางแผนเรื่องราคา	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตารางที่ 4.4 การแปลผลความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

N = 30

ประเด็น	การผลิตแบบเก่า	การผลิตแบบใหม่
ด้านสังคม	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีการใช้แรงงานอย่างสม่ำเสมอ	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่งตลอดปี
ช่วยลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีความสัมพันธ์ในครอบครัวอบอุ่นดีขึ้น	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีฐานะทางสังคมดีขึ้น (ได้รับยกย่องนับถือ)	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การลักขโมยผลผลิต	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย
ด้านสิ่งแวดล้อม	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีการประสานงานระหว่างกลุ่มเพื่อช่วย แก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รักษาสภาพภูมิทัศน์ในแปลงทำการเกษตร	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รักษาสภาพดินไม่ให้เสื่อมโทรมเร็ว	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ช่วยลดภาวะโลกร้อน	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
เป็นสังคมที่อยู่อย่างอิสระไม่เบียดเบียนซึ่ง กันและกัน	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
เป็นสังคมที่เป็นธรรม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4. ระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสมาชิกสหกรณ์ 30 คน โดยการใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่คำนวณค่าตามระบบคอมพิวเตอร์ ที่ได้แบ่งเกณฑ์ตามมาตรฐานค่าของ Likert 5 ระดับ และเกณฑ์กำหนดค่าเพื่อการวิเคราะห์ความหมายตามที่ได้กล่าวในบทที่ 4 ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.5 ระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ

N = 30

ประเด็น	การผลิตแบบเก่า		การผลิตแบบใหม่	
	μ	σ	μ	σ
การเตรียมพื้นที่ให้เหมาะสม	4.53	0.38	4.53	0.38
สภาพของดินเหมาะสม	4.50	0.50	4.50	0.50
แหล่งน้ำเพียงพอ	3.30	0.48	3.30	0.48
ระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว	2.63	0.59	2.63	0.59
มีการปลูกไม้ผลยืนต้นเป็นแถวเพื่อให้เพิ่มรายได้ที่มั่นคง และถาวร	4.70	0.42	4.70	0.42
ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเป็นระบบเชิงคู่ หรือผสมผสาน	2.63	0.59	4.83	0.28
ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดี มีราคาสูง ใช้วิธีร่วมกันวางแผนการจัดการและการจำกัดการผลิต	4.87	0.23	4.87	0.23
การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ	2.63	0.59	4.40	0.56
ใช้สารสมุนไพรที่ได้จากการหมักด้วยตนเองเพื่อขับไล่และกำจัดศัตรูพืช	3.30	0.48	4.30	0.61
มีการใช้ความคิดในการแก้ไขปรับปรุงการผลิตตลอดเวลา	4.30	0.61	4.37	0.59
ใช้ความรู้ความสามารถ	4.93	0.12	4.93	0.12
การศึกษา เสนวนาในกลุ่ม	4.67	0.68	4.47	0.48
มีการประสานงานระหว่างกลุ่มเพื่อช่วยแก้ปัญหา	2.63	0.59	4.10	0.72
มีการรวมกันขาย	4.67	0.68	4.93	0.12
มีการวางแผนเรื่องราคา	3.30	0.48	4.93	0.12
รวม	3.84	0.50	4.41	0.41

ตารางที่ 4.6 การแปลผลการดำเนินการระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

N = 30

กิจกรรม / การดำเนินการ	การผลิตแบบเดิม	การผลิตแบบใหม่
การเตรียมพื้นที่ให้เหมาะสม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
สภาพของดินเหมาะสม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
แหล่งน้ำเพียงพอ	ไม่แน่ใจ	ไม่แน่ใจ
ระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว	ไม่แน่ใจ	ไม่แน่ใจ
มีการปลูกไม้ผลยืนต้นเป็นแถวเพื่อให้เพิ่มรายได้ที่มั่นคง และถาวร	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเป็นระบบเชิงคู่ หรือผสมผสาน	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดี มีราคาสูง ใช้วิธีร่วมกันวางแผนการจัดการและการจำกัดการผลิต	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ใช้สารสมุนไพรที่ได้จากการหมักด้วยตนเอง เพื่อขับไล่และกำจัดศัตรูพืช	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีการใช้ความคิดในการแก้ไขปรับปรุงการผลิตตลอดเวลา	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ใช้ความรู้ความสามารถ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การปรึกษา เสนวนาในกลุ่ม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีการประสานงานระหว่างกลุ่มเพื่อช่วยแก้ปัญหา	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวมกันขาย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การเตรียมพื้นที่ให้เหมาะสม	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

5. กิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล กิจกรรมที่มีความจำเป็นที่จะทำให้การผลิตทางการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิก 30 คน ได้ประสบผลสำเร็จโดยใช้ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.7 กิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ

N = 30

กิจกรรม	μ	σ	ระดับความเห็น
การประชุมชี้แจงการดำเนินงาน	4.53	0.63	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การฝึกอบรม	4.93	0.25	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การศึกษาดูงาน	4.47	0.73	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การประชุมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่าย ฯ	4.20	0.81	เห็นด้วย
การวางแผนการผลิต	4.90	0.25	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การมีกิจกรรมหลากหลายในไร่นา	4.57	0.59	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การทำบัญชีฟาร์ม	4.77	0.43	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การติดตามเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่	4.77	0.43	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	4.73	0.38	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การสนับสนุนแหล่งน้ำในไร่นา	4.50	0.51	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การสนับสนุนแหล่งสินเชื่อ	4.20	0.81	เห็นด้วย
การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง	4.93	0.25	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.63	0.51	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

6. ประเมินจากแบบทดสอบก่อนเข้าร่วมโครงการ / หลังเข้าร่วมโครงการ ปรากฏว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการสมาชิกทำแบบทดสอบได้ ค่าเฉลี่ย 12.75 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน หรือค่าร้อยละ 63.75 หลังจากดำเนินโครงการแล้วให้ทำแบบทดสอบได้ ค่าเฉลี่ย 19.49 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน หรือค่าร้อยละ 97.45 แสดงว่า สมาชิกมีความเข้าใจในเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดีขึ้น มีผลการทดสอบเพิ่มขึ้น 33.70

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าอิสระมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) เปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) ความคิดเห็นของสมาชิกสหกรณ์ที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5) กิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบผลสำเร็จ สามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์ที่ได้เข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สมาชิกที่ร่วมโครงการส่วนมากเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 45.20 ปี จบการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์และระดับมัธยมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่า 4 คน ใช้แรงงานภาคการเกษตรเฉลี่ย 4.10 คน พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 19.47 ไร่ รายได้เฉลี่ย 28,833.33 บาท ลักษณะ / พื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ลุ่มสลับดอน สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย มีสระน้ำเพื่อการเกษตรอย่างน้อย 1 สระ

1.2 เปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ดีกว่าแบบเดิม สมาชิกใช้เครื่องสูบน้ำในการปลูกพืชผักร้อยละ 30.00 มีการบริหารการใช้น้ำให้เพียงพอเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.33 รวมกันซื้อ แบ่งเมล็ดพันธุ์กันเพาะ แบ่งกล้ากันปลูก มีการใช้เทคนิคในการปลูกพืชผัก มีการคลุมแปลงกล้าและคลุมโคนต้นไม้ที่ปลูก ไม่ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ ใช้สารสกัดจากพืชสมุนไพรกำจัดแมลงและศัตรูพืช นำเศษพืชผักไปใช้ประโยชน์โดยหมักเป็นปุ๋ยน้ำและเป็นอาหารปลา ผลตอบแทนจากการผลิตคุ้มค่า มีรถมารับซื้อถึงไร่นา

จำหน่ายผลผลิตได้ทั้งหมด ร่วมกันสำรวจตลาดและวางแผนการผลิตให้เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภค ร่วมกันผลิตและหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

1.3 ความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากที่ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่สมาชิกที่ดำเนินโครงการแล้ว และสมาชิกที่ได้ปฏิบัติอย่างจริงจังทำให้สมาชิกมีความคิดเห็น “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” การผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยกเว้น การมีน้ำเพียงพอและการปลูกพืชเชิงเดี่ยว

1.4 ระบบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากที่ได้ร่วมดำเนินโครงการแล้ว ได้มีการให้การศึกษาอบรมในเรื่องการปลูกพืชตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้การให้องค์ความรู้แบบ “Dialogue” และการระดมสมองแล้ว สมาชิกมีความเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง ได้เปลี่ยนระบบการปลูกพืชแบบเชิงเดี่ยวเป็นเชิงคู่หรือแบบผสมผสาน และมีการปลูกไม้ผล ไม้ดอกฤดู มะละกอที่จะทำให้มีรายได้แบบถาวรและยั่งยืน

1.5 กิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ จากการศึกษา มี 10 ประเด็นที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เช่น 1) การฝึกอบรม 2) การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง 3) การวางแผนการผลิต 4) การทำบัญชีฟาร์ม 5) การติดตาม เยี่ยมเยือนของเจ้าหน้าที่ 6) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต 7) การมีกิจกรรมหลากหลายในไร่นา 8) การประชุมชี้แจงการดำเนินงาน 9) การสนับสนุนแหล่งน้ำในไร่นา 10) การศึกษาดูงาน และ เห็นด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การประชุมเสวนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่าย ฯ 2) การสนับสนุนแหล่งสินเชื่อ กิจกรรมทั้งหมดนี้ ต้องมีการแนะนำอย่างจริงจังเพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้มีความรู้เป็นอย่างดียิ่ง และจะเป็นแบบอย่างที่จะนำไปใช้ในระยะเวลาขยายโครงการ

2. อภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องโครงการเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 สมาชิกสหกรณ์ที่ทำการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งหมดเป็นพวกหัวไวใจสู้ มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ เป็นผู้ผ่านการทดสอบก่อนเข้าร่วมโครงการที่ได้คะแนนที่สูงจากสหกรณ์ทั้ง 2 สหกรณ์ มีอายุเฉลี่ย 45.20 ปี

เป็นอายุที่เหมาะสมในการผลิตทางการเกษตร เป็นผู้รู้ คิดเป็น ทำเป็น มีความรอบรู้ มีภูมิปัญญาชาวบ้าน ขยัน อดทน ที่สอดคล้องกับจังหวัดขอนแก่นเรื่องการพัฒนาจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยัน อดทนอย่างต่อเนื่องยาวนาน จบการศึกษาระดับอนุปริญญา และปริญญาตรีหรือสูงกว่าจะเป็นผู้นำหรือแกนนำสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.07 คน ในโครงการจะมีต่ำสุด 3 คน สูงสุด 7 คน แรงงานทางภาคการเกษตรต่ำสุด 1 คน สูงสุด 7 คนจะไม่เป็นปัญหาถ้ามีแรงงานน้อยก็สามารถจ้างเป็นครั้งคราว ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ คือเป็นครอบครัวขนาดปานกลางมีสมาชิกประมาณ 5-6 คน พื้นที่ถือครองต่ำสุด 3 ไร่ สูงสุด 75 ไร่ ค่าเฉลี่ย 19.47 ไร่ ส่วนมากมีที่ดินมากกว่า 20 ไร่ เหมาะสมในการทำเกษตรตามทฤษฎีใหม่ที่มีอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 (แหล่งน้ำ : นาข้าว : พื้นที่ปลูกพืชไร่พืชสวน: ที่อยู่อาศัย) ในอนาคตข้างหน้ากลุ่มที่มีที่ดินน้อยจะได้ผลิตไม้ผลหรือไม้ยืนต้นที่จะมีรายได้แบบมั่นคงและยั่งยืน รายได้จากการผลิตแบบใหม่ มีรายได้สูงกว่าของอำพล ห่อนาคกับคณะ และสูงกว่าของกรมพัฒนาที่ดิน ลักษณะ / สภาพพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ลุ่มสลับดอนและเป็นที่ยาจึงมีความเหมาะสมที่จะขยายโครงการให้ใหญ่ขึ้นเพื่อดำเนินการตามหลักทฤษฎีใหม่ ลักษณะ/ ประเภทดินเป็นดินร่วนปนทรายมีความเหมาะสมที่จะใช้ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยอินทรีย์ที่มีราคาต่ำที่ทำให้เสียค่าใช้จ่ายน้อยในการปรับปรุงดิน การศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้จึงเป็นผลดีเพื่อสร้างเสริมให้ผู้ดำเนินการเป็นกลุ่มนำร่องที่ดี และได้เพิ่มผู้ผลิตอีกจำนวนมาก

2.2 การให้การศึกษอบรม ผู้ศึกษาในฐานะผู้ส่งเสริมได้ให้การให้การศึกษอบรมเพื่อให้องค์ความรู้แบบ “Dialogue” และองค์ความรู้แบบอื่นๆ การให้องค์ความรู้แบบนี้จะเหมาะสมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่มีเวลาน้อย และต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ หากความรู้ตลอดเวลา เพื่อจะทำให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาในการส่งเสริมการประกอบอาชีพได้ดี ความรู้ที่ได้แนะนำไปแล้ว ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถนำไปใช้ได้เมื่อเวลาที่ประสบปัญหาแล้วได้ใช้ความรู้ที่ได้รับแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ที่สอดคล้องกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ การสอนคนจะต้องสอนให้หาปลาเป็น มีทักษะในการกระตุ้นให้สหกรณ์และสมาชิกเกิดการตื่นตัวที่จะได้เรียนรู้เพื่อจะได้ลงมือกระทำการด้วยตนเองจนเกิดความรู้และทักษะในเรื่องการบริหารจัดการในงาน และดูแลกิจการได้

2.3 ในภาพรวมการดำเนินงานในครั้งนี้ใช้กลุ่มการศึกษาเพียง 30 คน มีการศึกษาเรื่องตลาดหรือการขยายการผลิตหากจะมีการขยายโครงการจะต้องมีการสำรวจวางแผนในการผลิตให้ดีที่สุด ต้องทำอย่างจริงจังเพื่อให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่น และต้องใช้ผู้แนะนำส่งเสริมที่มีประสบการณ์ จึงจะทำให้โครงการสำเร็จไปด้วยดี ที่สอดคล้องกับจังหวัดขอนแก่น ในเรื่องการแปลงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่กิจการการปฏิบัติ ทั้ง 12 ข้อ การ

แก้ไขปัญหาค้นในด้านผลิตและการตลาดเป็นเรื่องสำคัญของสหกรณ์ จึงต้องมีการดำเนินกิจกรรม ศึกษาการตลาดก่อนที่จะทำการผลิต หรือขยายการผลิต ทางด้านการตลาด ต้องพิจารณาส่วนแบ่งการตลาด ความเหมาะสมส่วนแบ่งการตลาด

2.4 การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านจากการใช้พืชสมุนไพรหมัก หรือสกัดเพื่อกำจัดศัตรูพืช จะมีผลดีและเสียต้นทุนต่ำ การใช้เศษพืชผลไม้หมักเป็นปุ๋ยน้ำชีวภาพ โดยการเติมจุลินทรีย์ของกรมพัฒนาที่ดิน เมื่อครบชั้นตอนแล้วนำไปใช้จะใช้ได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ ที่สอดคล้องกับกรมพัฒนาที่ดินในเรื่องหนึ่งไร่แก่จนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้ประโยชน์จากสระน้ำขนาดเล็กในไร่นา

2.5 ปัญหาอุปสรรค เรื่องน้ำที่ใช้ในการผลิตพืชผักมีไม่เพียงพอ ทางราชการหรือสหกรณ์ ควรช่วยสนับสนุนหรืออาจจะแนะนำให้รวมกลุ่มขอขืมเงินจากองค์การบริหารส่วนตำบล ที่เสียดอกเบี้ยต่ำหรือไม่เสียดอกเบี้ยมาดำเนินการขุดสระให้มีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี เงินทุนที่ดำเนินงาน สหกรณ์ควรจะให้ตามความจำเป็นและเพียงพอจึงจะไม่ทำให้เกิดปัญหาในการผลิต ต้องพิจารณาในเรื่องฟุ้งตนเอง ประหยัด และรอดพ้นจากการเป็นหนี้ ให้มีรายได้ที่ดี มั่นคงและถาวร ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องการพัฒนาคน

2.6 ข้อค้นพบด้านแหล่งความรู้พื้นฐาน ที่สมาชิกสหกรณ์ได้รับ พบว่าแหล่งความรู้ที่สำคัญของสมาชิกสหกรณ์คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเพื่อนบ้าน ฟาร์มที่ประสบผลสำเร็จ และสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียงและสหกรณ์ได้มอบนโยบายให้ส่วนราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสังกัด ได้ร่วมกันดำเนินการส่งเสริมแบบบูรณาการ และได้จัดตั้งเครือข่ายเกษตรกรที่ร่วมโครงการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ได้จัดให้มีการประชุมเสวนา ผูกอบรมและศึกษาดูงานร่วมกัน ทั้งในและนอกสถานที่อย่างต่อเนื่อง สื่อมวลชนต่างๆ โดยเฉพาะด้านวิทยุโทรทัศน์ ก็ได้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอจึงสมควรดำเนินการขยายผลสู่สมาชิกสหกรณ์เครือข่ายที่สนใจต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ อุศนิษฐ์ รูปทอง ที่พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดในพื้นที่ขยายผล ต.เขาดินพัฒนา และ ต.ผึ้งรวง อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี มีระดับทัศนคติที่ดีในระดับสูงต่อการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ สอดคล้องกับ อรุณ เทียมศรี ที่พบว่าเจตนคติของเกษตรกรต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดนครสวรรค์มีความเห็นด้วยในระดับมาก

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 สำหรับผู้ศึกษาค้นคว้า จะต้องทราบความต้องการ การสนองตอบจากผู้เข้าร่วมโครงการ และปัญหาอุปสรรค สามารถจะกระตุ้นให้สมาชิกสหกรณ์ ได้ผลิตอย่างจริงจัง รู้วิธีการบริหารการผลิต การตลาด และสร้างความเป็นสมาชิกกลุ่ม / องค์กรของชุมชนอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์ตระหนักถึงบทบาท โอกาสในการร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การทำกิจกรรมร่วมกันทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวสมาชิกสหกรณ์และต่อชุมชนต่อไป

3.2 สหกรณ์การเข้าที่ดินคงมูลหนึ่ง จำกัด และสหกรณ์การเข้าที่ดินคงมูลสอง จำกัด ควรเน้นให้การสนับสนุนด้านกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ของกลุ่ม และเครือข่ายเกษตรกร ที่ทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง / ทฤษฎีใหม่ นอกนั้นควรจัดทัศนศึกษาดูงานร่วมกันเป็นระยะๆ เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ สร้างความคิดใหม่ๆ มาพัฒนาองค์กรให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างเศรษฐกิจให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

3.3 นิคมสหกรณ์คงมูล สำนักงานสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น

นิคมสหกรณ์คงมูล ควรนำข้อมูลที่ได้รับไปปรับใช้ มีการวางแผนในการผลิต การส่งเสริมการเกษตร และการบริหารการตลาด การจัดบุคคลเข้าส่งเสริมควรจะทำให้มีความรู้ ประสบการณ์และเป็นคนจริงใจต่องาน เพื่อให้สมาชิก เกษตรกรทั่วไป มีความเชื่อมั่นในศรัทธาที่จะเข้าร่วมดำเนินการการสร้างกลุ่มนาร่องต้องให้เป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อจะได้สร้างภาพลักษณ์ของความสำเร็จจากการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่เป็นรูปธรรม สหกรณ์และส่วนราชการทั่วไปมีความเชื่อถือในการส่งเสริมการประกอบอาชีพ และต้องสนับสนุนให้พึ่งตนเอง ควรลดการสนับสนุนปัจจัยการผลิตด้านต่างๆ แก่สมาชิกสหกรณ์ / เกษตรกรแบบให้เปล่า เพราะจะทำให้เกษตรกรเกิดความเคยชินไม่เห็นคุณค่าความสำคัญกับสิ่งที่ได้รับ และเป็นผลให้เกิดความคิด ความอดสาหพยายามที่จะพึ่งพาตนเองลดน้อยลง ถ้ามีความจำเป็นที่ต้องสนับสนุนแบบให้เปล่าควรมีเงื่อนไขและข้อตกลงที่ชัดเจนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ และการพึ่งพาตนเองต่อไป

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น ควรวางแผนและจัดคนทำงานให้ดี มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์ที่ร่วมโครงการมีความเชื่อมั่นในศรัทธาค่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ และควรมีงบประมาณสนับสนุนที่เหมาะสม

3.4 กรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรสนับสนุนเงินงบประมาณเพื่อสร้างงานที่เป็น
 ภาพลักษณ์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์เป็นมืออาชีพ
 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ และ สนับสนุนให้ข้าราชการพัฒนาตนเอง
 ให้เป็นทุนทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าที่สุด

3.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำการศึกษาครั้งต่อไป

3.5.1 ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมด้านแนวทางการสร้างเสริมและพัฒนา กลุ่มองค์กร
 และเครือข่ายเกษตรกรที่ทำการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรตามแนวทฤษฎี
 ใหม่ ให้ทราบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการเสริมสร้างและพัฒนา กลุ่มองค์กรและ
 เครือข่าย

3.5.2 ควรมีการศึกษา ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ในโครงการที่ได้มีการ
 ดำเนินการแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อความสำเร็จ / ล้มเหลวของ โครงการ
 เพื่อเป็นข้อมูลนำไปใช้ในการส่งเสริมการเกษตรให้เกิดผลการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

แนวทางในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ / การผลิตแต่อย่างเดียวก่อนให้เกิดปัญหา ต้อง
 เน้นพอกิน พอใช้ของประชาชน เมื่อมีความมั่นคงในการสร้างเศรษฐกิจแล้ว จึงไปพัฒนา
 เศรษฐกิจที่สูงขึ้น จะทำให้การพัฒนาประเทศประสบผลสำเร็จ ที่จะเป็นไปตามความหมายของ
 ความเพียงพอที่ว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น และที่สำคัญ
 ที่สุด การแก้ปัญหาค่าความยากจนต้องแก้ที่คนจน ให้คนจนมาทำ (ถึงจะเป็นกลุ่มขูดรีดทำ เบ่งดา
 ลังเล หั่นหัวคือ งามมือจับเจ้า) ที่คิดว่าจะไม่สำเร็จ (ให้ลูกช่วยทำ ช่วยสอน) โดยอาจจะใช้เด็ก
 ที่มีคำกล่าวที่ว่า “เด็กฉลาดชาติเจริญ” ให้เด็กได้รับความรู้ในเรื่อง “สหกรณ์” และให้ปฏิบัติ
 เกี่ยวกับการสหกรณ์ในโรงเรียนตั้งแต่เด็ก (โรงเรียนมีแปลงสาธิตให้ฝึกทำ แล้วเมื่อกลับบ้านให้ทำ
 แปลงเกษตรที่บ้าน) เพื่อให้เด็กได้คิดเป็น ทำเป็น คิดใหม่ ทำใหม่ เพื่อจะได้เป็นผู้นำในอนาคต

จะเห็นได้ว่า ถ้านำหลักปรัชญาในการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ
 พอเพียง มาถือใช้หรือถือปฏิบัติแล้ว จะทำให้มากกว่าพออยู่พอกิน ที่เป็นเพราะ สิ่งที่กำลังกับความ
 พอคือความเสี่ยง สิ่งที่กำลังความเสี่ยงคือพึ่งตนเอง การเน้นน้ำหนักกับเสถียรภาพ ความค่อย
 เป็นค่อยไปมากกว่า ที่จะใช้ความเสี่ยงที่เกิดจากการเกร็งกำไรที่ทำให้ผลผลิตตก และเศรษฐกิจ
 พอเพียงจะเป็นการเสี่ยงด้านต่ำที่มีความเสี่ยงต่ำที่จะทำให้ประชาชนในประเทศ พออยู่ พอกิน
 เลิกจน มีความสุข สมดังพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร (2546) หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ ค้นคืนวันที่ 29 กรกฎาคม 2546 จาก
[http : www.done.go.th/lkbrary/html/detai/work/work2.htm](http://www.done.go.th/lkbrary/html/detai/work/work2.htm)
- กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2547) ใน *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* กรุงเทพมหานคร กรมส่งเสริมสหกรณ์
 _____ (2547) ใน *คู่มือจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
 กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน* กรุงเทพมหานคร
- กรมพัฒนาที่ดิน (2539) *การพัฒนาการใช้แหล่งน้ำ เอกสารประชาสัมพันธ์
 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาการเกษตรไทย
 ที่ระลึกในโอกาสสมหามงคลกาญจนาภิเษก 2539*
 _____ (2541) *คู่มือการปฏิบัติงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ*
 _____ (2542) *คู่มือการปฏิบัติงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ*
 _____ (2543) *คู่มือการปฏิบัติงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ*
 _____ (2544) *คู่มือการปฏิบัติงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ*
 _____ (2549) *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2549 - 2554)*
- กระทรวงศึกษาธิการ (2542) “*ทฤษฎีใหม่ในหลวงชีวิตที่พอเพียง*” กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
 ร่วมด้วยช่วยกัน
- นิตยสารเกษตรชีวภาพ (2550) กรุงเทพมหานคร พฤษภาคม
 _____ (2550) กรุงเทพมหานคร มิถุนายน
- นิตยสารไม่ลองไม่รู้ (2550) กรุงเทพมหานคร พฤศจิกายน จังหวัดขอนแก่น ใน *การดำเนินวิถีชีวิต
 ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2549) ขอนแก่น*
- จิระ อสุรินทร์ (2542) “*ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในใจในการทำการเกษตรผสมผสานของเขต
 เกษตรกรอาศัยน้ำฝน จังหวัดขอนแก่น*” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชนิกา เจริญวงศ์ (2542) *การสัมมนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* กรุงเทพมหานคร
- ชลัษร์ตัน เพชรรัตน์ (2545) “*ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมโครงการทฤษฎีใหม่ ของ
 เกษตรกรในอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก*” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร
 มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 แดงอ่อน มั่นใจคน คร. (2542) *ทฤษฎีใหม่ บทวิเคราะห์ในแง่การพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*

- บุญมา ป้านประดิษฐ์ (ม.ม.ป.) (2543) *หลักการเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ โดยการประยุกต์ทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง นครปฐม ภาควิชาวิศวกรรมชลประทาน คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำแพงแสน*
- พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ (2517, 2540, 2541, 2543) พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ทูลละอองธุรีพระบาท ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา สวันจิตรลดา พระราชวังดุสิตปี 2517 2540 2541 2543 และพระราชดำรัสพระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 : คู่มือการดำเนินชีวิตสำหรับประชาชนปี 2541 และทฤษฎีใหม่ สำนักงานจัดการทรัพยากรที่ดินส่วนพระองค์
- ประดิษฐ์ วิศิษฐกร ดร. สมจินต์ ศรีไพศาล สัจจะ สุขวงศ์ และสมชาย จันทน์ตรี (2542) *แนวคิดทฤษฎีใหม่ การประยุกต์ทฤษฎีการเงินยุคใหม่ในสังคมเกษตรกรรม คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในแก่นเกษตร ขอนแก่น*
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2549) ใน *ประมวลสาระชุดวิชาสถิติและการวิจัยทางสหกรณ์ นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช*
- _____ (2550) ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการศึกษาค้นคว้าอิสระ นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช*
- ฉวีวรรณ ฉัตรอุทัย ดร. (2542) *ทฤษฎีใหม่ บทวิเคราะห์ในแง่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โครงการพัฒนาบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*
- วีรวิทย์ ส่งสาย พลตรี จุมพล ไชยวงศ์ นครา สุขประเสริฐ พันเอก นฤเบศ จารุจันทร์ และสุบรรณ ดวงดี พันโท (2542) *การวิจัยประเมินผลโครงการเกษตรนำฝนทฤษฎีใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2542*
- วิศาล บุปผเวส ดร. อนุชา จิตกานนท์ ณาฒา จันทน์สม ดร. และชนิกา เจริญวงศ์ ดร. *ทฤษฎีใหม่ (2542) ในมุมมองพัฒนาการเศรษฐกิจ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*
- วัลลพ พรหมทอง (ม.ป.ป.) (2542) *เกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ การพัฒนาการเกษตร ชุดการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ตามแนวพระราชดำริ พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 2 โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์*
- สมชัย จิตสุชน (2542) *การสัมมนาเศรษฐกิจพอเพียง*

สุชิน ฉิมไทย (2536) “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในเขต
ชลประทาน” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์สมาชิกสหกรณ์

เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกสหกรณ์ในเขตจัดนิคมสหกรณ์ดงมูล จังหวัดขอนแก่นคำชี้แจง ผู้สัมภาษณ์อธิบายให้เกษตรกรฟังแล้วตอบ โดยเติมข้อความลงในช่องว่าง ..... ที่กำหนดให้ และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง(...) หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นของสมาชิก

.....

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์

- 1) เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
- 2) อายุ.....ปี
- 3) จบการศึกษา ระดับ/ชั้น.....
- 4) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน
- 5) จำนวนแรงงานทางการเกษตรในครัวเรือน.....คน
- 6) พื้นที่ถือครองทั้งหมด.....ไร่
- 7) รายได้จากการผลิตตามแบบเดิม (ค.ศ. 2549 – มี.ค. 2550) .....บาท
รายได้จากการผลิตตามแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ค.ศ. 2550 – มี.ค. 2551) .....บาท
- 8) ลักษณะ/สภาพพื้นที่ทำการเกษตร
( ) เป็นที่ราบ ( ) เป็นที่ลุ่ม ( ) เป็นที่ดอน ( ) เป็นที่ลุ่มสลับที่ดอน
- 9) ลักษณะ/ประเภทของดินในแปลงที่ทำการเกษตร
( ) เป็นดินทราย ( ) เป็นดินเหนียว ( ) เป็นดินร่วน
( ) เป็นดินร่วนปนทราย ( ) อื่น (ระบุ).....
- 10) แหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรในไร่นา (ตอบได้หลายข้อ)
( ) อาศัยน้ำฝนอย่างเดียว
( ) มีแหล่งน้ำชลประทาน / สูบน้ำด้วยไฟฟ้า
( ) มีแหล่งน้ำธรรมชาติ (ห้วย /หนอง / บึง / น้ำซับ)
( ) มีบ่อบาดาล / บ่อน้ำตื้น (จำนวน.....บ่อ)
( ) มีสระเก็บน้ำในไร่นา (จำนวน.....สระ ขนาด.....ไร่-งาน-ตารางวา)
( ) อื่นๆ (ระบุ).....

11. มีสระเก็บน้ำเพื่อการเกษตร

- ( ) มีสระเก็บน้ำ 1 สระ
 ( ) มีสระเก็บน้ำมากกว่า 2 สระขึ้นไป

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 การผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิม

1) ระบบ/วิธีการใช้น้ำเพื่อการเกษตร (ตอบได้หลายข้อ)

- ( ) ตักรด ( ) ใช้เครื่องสูบน้ำ ( ) แบบปล่อยตามร่อง คู คลอง

2) ความพอเพียงของน้ำจากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

- ( ) มีน้ำใช้ตลอดปี ( ) มีน้ำใช้แต่ไม่พอเพียงตลอดปี ( ) ไม่มีน้ำใช้

3) การใช้เมล็ดพันธุ์ และการวางแผนการปลูกพืช

- ( ) ต่างคนต่างซื้อ ไม่ได้วางแผนการผลิตร่วมกัน
 ( ) รวมกันซื้อ แบ่งกันเพาะ แบ่งกล้ากันปลูก มีการวางแผนการผลิตร่วมกัน
 ( ) ไม่ได้ซื้อได้รับการสนับสนุนจากทางราชการ.....

4) การใช้เทคนิคในการปลูกพืช

- ( ) มีการคลุมแปลงกล้า และคลุมโคนต้นไม้ที่ปลูก
 ( ) ไม่มีการคลุมแปลงกล้า และคลุมโคนต้นไม้ที่ปลูก
 ( ) มีการคลุมแปลงกล้า และคลุมโคนต้นไม้ที่ปลูกบ้าง ไม่มีบ้าง

5) การใช้ปุ๋ย ขาง่าแมลง

- ( ) มีการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยฮอร์โมน และใช้ยาฆ่าแมลงตามชนิดของแมลงที่กัดกินพืช
 ( ) ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยฮอร์โมน และใช้ยาฆ่าแมลงตามชนิดของแมลงที่กัดกินพืช
 ( ) ใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ ใช้สารสกัดจากพืชเพื่อไล่และฆ่าแมลง
 ( ) ไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ในแปลงปลูกพืช

6) เศษพืชผักนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

- ( ) นำไปใส่แปลงพืชผักที่จะปลูกใหม่เพื่อให้กลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์
 ( ) นำไปเผาทิ้งเพื่อไม่ให้เชื้อโรค เชื้อรา และไข่แมลงที่หลงเหลือในเศษเหลือของพืชผัก กลับมาทำลายพืชที่ปลูกใหม่อีก
 ( ) นำไปหมักเป็นปุ๋ยน้ำหมัก โดยใช้สารสกัดต่าง ๆ เข้าหมักเพื่อฆ่าเชื้อโรค เชื้อรา และไข่แมลงที่ติดหรือหลงเหลือในเศษพืชผัก

- 7) การทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ (ในช่วงปีที่ผ่านมา)
 ได้ทำตลอดและสม่ำเสมอ ทำบ้างแต่ไม่สม่ำเสมอ ไม่ได้ทำเลย
- 8) ผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน ท่านมีความคิดเห็นว่าคุ้มค่าหรือไม่ (ตอบได้หลายข้อ)
 คุ้มค่า ไม่คุ้มค่า แล้วแต่โอกาสถ้าผักแพงก็จะมีรายได้สูง
- 9) สินค้าการเกษตรที่ผลิตได้ท่านนำไปจำหน่ายอย่างไร
 นำไปจำหน่ายเองภายในหมู่บ้าน มีรถมารับซื้อถึงไร่นา
- 10) การจำหน่ายสินค้าแต่ละรอบการผลิต ท่านสามารถจำหน่ายได้มากน้อยเพียงใด จำหน่ายหมดหรือไม่
 จำหน่ายได้มาก และจำหน่ายได้หมด
 จำหน่ายได้น้อย จะจำหน่ายได้เฉพาะพืชผักที่สวยงามเท่านั้น
- 11) การผลิตพืชแต่ละครั้ง มีการจำกัดจำนวนการผลิตหรือไม่ เพียงใด
 การผลิตแต่ละครั้งต้องผลิตให้หมดเมล็ดพันธุ์ที่ซื้อเข้ามา ถ้าผลิตไม่หมด เมล็ดพันธุ์ที่เหลือจะไม่งอก และจะให้ผลผลิตไม่ดี
 การผลิตแต่ละครั้ง จะผลิตไม่หมด จะต้องพิจารณาในเรื่องแรงงาน ความต้องการพืชผักในขณะที่กำลังผลิต
 มีการคิดและวางแผนร่วมกันว่าจะผลิตพืชอะไร คนละเท่าไร ใครจะรับผิดชอบเพาะกล้าอะไรในกลุ่มที่ร่วมกันผลิต 5 ครอบครัวย
- 12) การคิดร่วมกันในการวางแผนการผลิต การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีการคิดร่วมกันเพียงใด
 มีการคิดร่วมกัน และเมื่อมีปัญหาจะเชิญผู้มีประสบการณ์มานำเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา
 ไม่มีมีการคิดร่วมกัน
 ต่างคนต่างทำ ทุกคนจะทำแบบอิสระไม่ขึ้นกับกลุ่มการทำเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 1) ระบบ/วิธีการใช้น้ำเพื่อการเกษตร (ตอบได้หลายข้อ)
 ตักราด ใช้เครื่องสูบน้ำ แบบปล่อยตามร่อง ดู คลอง
- 2) ความพอเพียงของน้ำจากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
 มีน้ำใช้ตลอดปี มีน้ำใช้แต่ไม่พอเพียงตลอดปี ไม่มีน้ำใช้

3) การใช้เมล็ดพันธุ์ และการวางแผนการปลูกพืช

- ( ) ต่างคนต่างซื้อ ไม่ได้วางแผนการผลิตร่วมกัน
- ( ) รวมกันซื้อ แบ่งกันเพาะ แบ่งกล้ากันปลูก มีการวางแผนการผลิตร่วมกัน
- ( ) ไม่ได้ซื้อได้รับการสนับสนุนจากทางราชการ.....

4) การใช้เทคนิคในการปลูกพืช

- ( ) มีการคลุมแปลงกล้า และคลุมโคนต้นไม้ที่ปลูก
- ( ) ไม่มีมีการคลุมแปลงกล้า และคลุมโคนต้นไม้ที่ปลูก
- ( ) มีการคลุมแปลงกล้า และคลุมโคนต้นไม้ที่ปลูกบ้างไม่มีบ้าง

5) การใช้ปุ๋ย ยางฆ่าแมลง

- ( ) มีการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยฮอร์โมน และใช้ยาฆ่าแมลงตามชนิดของแมลงที่กัดกินพืช
- ( ) ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยฮอร์โมน และใช้ยาฆ่าแมลงตามชนิดของแมลงที่กัดกินพืช
- ( ) ใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ ใช้สารสกัดจากพืชเพื่อไล่และฆ่าแมลง ไม่ใช่สารเคมีใด ๆ ในแปลงปลูกพืช

6) เศษพืชผักนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

- ( ) นำไปใส่แปลงพืชผักที่จะปลูกใหม่เพื่อให้กลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์
- ( ) นำไปเผาทิ้งเพื่อไม่ให้เชื้อโรค เชื้อรา และไข่แมลงที่หลงเหลือในเศษเหลือของพืชผัก กลับมาทำลายพืชที่ปลูกใหม่อีก
- ( ) นำไปหมักเป็นปุ๋ยน้ำหมัก โดยใช้สารสกัดต่าง ๆ เข้าหมักเพื่อฆ่าเชื้อโรค เชื้อรา และไข่แมลงที่ติดหรือหลงเหลือในเศษพืชผัก

7) การทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ (ในช่วงปีที่ผ่านมา)

- ( ) ได้ทำตลอดและสม่ำเสมอ ( ) ทำบ้างแต่ไม่สม่ำเสมอ ( ) ไม่ได้ทำเลย

8) ผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน ท่านมีความคิดเห็นว่าคุ้มหรือไม่ (ตอบได้หลายข้อ)

- ( ) คุ้มค่า ( ) ไม่คุ้มค่า ( ) แล้วแต่โอกาสถ้าผักแพงก็จะมีรายได้สูง

9) สินค้าการเกษตรที่ผลิตได้ท่านนำไปจำหน่ายอย่างไร

- ( ) นำไปจำหน่ายเองภายในหมู่บ้าน ( ) มีรถมารับซื้อถึงไร่นา

10) การจำหน่ายสินค้าแต่ละรอบการผลิต ท่านสามารถจำหน่ายได้มากน้อยเพียงใด จำหน่ายหมดหรือไม่

- ( ) จำหน่ายได้มาก และจำหน่ายได้หมด
- ( ) จำหน่ายได้น้อย จะจำหน่ายได้เฉพาะพืชผักที่สวขงามเท่านั้น

11) การผลิตพืชแต่ละครั้ง มีการจำกัดจำนวนการผลิตหรือไม่ เพียงใด

- ( ) การผลิตแต่ละครั้งต้องผลิตให้หมดเมล็ดพันธุ์ที่ซื้อมา ถ้าผลิตไม่หมด เมล็ดพันธุ์ที่เหลือจะไม่ออก และจะให้ผลผลิตไม่ดี
- ( ) การผลิตแต่ละครั้ง จะผลิตไม่หมด จะต้องพิจารณาในเรื่องแรงงาน ความต้องการพืชผักในขณะที่กำลังผลิต
- ( ) มีการคิดและวางแผนร่วมกันว่าจะผลิตพืชอะไร คนละเท่าไร ใครจะรับผิดชอบเพาะกล้าอะไรในกลุ่มที่ร่วมกันผลิต 5 ครอบครัว

12) การคิดร่วมกันในการวางแผนการผลิต การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีการคิดร่วมกันเพียงใด

- ( ) มีการคิดร่วมกัน และเมื่อมีปัญหาจะเชิญผู้มีประสบการณ์มาแนะนำเพื่อ การแก้ไขปัญหา
- ( ) ไม่มีการคิดร่วมกัน
- ( ) ต่างคนต่างทำ ทุกคนจะทำแบบอิสระไม่ขึ้นกับกลุ่มการทำงานเกษตรแบบ ใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของสมาชิกที่ผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง

3.1 ความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อการผลิตทางการเกษตรตามแบบเดิม

กิจกรรม / การดำเนินงาน	ความคิดเห็นของสมาชิก				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
• ด้านการผลิต					
1. เป็นการให้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ					
2. ช่วยลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก					
3. ช่วยลดการระบาดของโรคและแมลง					
4. ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ					
5. ขนาดพื้นที่ที่ถือครองเหมาะสม					
6. สภาพของดินเหมาะสม					
7. แหล่งน้ำเพียงพอ					
8. มีระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว					
9. มีการปลูกไม้ผลยืนต้นเป็นพืชหลัก เพื่อให้มีรายได้ที่มั่นคง และถาวร					
10. ใช้พื้นที่เป็นประโยชน์					
11. โรค แมลง ศัตรูทำลาย					
12. ใช้ความรู้ความสามารถ					
• ด้านเศรษฐกิจ (ผลผลิตและรายได้)					
1. มีอาหารบริโภคในครัวเรือนตลอดปี					
2. ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน					
3. ช่วยให้มีรายได้มากขึ้น					
4. มีรายได้ต่อเนื่อง สม่าเสมอตลอดปี					
5. ช่วยลดความเสี่ยงเรื่องราคาผลผลิต					

กิจกรรม / การดำเนินงาน	ความคิดเห็นของสมาชิก				
	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
6. ช่วยเพิ่มแหล่งอาหารในชุมชน					
7. หาดลาได้รับชื้อยาก					
8. เสียค่าใช้จ่ายเพื่อกำจัดศัตรูพืช					
9. มีการรวมกันขาย					
10. มีการวางแผนเรื่องราคา					
• ด้านสังคม					
1. มีการใช้แรงงานอย่างสม่ำเสมอตลอดปี					
2. ช่วยลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน					
3. มีความสัมพันธ์ในครอบครัวอบอุ่นดีขึ้น					
4. มีฐานะทางสังคมดีขึ้น(ได้รับการยกย่องนับถือ)					
5. การลักขโมยผลผลิต					
6. มีการประสานงานระหว่างกลุ่มเพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านสังคม					
• ด้านสิ่งแวดล้อม					
1. รักษาสภาพภูมิทัศน์ในแปลงทำการเกษตร					
2. รักษาสภาพดินไม่ให้เสื่อมโทรมเร็ว					
3. ช่วยลดภาวะโลกร้อน					
4. เป็นสังคมที่อยู่อย่างอิสระไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน					
5. เป็นสังคมที่เป็นธรรม					

**ตอนที่ 4 ระบบการผลิตทางการเกษตรแบบเดิมกับแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
และข้อเสนอแนะของสมาชิกสหกรณ์**

4.1 ระบบการผลิตทางการเกษตรแบบเดิม

กิจกรรม / การดำเนินการ	ความคิดเห็นของสมาชิก				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การเตรียมพื้นที่ให้เหมาะสม					
2. สภาพของดินเหมาะสม					
3. แหล่งน้ำเพียงพอ					
4. มีระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว					
5. มีการปลูกไม้ผลยืนต้นเป็นแถวเพื่อเพิ่มรายได้ที่มั่นคงและถาวร					
6. ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเป็นระบบเชิงฤดู หรือผสมผสาน					
7. ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีมีราคาสูง ใช้วิธีร่วมกันวางแผนการจัดการและการจำกัดการผลิต					
8. การปรับปรุงคุณภาพผลผลิตโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ					
9. ใช้สารเคมีจากสมุนไพรที่ได้หมักด้วยตนเอง เพื่อขับไล่และกำจัดศัตรูพืช					
10. มีการใช้ความคิดในการแก้ไข ปรับปรุงการผลิตตลอดเวลา					

กิจกรรม / การดำเนินการ	ความคิดเห็นของสมาชิก				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
11. ใช้ความรู้ความสามารถ					
12. การปรึกษา เสวนาในกลุ่ม					
13. การประสานงานระหว่าง กลุ่มเพื่อช่วยแก้ปัญหา					
14. มีการรวมกันขาย					
15. มีการวางแผนเรื่องราคา					

4.2 ระบบการผลิตทางการเกษตรแบบใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรม / การดำเนินการ	ความคิดเห็นของสมาชิก				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การเตรียมพื้นที่ให้เหมาะสม					
2. สภาพของดินเหมาะสม					
3. แหล่งน้ำเพียงพอ					
4. มีระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว					
5. มีการปลูกไม้ผลยืนต้นเป็นแถวเพื่อเป็นรายได้ที่มั่นคงและถาวร					
6. ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเป็นระบบเชิงคู่ หรือผสมผสาน					
7. ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีมีราคาสูง ใช้วิธีร่วมกันวางแผนการจัดการและการจำกัดการผลิต					
8. การปรับปรุงคุณภาพผลผลิตโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ					
9. ใช้สารเคมีจากสมุนไพรที่ได้หมักด้วยตนเอง เพื่อขับไล่และกำจัดศัตรูพืช					
10. มีการใช้ความคิดในการแก้ไข ปรับปรุงการผลิตตลอดเวลา					
11. ใช้ความรู้ความสามารถ					
12. การปรึกษา เสนอในกลุ่ม					
13. การประสานงานระหว่างกลุ่มเพื่อช่วยแก้ปัญหา					
14. มีการรวมกันขาย					
15. มีการวางแผนเรื่องราคา					

ตอนที่ 5 กิจกรรมที่มีความจำเป็นในการผลิตทางการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ

กิจกรรม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่มี ความเห็น	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
1. การประชุมชี้แจงการดำเนินงาน					
2. การฝึกอบรม					
3. การศึกษาดูงาน					
4. การประชุมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง เครือข่ายเกษตรกร					
5. การวางแผนการผลิต					
6. การมีกิจกรรมในไร่นาหลากหลาย					
7. การทำบัญชีฟาร์ม					
8. การติดตามเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่					
9. การสนับสนุนปัจจัยการผลิต					
10. การสนับสนุนแหล่งน้ำในไร่นา					
11. การสนับสนุนแหล่งสินเชื่อ					
12. การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง					

ชื่อ-สกุล ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....2551

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ นามสกุล	นาย พรฤทธิ ห่วงรัก
วัน เดือน ปี เกิด	29 มิถุนายน 2495
สถานที่เกิด	จังหวัดสระบุรี
วุฒิการศึกษา	สส.บ. (ส่งเสริมการเกษตร) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีการศึกษา 2527
ที่ทำงาน	สำนักงานสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น เลขที่ 1/112 ถนนหน้าเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมสหกรณ์ 7